SAUL BELLOW

OMUL SUSPENDAT

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

cpt

SAUL BELLOW

OMUL SUSPENDAT

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

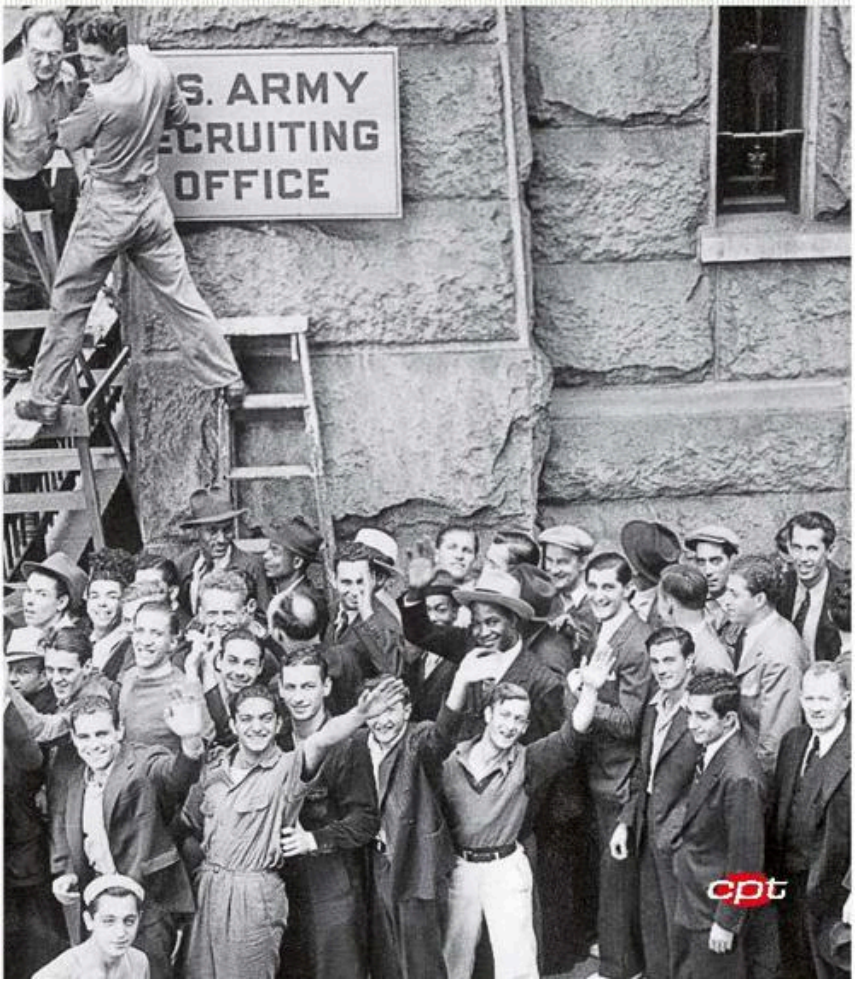

SAUL BELLOW

OMUL SUSPENDAT

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

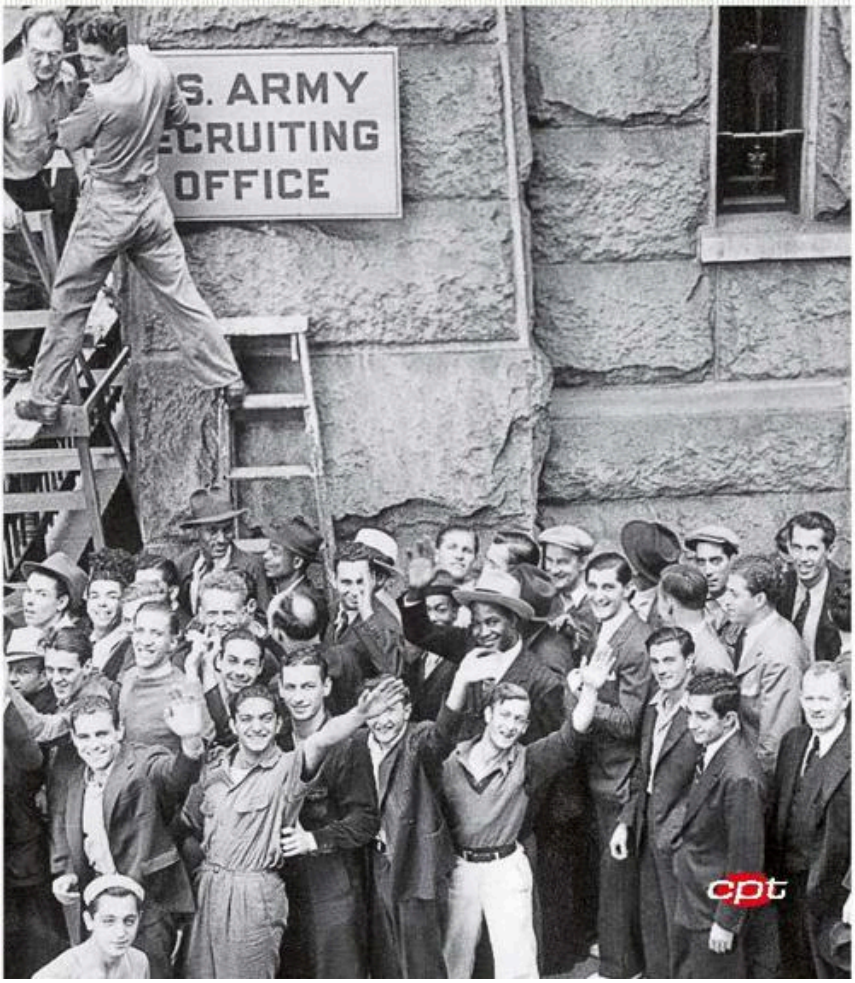

SAUL BELLOW

OMUL SUSPENDAT

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

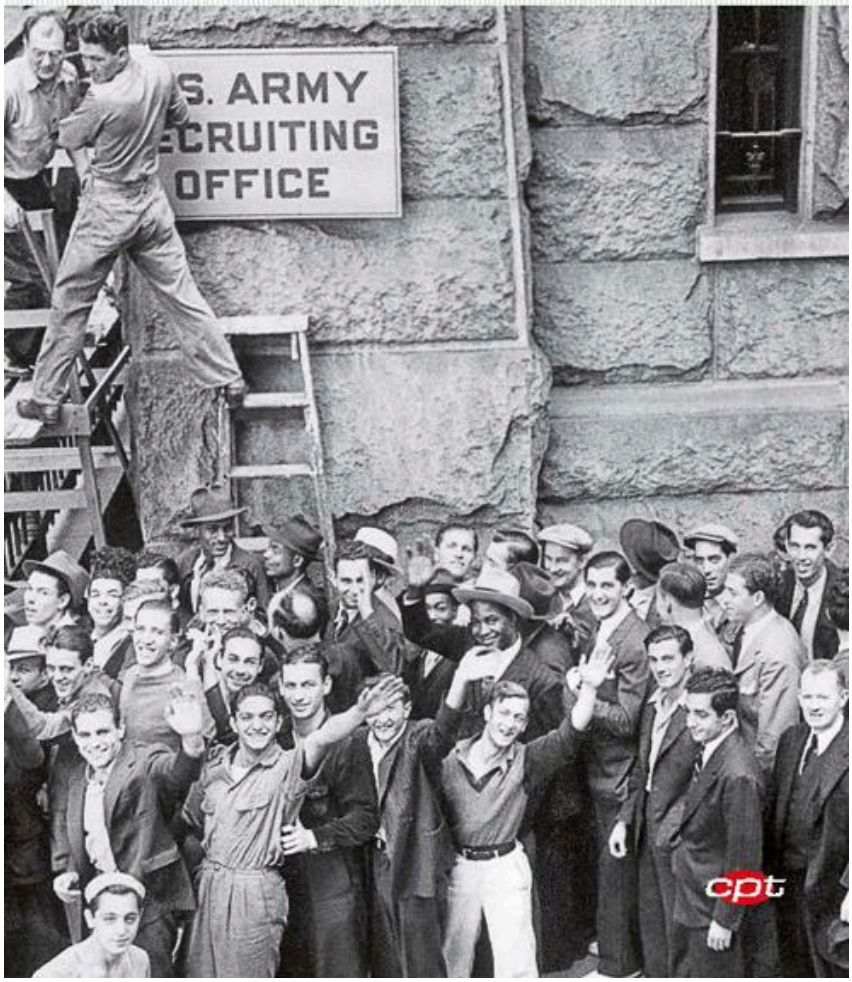

15 decembrie 1942

16 decembrie

17 decembrie

18 decembrie

20 decembrie

22 decembrie

23 decembrie

24 decembrie

26 decembrie

27 decembrie

28 decembrie

29 decembrie

31 decembrie

2 ianuarie 1943

3 ianuarie

4 ianuarie

5 ianuarie

6 ianuarie

7 ianuarie

8 ianuarie

11 ianuarie

13 ianuarie

14 ianuarie

15 ianuarie

16 ianuarie

18 ianuarie

19 ianuarie

20 ianuarie

21 ianuarie

22 ianuarie

24 ianuarie

26 ianuarie

28 ianuarie

29 ianuarie

30 ianuarie

31 ianuarie

1 februarie

2 februarie

3 februarie

4 februarie

5 februarie

8 februarie

9 februarie

10 februarie

11 februarie

14 februarie

15 februarie

16 februarie

17 februarie

18 februarie

19 februarie

22 februarie

24 februarie

27 februarie

1 martie

3 martie

5 martie

10 martie

12 martie

15 martie

16 martie

17 martie

18 martie

19 martie

22 martie

23 martie

24 martie

25 martie

26 martie

27 martie

29 martie

31 martie

2 aprilie

4 aprilie

5 aprilie

6 aprilie

8 aprilie

9 aprilie

Carte
Pentru
Toți

Saul Bellow, scriitor american, s-a născut în 1915 în Lachine, Québec, Canada, într-o familie de imigranți evrei din Rusia. A urmat cursurile Universității din Chicago, ale Universității Northwestern și pe cele ale Universității din Wisconsin, luându-și licența în sociologie și antropologie.

Saul Bellow a debutat cu o nuvelă în paginile revistei Partisan Review, în 1941. I-au urmat romanele Omul suspendat (Dangling Man, 1944) și The Victim (1947). În 1948 pleacă la Paris cu o bursă Guggenheim, unde începe să scrie Aventurile lui Augie March (The Adventures of Augie March, 1953), roman pentru care a primit National Book Award. I-au urmat Trăiește-ți clipa (Seize the Day, 1956) și Henderson, regele ploii (Henderson the Rain King, 1959), apoi Herzog (1964) și Planeta domnului Sammler (Mr. Sammler's Planet, 1970), ultimele două câștigătoare ale National Book Award. Romanul Darul lui Humboldt (Humboldt's Gift, 1975) a primit Premiul Pulitzer, iar în 1976 lui Saul Bellow i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură, „pentru înțelegerea umană și analiza subtilă a culturii contemporane care sunt îmbinate în opera sa". Au urmat romanele Iarna decanului (The Dean's December, 1982), More Die of Heartbreak (1987), A Theft (1989) și Ravelstein (2000), precum și mai multe volume de nuvele, eseuri și memorialistică.

Saul Bellow a predat la Universitatea Yale, Universitatea din Minnesota, Universitatea din New York, Universitatea Princeton, Universitatea din Chicago și la Universitatea din Boston. A fost membru al National Institute of Arts and Letters, printre distincțiile primite numărându-se titlul de Comandor al Legiunii de Onoare în 1984, National Medal of Arts în 1988 și National Book Foundation Medal pentru contribuția deosebită la dezvoltarea literelor americane în 1990. A murit în 2005 în Brookline, Massachusetts.

SAUL BELLOW
OMUL SUSPENDAT

Traducere din limba engleză
de Nadina Vișan

LITERA
București
2019

Dangling Man

Saul Bellow

Copyright © 1944 The Estate of Saul Bellow

Copyright reînnoit © 1971 The Estate of Saul Bellow

Toate drepturile rezervate

carte Pentru Toți este parte

a Grupului Editorial Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

email: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Omul suspendat

Saul Bellow

Copyright © 2018, 2019 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Andreea Năstase

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress:

Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BELLOW, SAUL

Omul suspendat / Saul Bellow; trad. din lb. engleză: Nadina Vișan. – București: Litera, 2019

ISBN 978-606-33-4350-6

ISBN EPUB 978-606-33-5740-4

I. Vișan, Nadina (trad.)

821.111

Pentru Anita

15 decembrie 1942

A existat o vreme când oamenii practicau frecvent introspecția și nu li se părea câtuși de puțin rușinos să-și consemneze frământările lăuntrice. În zilele noastre însă, ținerea unui jurnal e considerată un răsfăț, o slăbiciune, un lucru de prost gust. Asta pentru că trăim într-o epocă în care se proslăvește duritatea. În zilele noastre, codul moral al atletului, al băiatului oțelit – o moștenire americană care vine, cred, de la gentlemanul englez –, acea combinație ciudată de strădanie, ascetism și rigoare ale cărei origini merg până la Alexandru cel Mare, este mai puternic ca oricând. Ai cumva sentimente? Există moduri corecte și moduri incorecte de a ți le arăta. Ai o viață interioară? Nu privește pe nimeni în afară de tine. Ai cumva emoții? Înăbușă-le în față. Toată lumea respectă codul acesta, într-o mai mare sau mai mică măsură. Și, ce-i drept, el permite un soi limitat de sinceritate, o franchețe cu buzele pecetluite. Dar asupra sincerității pure are un efect inhibitiv. Majoritatea problemelor grave sunt o carte închisă pentru persoanele cu inima împietrită. Acestea nu practică introspecția, prin urmare sunt prost echipate pentru a-i înfrunta pe acei dușmani pe care nu pot să-i împuște asemenea vânatului ori să-i învingă într-o întrecere.

„Dacă ai cumva necazuri, descurcă-te cu ele pe mutește“, așa sună una dintre poruncile codului lor. S-o ia naiba! Eu unul am de gând să vorbesc despre necazurile mele, și, dacă aș avea tot atâta amar de guri câte brațe are Shiva și le-aș folosi tot timpul, tot nu mi-ar fi de ajuns. În halul de demoralizare în care mă aflu, este de-a dreptul necesar să țin un jurnal – adică să vorbesc cu mine însumi – fără să mă simt vinovat că m-aș răsfăța. Durii sunt recompensați pentru tăcerea lor; ei pilotează avioane sau se luptă cu taurii sau prind rechini, în timp ce eu ies rareori din cămăruța mea.

Într-un oraș unde ai trăit toată viața, slabe sunt șansele să te simți singur; și totuși, în adevăratul sens al cuvântului, eu așa mă simt. Sunt singur zece ore pe zi într-o cămăruță. La cum sunt în general cămărușele astea nu-i chiar așa de rău, deși te lovești de obișnuitele neplăceri ale locatarului: miros de prăjeală, gândaci și vecini ciudați. Dar, de-a lungul anilor, m-am învățat cu toate aceste neajunsuri.

Cărți am destule. Nevastă-mea îmi tot aduce altele, în speranța c-o să le citesc. Ce bine-ar fi să pot. Pe vremuri, când aveam și noi apartamentul nostru, citeam întruna. Mereu cumpăram cărți noi, uneori chiar mai multe decât puteam eu citi. Dar, atâta vreme cât mă înconjurau, aveam impresia că-mi garantau accesul la o viață extinsă în alte sfere, mult mai prețioasă și mai necesară decât viața pe care eram silit s-o duc zilnic. Dacă mi-era cu neputință să duc în fiecare clipă o viață superioară, puteam măcar să-i păstrez simbolurile la îndemână. Când mi-era mai greu, mă uitam la ele și le atingeam. Acum însă, acum că am la dispoziție atâta timp liber și aș putea să-mi continui studiile pe care le-am început pe vremuri, mă găsesc în imposibilitatea de a citi. Cărțile nu mă mai prind. După două-trei pagini, ba uneori după un simplu paragraf, nu mai sunt în stare să merg mai departe.

Au trecut aproape șapte luni de când am demisionat din postul pe care-l aveam la Agenția de Voiaj Interamericană ca să răspund la apelul de înrolare făcut de Armată. Acum sunt în așteptare. Pare un lucru trivial, un fel de comedie birocratică îngropată în hârtii. În prima fază am tratat situația de aceeași manieră. A început ca o vacanță, un răgaz binemeritat, în luna mai, când am fost trimis acasă pentru că actele mele nu erau în regulă. Trăiesc în America de optsprezece ani, dar sunt canadian, supus britanic, și, cu toate că provin dintr-o țară prietenă, nu pot fi recrutat fără o investigație amănunțită. După o așteptare de cinci săptămâni l-am rugat pe domnul Mallender de la Agenția de Voiaj să mă reangajeze temporar, însă afacerile mergeau așa de prost, mi-a spus el, că nu putea să mă ajute. La sfârșitul lunii septembrie am fost informat în scris că investigația se încheiase și primisem aprobarea. Prin urmare, conform regulamentului, mi se indica să mă prezint pentru un al doilea test de sânge. O lună mai târziu am fost notificat că eram în categoria 1A și trebuia să fiu gata. Și m-am pus iar pe așteptat. În noiembrie m-am apucat să fac săpături și am descoperit că, printr-o nouă clauză vizându-i pe bărbații căsătoriți, recrutarea mea fusese din nou amânată. Am făcut cerere să fiu reclasificat, explicând că nu mai puteam lucra. După trei săptămâni de explicații, am fost transferat în 3A. Dar, înainte să mă pot prezenta acolo (nu trecuse o săptămână, drept să zic), m-au convocat pentru un nou test de sânge (care nu e valabil mai mult de șaizeci de zile). Și am trecut iar în 1A. Uite-așa o duc de atunci, și probabil va mai dura încă două, trei, patru luni.

Între timp, Iva, nevastă-mea, mă întreține. Spune că nu-i este deloc greu și că vrea să mă vadă bucurându-mă de acest timp liber, citind și făcând tot felul de lucruri plăcute pe care nu voi putea să le fac în armată. Acum un an am început câteva eseuri foarte ambițioase, cu precădere biografice, despre filosofii Iluminismului. Eram în mijlocul unuia despre Diderot când m-am oprit. Dar, în momentul în care a început această stare de incertitudine, se subînțelegea că le voi continua. Iva n-a vrut să-mi caut altă slujbă. Fiind în categoria 1A, oricum nu puteam să fac rost de una bună.

Iva este o fată tăcută. Are un stil aparte, care descurajează vorbăria. Nu ne mai facem confidențe; de fapt, sunt multe lucruri pe care nici nu i le-aș putea spune. Avem prieteni, dar nu ne mai întâlnim cu ei. Câțiva locuiesc într-o zonă mai îndepărtată a orașului. Alții sunt la Washington, iar alții, în armată; unul este în străinătate. Cu prietenii mei din Chicago m-am răcit, încet-încet. Nu mă prea trage ața să mă văd cu ei. Am putea să reînnodăm legăturile, dar, la cum văd eu lucrurile, s-a dus liantul care ne ținea amici, și până acum n-am avut nici o tragere de inimă să-l înlocuiesc. Așa că sunt foarte singur. Stau și tândălesc în camera mea, anticipând micile crize din ziua respectivă, ciocănitul servitoarei, apariția poștașului, programele de la radio și amărăciunea certă provocată de anumite gânduri.

M-am gândit să mă întorc la muncă, dar nu sunt pregătit să recunosc că nu știu cum să mă bucur de libertatea mea și că de fapt vreau o slujbă de lacheu pentru că n-am resurse – sau, mai bine zis, n-am caracter. Am încercat să mă înrolez la Marină ultima dată când m-au trecut în categoria inferioară, însă, din câte se pare, pentru că sunt străin, nu pot decât să aștept să fiu recrutat. N-am altceva de făcut decât să aștept, în această stare de incertitudine, și în timpul ăsta să mă deprim din ce în ce mai tare. Mi-e cât se poate de clar că mă deteriorez, că sunt din ce în ce mai plin de amărăciune și resentimente, care mă rod pe dinăuntru ca o otravă și-mi dizolvă generozitatea și bunăvoința. Însă această întârziere de șapte luni este doar una dintre sursele chinului prin care trec. Nu pot să mă gândesc la ea decât ca la fundalul stării mele de incertitudine. Înainte de a putea estima răul care mi-a fost făcut, ar trebui să fiu mai întâi adus cu picioarele pe pământ.

16 decembrie

Cu cât ceilalți sunt mai activi, cu atât mai încet mă mișc eu, și singurătatea mea crește proporțional cu vacarmul și frenezia lumii înconjurătoare. Lucrul acesta mi-e din ce în ce mai clar. În dimineața asta, nevasta lui Tad din Washington scrie că Tad a decolat spre Africa de Nord. În viața mea nu m-am simțit mai înmărmurit. Nu-s în stare nici măcar să mă duc până la magazin să-mi iau tutun, deși aș trage un fum. Așa că aștept. Asta pur și simplu pentru că Tad e pe punctul să aterizeze la Alger sau Oran sau se îndreaptă deja spre Casbah – am văzut împreună Pepé le Moko anul trecut. Mă bucur sincer pentru el și nu simt pic de invidie. Însă nu pot să scap de sentimentul că, în timp ce el zboară spre Africa și prietenul nostru Stillman călătorește spre Brazilia, eu stau proțăpit aici în scaun. Este o senzație reală, una fizică. Nici măcar nu mai încerc să mă scol. Sigur, aș putea să mă ridic și să umblu prin cameră, ba chiar să mă duc până la magazin, dar efortul n-ar face decât să mă arunce într-o stare dezagreabilă. O să treacă, dacă n-o iau în seamă. Dintotdeauna am fost pradă unor astfel de halucinații. În toiul iernii, fixând cu privirea un zid scăldat de soare, reușeam să mă conving, în ciuda zăpezii de afară, că era luna iulie, nu februarie. Și mi s-a întâmplat să transform și vara în iarnă, de tremuram înghețat pe zăduf. Fac asta și cu momentele zilei. E un truc banal, presupun. În cazul în care e dus prea departe, e posibil să-ți distrugă simțul realității. Când o să vină Marie să facă patul, o să mă ridic în picioare, o să-mi închei haina și o să mă duc la magazin, și uite-așa o să se termine și cu senzația asta.

În mod normal, abia aștept să găsesc un motiv s-o șterg din casă. Nici nu apuc bine să mă dezmeticesc, că încep să caut unul. Dar când plec, nu plec departe. Raza mea de acțiune se întinde în medie la o stradă, două. Și mi-e întruna frică să nu dau peste vreo cunoștință care să se mire că mă vede și să mă ia la întrebări. Evit centrul, iar atunci când chiar trebuie să mă duc am grijă să ocolesc anumite străzi. Cred că am păstrat din anii școlii sentimentul că nu e lucru curat să stai pe-afară, fără nici un motiv, ziua namiaza mare.

Cu toate astea, nu sunt capabil să găsesc motive convingătoare. Nu ies de mai mult de patru ori pe zi, de trei ori ca să mănânc și a patra oară ca să rezolv cine știe ce problemă măruntă ori să-mi satisfac un impuls fără rost. Nu mă duc departe. Și, pentru că nu fac mișcare, mă îngraș. Când Iva îmi face observație, îi spun: „Lasă, în armată o să dau sigur jos kilogramele astea“. Străzile sunt neatrăgătoare în această perioadă a anului și, în plus, n-am galoși. Uneori mă aventurez mai departe, la spălătorie sau la frizer, la Woolworth’s pentru plicuri, sau chiar mai departe, dacă mă roagă Iva, să plătesc vreo factură sau, fără știrea ei, s-o văd pe Kitty Daumler. Și mai sunt și vizitele obligatorii la familie.

Am căpătat obiceiul de a schimba periodic restaurantele. Nu vreau să mă obișnuiesc prea tare cu nici unul dintre ele, nu vreau să mă trag de șireturi nici cu vânzătorii de sendvișuri, nici cu chelneriţele și nici cu casierele, să mă simt obligat să mint ca să le răspund la întrebări.

La opt și jumătate iau micul dejun. După aia, mă duc acasă și mă așez să citesc ziarul în balansoarul de lângă fereastră. Îl citesc cap-coadă, cu sfințenie, sorbind fiecare cuvințel. Întâi mă duc la pagina cu benzi desenate (asta pentru că așa fac din copilărie, trag de mine să le citesc până și pe cele mai noi și mai proaste), apoi trec la știrile serioase și articolele de fond și, în cele din urmă, ajung și la paginile de scandal, la cele cu sfaturi practice, rețete, necrologuri, știri despre diverși, anunțuri, rebusuri, tot. Vrând să amân momentul când va trebui să las ziarul jos, mă apuc să recitesc benzile desenate, ca nu cumva să fi pierdut ceva.

Odată ce revin la trezie după regenerarea dată de somn (în rarele momente când am parte de ea), trupește trec din starea de goliciune la cea de om îmbrăcat, iar sufletește, de la o puritate relativă la murdărie. Ridicând fereastra, verific vremea; deschizând ziarul, las lumea să pătrundă.

Acum iată-mă împresurat de această lume și complet treaz. E aproape amiază, vremea prânzului. De la unsprezece încoace simt în mine o neliniște crescândă, îmi imaginez că iar mi-e foame. În tăcerea casei picură sunete care iau amploare, o ușă închizându-se în altă cameră, stropii de apă căzând dintr-un robinet, șuierul aerului din radiator, zumzăitul mașinii de cusut de la etaj. Patul nefăcut, pereții, toate sunt vărgate cu dungi de lumină. Servitoarea bate la ușă și o deschide. Are în gură o țigară. Cred că sunt

singurul în fața căruia îndrăznește să fumeze; își dă și ea seama cât de neînsemnat sunt.

La restaurant descopăr că de fapt nu mi-e foame, dar nu mai am încotro și trebuie să mănânc. La întoarcere urc mai greu scările. Intru în cameră trăgându-mi răsuflarea și dau drumul la radio. Fumez. Ascult muzică simfonică jumătate de oră, enervat că n-am reușit să aud ce spune crainicul când începe să facă reclamă la niște haine în rate. Pe la ora unu, fața zilei s-a schimbat, a dobândit un alt soi de neliniște. Încerc să citesc, dar capul nu mi-e la frazele de pe pagină sau la înțelesurile cuvintelor. Creierul meu își dublează eforturile, însă o mulțime de gânduri de o relevanță îndoielnică mă împiedică să mă concentrez, trivialul și esențialul amestecându-mi-se în minte. Așa că trag oblonul. Capul mi-e la fel de gol precum strada. Mă ridic și dau din nou drumul la radio. E ora trei și nimic nu mi s-a întâmplat încă; ora trei și se lasă deja întunericul; ora trei și poștașul și-a făcut ultimul rond, fără să lase nimic în cutie. Am citit ziarul și mi-am aruncat ochii într-o carte și am avut câteva gânduri răzlețe…

Mr. Five-by-five,

He’s five feet high

An’ he’s five feet wide...[1]

iar acum, ca o casnică, ascult emisiunile de la radio.

Fiica proprietăresei ne-a atenționat să nu dăm prea tare sonorul; maică-sa e de trei luni la pat. Probabil că n-o mai duce mult. Este oarbă și aproape complet cheală; cred că se apropie de nouăzeci. O văd uneori, prin deschizătura perdelelor, când urc scările. Fiică-sa a preluat conducerea gospodăriei din septembrie. Locuiește cu bărbatu-său, căpitanul Briggs, la etajul al doilea. El a fost repartizat la intendență. Are vreo cincizeci de ani (e mult mai mare ca nevastă-sa), un tip bine făcut, îngrijit, cărunt și cu o voce calmă. Îl zărim adesea plimbându-se în fața gardului și fumând o ultimă țigară înainte de a se duce la culcare.

La patru și jumătate îl aud pe domnul Vanaker de vizavi cum tușește și mormăie. Nu se știe de ce, Iva l-a poreclit „vârcolacul“. Este o ființă ciudată, care mă calcă pe nervi. Sunt sigur că tușește în parte pentru că e alcoolic, dar și de la nervi. Cred că e și o formă de activitate socială. Iva nu e de acord cu mine. Dar eu știu că de fapt tușește ca să atragă atenția asupra lui. Am trăit atâția ani la comun, că-i ghicesc din prima pe cei ca el. Pe Dorchester Avenue era cândva un bătrân care refuza să-și închidă ușa și stătea în șezut sau zăcea în pat cu fața către hol și urmărea pe toată lumea, zi și noapte. Și mai era unul pe Schiller Street, în chiuveta căruia auzeai încontinuu cum curge apa. Era modul lui de a ne anunța că există. Domnul Vanaker tușește. Pe deasupra, atunci când merge la closet lasă ușa întredeschisă. Bocănește în jos pe scări, după care îl auzi trăgând apa. Iva s-a tot plâns de asta doamnei Briggs, care a lipit pe perete următorul afiș: „Locatarii sunt rugați să închidă ușa la closet și să poarte halat de baie“. Nu că ar fi ajutat la ceva.

De la doamna Briggs am aflat câteva lucruri interesante despre Vanaker. Înainte ca bătrâna să cadă la pat, Vanaker o îmboldea mereu să meargă la film cu el. „Când oricine știe că mama nu mai vede.“ Avea și obiceiul de a alerga pe scări ca să răspundă la telefon îmbrăcat doar în pantalonii de pijama – de unde și aluzia la halatul de baie din anunț. A trebuit să intervină căpitanul pentru a pune capăt acestui obicei. Marie a găsit trabucuri pe jumătate fumate și stinse pe podelele din camerele nelocuite. Nu e bine-crescut. Femeia știe, că doar ea îi face curățenie în cameră. Marie are standarde înalte pentru albi, și îi freamătă nările de supărare când vorbește despre el. Din câte pretinde ea, bătrâna, doamna Kiefer, l-a amenințat o dată că-l dă afară.

Vanaker este energic. Cu capul descoperit, îmbrăcat doar într-o scurtă de piele întoarsă, o ia la picior printre tufele încărcate de omăt. Trântește ușa blocului și împrăștie cu ciubotele zăpada de pe trepte, apoi, tușind furtunos, o ia la fugă.

La ora șase mă întâlnesc cu Iva la Fallon’s să luăm cina. Mâncăm des acolo. Uneori mergem și la „Merit“ sau la o cantină de pe Strada 53. Nu stăm niciodată mult. Ne ducem la culcare înainte de miezul nopții.

17 decembrie

Trăiesc într-o permanentă buimăceală. Uneori nici măcar nu-mi dau seama că nu e tocmai lucru curat cu o asemenea existență. Alteori însă, trezit brusc din năuceală și mâhnire, ajung la concluzia că sunt și eu o victimă a războiului. M-am schimbat. M-am schimbat mult, știu asta din cauză că în ultima săptămână am avut parte de două incidente. Nu că primul poate fi cu adevărat numit incident. Răsfoiam Goethe, Poezie și adevăr, și am dat peste următorul rând: „Această silă de viață are cauze atât fizice, cât și morale…“ Aceste cuvinte mi-au stârnit curiozitatea, așa că am continuat să citesc. „Tot confortul vieții se bazează pe fenomene externe care se petrec regulat. Noaptea se schimbă în zi, unui anotimp îi ia locul alt anotimp, florile se transformă în fructe, toate plăcerile acestea vin către noi și noi ne bucurăm de ele – acestea sunt izvoarele vieții noastre pământești. Cu cât ne arătăm mai deschiși unor astfel de bucurii, cu atât mai fericiți suntem; dar dacă, în timp ce aceste fenomene se derulează sub ochii noștri, noi nu ne bucurăm de ele, dacă ne arătăm insensibili la astfel de stimuli luminoși, atunci asupra noastră se pogoară cea mai cumplită nenorocire, cea mai groaznică boală – ajungem să privim viața ca pe o povară de nesuportat. Se spune că un englez s-a spânzurat doar ca să nu se mai vadă nevoit să se îmbrace și să se dezbrace în fiecare zi.“ Titlul de pe următoarea pagină din cartea lui Goethe era „Sila de viață“. Chiar așa este. Sila de viață radix malorum est. Apoi am ajuns la această afirmație: „Iar ceea ce pricinuiește îndeosebi o astfel de silă este pasiunea dragostei“. Profund dezamăgit, am lăsat cartea.

Totuși, nu mă pot abține să nu observ cât de tare m-ar fi afectat aceste rânduri acum un an, cât m-am schimbat între timp. Atunci aș fi socotit juste vorbele lui Goethe, deși nicidecum remarcabile. Ba poate m-ar fi amuzat englezul cu pricina, chiar dacă nu m-ar fi mișcat povestea lui. Însă plictisul englezului făcea să treacă acea „pasiune a dragostei“ pe planul doi, și imediat l-am pus alături de ucigașul Barnardine din Măsură pentru măsură, al cărui dispreț față de viață era egal cu disprețul lui pentru moarte, astfel că n-a vrut să iasă din celulă pentru a fi executat. Faptul că mă simt așa de atras de ăștia doi e o dovadă clară că m-am schimbat.

Și acum, al doilea incident.

Socru-meu, bătrânul Almstadt, a răcit rău, iar Iva, știind că maică-sa nu se descurcă, m-a rugat să mă duc la ei și să-i ajut.

Familia Almstadt locuiește în Cartierul de Nord-Vest, o oră lungă de mers cu mașina pe E1. Am găsit casa cu susul în jos. Doamna Almstadt încerca să facă paturile, să gătească, să-i poarte de grijă soțului ei și să răspundă și la telefon în timpul ăsta. Telefonul nu se oprea din țârâit mai mult de cinci minute. O tot sunau prietenele, și fiecăreia îi povestea, cu lux de amănunte, necazurile ei. Întotdeauna am antipatizat-o pe soacră-mea. Este o femeie scundă, blondă, copilăroasă. Tenul i-e rumen și sănătos, când nu-i ascuns vederii. Are ochi mari, cu o privire plină de înțelesuri, însă cum nu-i nimic de înțeles, ochii ei nu fac decât să-i dezvăluie prostia. Se dă cu un kilogram de pudră, iar buzele-i sunt conturate în acea manieră care a devenit tertipul universal al senzualității la toate femeile, de la cele abia îmbobocite până la cele mai bătrâne. Întrucât se apropie de cincizeci de ani, doamna Almstadt are deja riduri, spre necazul ei, așa că principala sa preocupare o constituie cremele și loțiunile de față.

Când am intrat pe ușă, era ocupată să vorbească la telefon cu nu știu cine, așa că m-am dus să-l văd pe socru-meu. Stătea cu genunchii strânși și umerii ridicați, de ziceai că i-a crescut capul direct din trunchi. Printr-o deschizătură a pijamalei i se zărea pielea albă și înecată în grăsime, pe sub părul încărunțit de pe piept. Arăta ca un străin în bluza închisă până la gât, cu blazon pe buzunar, și un pic ridicol. Asta tot din cauza doamnei Almstadt. Ea îi cumpăra hainele, și acum îl îmbrăcase ca pe un mandarin sau ca pe un prinț din familia Romanov. Își ținea mâinile mari împreunate pe cuvertura de mătase. M-a salutat cu un zâmbet nu tocmai neforțat, de parcă a te îmbolnăvi nu cadra cu condiția lui de bărbat și tată. În același timp însă, voia să-mi dea de înțeles că poate și el să-și permită luxul de a sta câteva zile în pat; își pusese treburile la punct de multă vreme, iar afacerile lui erau pe mâini bune, după cum mi-a explicat deopotrivă sfidător și cu o anume încordare.

Iar s-a auzit telefonul, și doamna Almstadt iar s-a apucat să-și spună păsul uneia din nenumăratele ei cunoștințe (cine știe cine o fi fost?). Bărbatu-său căzuse la pat în ajun, chemaseră doctorul și doctorul spusese că iarna asta

umblă o epidemie de gripă teribilă. Ea era pur și simplu epuizată, e-pu-i-za-tă, și cu casa pe cap și cu boala domnului Almstadt. Că doar nu puteai să lași bolnavul singur… și fără servitoare, cum să te descurci? Cuvintele ei ne înconjurau ca o ploaie de cioburi de sticlă. Bătrânul Almstadt nu dădea semne c-ar fi auzit; uneori vădea o surditate automată la sunetul vocii ei. Însă bineînțeles că era cu neputință să n-o auzi; are o voce ascuțită, spartă, care pătrunde în orice ungher. În acel moment m-a lovit curiozitatea să aflu dacă într-adevăr omul n-o băga în seamă sau dacă îl deranja totuși. În cei cinci ani de când îi eram ginere nu-l auzisem vreodată s-o critice sau s-o apere, cu excepția a două ocazii, când ne-a spus: „Katy e un copil; n-a ajuns niciodată să se maturizeze“.

Până să mă dezmeticesc mai bine, m-am trezit întrebându-l:

– Cum ați reușit să rezistați atâta vreme, domnule Almstdadt?

– Să rezist? Cum adică?

– Cu ea, eu unul n-aș putea să rezist, sunt sigur, am continuat eu fără să mă mai sinchisesc.

– Dar ce tot spui acolo? a zis bătrânul, uimit și enervat. Presupun că i se părea dezonorant să-i permită cuiva să facă astfel de afirmații. Dar pur și simplu nu putusem să mă abțin. În clipa aceea mi se păruse nu o greșeală, ci o întrebare firească. Intrasem dintr-odată într-o stare de spirit care necesita franchețe pentru a reveni la normal. Nimic altceva n-ar fi fost de folos. Nu știu, zău. Ce tot spui acolo? a repetat el.

– Păi ascultați-o puțin!

– Ah, te referi la conversația de la telefon.

– Da, la telefon.

La acest răspuns, domnul Almstadt a părut ușurat.

– Nici n-ascult ce spune. Femeilor le place trăncăneala. Poate Katy vorbește prea mult, dar ce să-i faci? Nu s-a…

– Nu s-a maturizat? am zis eu.

Nu prea cred că asta voia să spună în acel moment, însă, cum astea erau de obicei vorbele lui, nu m-a contrazis. Cu buzele strânse, a încuviințat din cap.

– Da, așa-i. Fiecare cu ponoasele lui. Nu ne naștem toți la fel.

Vorbea din vârful buzelor; nu-i trecuse iritarea. Și pe mine trebuia să mă ia așa cum sunt, din când în când. Nu mă comportam întotdeauna cum se cuvine, asta voise el să-mi dea de înțeles. Se înroșise violent, și stacojiul din obraji îi dispărea cu greu. Aspră și inflamată, fața îi strălucea sub lustra cu două brațe care dădea o lumină stranie, de nuanța ceaiului. Oare se străduia să țină pentru sine o părere pe care, trebuie să recunoaștem, avea tot dreptul s-o păstreze nespusă, sau chiar asta credea? Probabil că varianta a doua era cea valabilă. Sporovăiala, rutina plictisitoare de zi cu zi și tot restul erau lucruri normale, până la urmă; toate căsniciile aveau parte de ele. Însă mai era o posibilitate de luat în calcul: poate că el de fapt nu se resemnase și că nu o ignora așa cum pretindea, ci – și aici se prea poate să nu fi fost conștient de asta – o auzea perfect, iar ceea ce auzea îi făcea plăcere, își dorea s-o audă așa, îngălată, vorbăreață, proastă, fandosită, îl încânta s-o suporte. Expresia de supremă încăpățânare de pe chipul lui m-a făcut să-mi dojenesc spăsit imaginația.

Doctorul lăsase o rețetă cu care bătrânul m-a rugat să mă duc la farmacie. În timp ce ieșeam, am auzit-o pe doamna Almstadt spunând:

– A venit Joseph, soțul fiicei mele, să ne dea o mână de ajutor. Nu are de lucru, așteaptă să-l ia în armată, așa că n-are nimic de făcut.

Am tresărit și m-am întors plin de indignare, însă ea, apăsând la ureche receptorul negru în formă de rinichi, mi-a zâmbit complet netulburată. M-am întrebat dacă nu cumva rostise vorbele acelea fără vreo intenție răutăcioasă, dacă nu cumva era nevinovată; dacă nu cumva gândurile îi erau la fel de netede și lipsite de conținut precum o tejghea sau niște pietre albe de domino; dacă nu cumva era un amestec de viclenie cu inocență; sau poate că din adâncurile ei răzbătea suflul unei maliții de care nici ea nu era conștientă.

Afară bătea un vânt tăios; soarele, la apus, însângerat într-un câmp de nori aspri, învăpăia cărămizile și ferestrele. Strada, care se zvântase după ploaia din ajun, oferea acum una dintre înfățișările ei de iarnă, vârstată cu șuvițe de zăpadă, aproape pustie. Era o distanță de câțiva zeci de metri între mine și următorul trecător, ieșit după cine știe ce treburi: un bărbat într-o haină lungă, soldățească, pe care soarele o colorase în roșu-închis. Și apoi farmacia, în care am așteptat sorbind o cană de cafea sub ghirlandele de hârtie creponată până ce mi-a fost înmânat pachetul, într-o hârtie verde de Crăciun.

Pe drumul de întoarcere, ochii mi-au fost atrași de câteva exponate din vitrina unei frizerii: „Obiecte artizanale făcute din resturi menajere de doamna J. Kowalski, Pierce Avenue 3538“. Erau expuse mozaicuri din bețe de chibrit lipite pe frunze de tutun rămase de la trabucurile pe jumătate fumate, scrumiere făcute din cutii de conserve și din jumătăți lăcuite de grepfrut, o centură împletită din fâșii de celofan, un cuțitaș pentru corespondență încrustat cu cioburi de sticlă și două tablouri pictate cu scene religioase. În cutia lui de sticlă, cilindrul dungat se învârtea ca uns, anunțând că acolo era o frizerie, loțiunea de păr Tigrul Norocos pândea dintr-un desiș de sticluțe, iar frizerul citea o revistă. Am mers mai departe și, printre stâlpii cenușii și ușa greoaie care se lovea de cutia de scrisori, am intrat în caverna tristă a holului.

Ajuns sus, m-am apucat să-l doftoricesc pe bătrân. Am pus-o pe doamna Almstadt să facă o carafă cu suc de portocale, i-am administrat medicamentele și l-am frecționat cu spirt. În timpul frecției l-am auzit gemând de plăcere și spunându-mi că sunt mai puternic decât par. Eram iar prieteni. Totuși, nu m-am lăsat atras într-o conversație. Dacă tăceam, nu riscam să mai comit vreo greșeală. Dacă m-aș fi apucat să vorbesc, sigur i-aș fi explicat situația mea, justificându-mi inactivitatea. Bătrânul însă n-a pomenit nimic despre asta. Până și tata, drept să spun, m-ar fi tratat cu mai puțină înțelegere, m-ar fi luat la întrebări, însă Almstadt n-a scos nici un cuvințel.

Îmi trăsesem la loc mânecile și eram pe picior de plecare când soacră-mea mi-a adus aminte că-mi pusese un pahar de oranjadă în bucătărie. Nu era chiar un prânz, dar tot era ceva. M-am dus să iau paharul și, pe masa din

bucătărie, am dat cu ochii de o găină pe jumătate jumulită, cu gheare galbene țepene și cu gâtul încovoiat de parcă ar fi vrut să-și cerceteze propriile măruntaie, care depășeau marginea tocătorului și împestrițau cu pete de sânge emailul chiuvetei. Lângă ea era paharul cu oranjadă, în care plutea o pană cafenie. Cu pălăria și fularul deja puse, am intrat în camera de zi, unde-mi lăsasem pardesiul. Domnul și doamna Almstadt stăteau de vorbă în dormitor. M-am uitat pe fereastră.

Soarele fusese acoperit de nori; începea să cadă zăpada. Era presărată peste porii negri ai pietrișului și se așternea în petice subțiri pe acoperișurile înclinate. De la etajul al doilea se vedea până departe. În apropiere erau hornurile, cu un fum de un cenușiu mai deschis decât cenușiul cerului; și, chiar înaintea mea, șiruri de case șubrede, depozite, panouri publicitare, burlane, firme luminoase ce luceau în gol, mașini parcate și mașini în mișcare, ba chiar și câte un copac desfrunzit, abia schițat. La toate acestea mă uitam eu, apăsându-mi fruntea de geam. Îmi revenea obligația chinuitoare de a privi și a mă supune invariabilei întrebări: Unde era o fărâmă din ceea ce, altundeva, sau poate altcândva, purta amprenta omului? Nu era loc de îndoială că aceste panouri, aceste străzi, aceste alei și case urâte și oarbe erau legate de viața interioară. Și totuși trebuia să fie loc de îndoială, m-am gândit. Existau vieți omenești organizate în jurul acestor străzi și case, însă nu mă puteam convinge să accept că ele, casele, de exemplu, sunt analogul, că ceea ce creau oamenii și oamenii înșiși ajungeau să se identifice, prin cine știe ce mijloace transcendentale. Trebuia să existe o diferență, o calitate care mi se refuza, trebuia să existe pe undeva o diferență între lucruri și persoane, ba chiar între fapte și persoane. Altminteri, oamenii care locuiau aici nu erau decât o reflexie a lucrurilor printre care trăiau. Întotdeauna evitasem cu mare grijă să-i învinovățesc. Nu asta făceam oare când citeam zilnic ziarul? În afacerile și politica lor, în tavernele lor, în filmele, actele de violență, divorțurile, crimele lor, eu încercam permanent să întrezăresc acele semne clare ale umanității pe care o aveau cu toții în comun.

Fără doar și poate, era interesul meu să fac una ca asta. Pentru că și eu eram implicat în viețile lor; pentru că, fie că-mi plăcea sau nu, erau generația mea, societatea mea, lumea mea. Eram personajele aceleiași intrigi, etern meniți să stăm împreună. Eram, de asemenea, conștient că existența lor,

oricum va fi fost, o făcea posibilă pe a mea. Și dacă, așa cum adesea se spune, această parte a secolului se apropia de punctul inferior al unui ciclu, eu, la rându-mi, aveam să rămân în punctul acela, și acolo, pe cale de dispariție, n-aveam decât să-mi adaug trupul, viața, la temelia timpurilor viitoare. Epoca aceasta avea să fie probabil condangată. Dar… poate că era o greșeală să gândim astfel. Ceața se întindea și se împrăștia pe geam în timp ce respiram. O greșeală, poate. În timp ce mă gândeam la alte epoci condangate și la anonimii care zac în uitare, m-am întrebat… Cum știam noi că așa stăteau lucrurile? În toate modurile principale, spiritul uman trebuie să fi fost același. Iar binele, se pare, lasă mai puține urme. Și noi urma să aflăm că judecaserăm greșit epoci întregi. Pe lângă asta, giganții secolului trecut avuseseră și ei Liverpoolurile și Londrele lor, Lille-urile și Hamburgurile lor cu care să se războiască, așa cum avem și noi Chicagourile și Detroiturile noastre. Și se prea poate să fi fost indus în eroare, chiar și cu clădirile astea ruinate din fața mea, ude leoarcă, având și ele culoarea acelui ziar fatidic pe care-l citeam zilnic… Lumile pe care le căutam nu erau niciodată acelea pe care le vedeam; lumile pe care le râvneam nu erau niciodată acelea pe care le primeam.

Am vorbit despre o „întrebare invariabilă“. Însă adevărul este că de luni întregi nu mai era câtuși de puțin invariabilă. Acestea erau lucruri pe care le-aș fi gândit iarna trecută, dar acum, în densitatea lor tulburată, serveau doar să-mi amintească ce fel de persoană fusesem. De multă vreme „umanitatea în comun“ și „a mă convinge să accept“ erau complet absente din mintea mea. Și, dintr-odată, mi-am dat seama cât de tare mă desprinsesem de acel eu mai vechi pentru care ele fuseseră atât de naturale.

18 decembrie

Din punct de vedere legal sunt tot același eu mai vechi, și dacă ar fi să se pună problema identității mele n-aș ști altceva ce să fac decât să mă refer la atributele pe care le aveam până mai ieri. N-am încercat să mă aduc la zi, din indiferență, sau poate de teamă. Sunt tare puține lucruri care-mi plac la Joseph cel de anul trecut. Nu mă pot abține să nu râd de el și de unele din trăsăturile sau din vorbele lui.

Joseph, care are douăzeci și șapte de ani și este angajatul Agenției de Voiaj Interamericane, un tânăr înalt, nu tocmai în formă, dar chipeș, absolvent al Universității din Wisconsin – al Facultății de Istorie –, căsătorit de cinci ani, amabil, crede în general că este un tip simpatic. Dar, dacă îl iei la bani mărunți, se descoperă că este un tip întru câtva straniu.

Straniu? Dar în ce fel? Păi, pentru început, se observă o notă discordantă în înfățișarea lui. Fața lui este fermă, lunguiață, cu nas acvilin. Are mustăcioară, care-i dă aerul unui om mai în vârstă decât este de fapt. Are ochi negri și mari, parcă prea mari, de fapt sunt cam bulbucați. Păru-i este negru. N-are ceea ce s-ar putea numi o privire „deschisă“, ci reținută – ba uneori, în ciuda amabilității sale, e de-a dreptul criptică. E un om profund preocupat să păstreze intact și neîmpovărat sentimentul propriei ființe, al importanței ei. Și totuși, nu e un tip anormal de rece, nici egoist nu este. Are grijă să se țină sub control pentru că, așa cum îi place s-o repete, vrea să știe tot ce se întâmplă cu el. Nu vrea să-i scape nimic.

Nevastă-sa nici nu-și amintește să-l fi văzut fără mustață, asta în condițiile în care el abia împlinise șaptesprezece ani când l-a întâlnit prima dată. În cursul primei lui vizite la familia Almstadt, fumase un trabuc și discutase pe o voce pătrunzătoare și destul de competentă (pe vremea aceea era comunist) despre social-democrația germană și despre sloganul „frontul unității proletare“. Tatăl Ivei îi dăduse vreo douăzeci și cinci de ani și-i spusese fiicei sale să nu mai invite acasă bărbați în toată firea. Pe domnul Almstadt îl distrează să povestească istorioara asta, care acum este o

anecdotă de familie. Întotdeauna spune: „O și vedeam luată pe sus și dusă în Rusia“.

Cât despre hainele lui Joseph (eu sunt cel care-i poartă vechiturile), ele nu fac decât să-i întărească aerul de maturitate. Are costume închise la culoare, tradiționale. E drept că pantofii sunt cu botul ascuțit, cam fandosiți, dar acest lucru se prea poate să fie un truc, menit să echilibreze efectul general. Un pantof cu botul lat ar sugera un tip de vreo treizeci și cinci de ani. Așa cum face cu tot ce-l privește direct și personal, Joseph este conștient de motivul alegerilor sale vestimentare. E reacția lui la oamenii care se îmbracă prost din sfidare, pentru care un costum boțit este marca libertății. El vrea să evite conflictele mărunte ale nonconformismului, preferând să-și concentreze atenția pe protejarea diferendelor sale interioare, singurele care contează de fapt. Mai mult, simte un soi de satisfacție tristă sau negativă când se îmbracă în ceea ce numește el „uniforma acestor vremuri“. Pe scurt, cu cât atrage mai puțin atenția, cu atât mai bine, din punctul lui de vedere. Și tot reușește să sară în ochi.

Când e vorba de asemenea chestiuni, prietenii lui îl găsesc uneori ridicol. Le dă dreptate, recunoaște și el că e „cam ciudat“ din multe puncte de vedere. Dar n-are ce-i face. Înfățișarea și comportamentul oamenilor care gândesc sunt rareori comparabile cu cele ale semenilor care gândesc puțin, care nu se sfiesc să-și încredințeze toată personalitatea gesturilor și aspectului lor. În plus, zice el, în fiecare dintre noi există un element comic sau fantastic. Nu poți controla complet astfel de lucruri.

„Un element comic sau fantastic…“ – astfel de sintagme sună bizar; iar cei care-l credeau un simplu funcționar la Agenția de Voiaj, un individ destul de simpatic, încep acum să-l privească cu alți ochi. Însă nici măcar prietenii lui mai vechi, cei ca John Pearl și Morris Abt, care i-au fost alături din copilărie, nu-l citesc prea ușor, iar el, în ciuda dorinței sale de a fi înțeles, nu-i poate ajuta întotdeauna.

De când a terminat școala, Joseph n-a încetat să se considere un cărturar, și s-a înconjurat permanent de cărți. Înainte să fie interesat de Iluminism, i-a studiat pe primii asceți și, înainte de asta, romantismul și conceptul de copil-minune. Desigur, trebuie să-și câștige existența, dar încearcă să păstreze un echilibru între ce vrea el și ce e nevoit să facă, între necesitate și

dorință. Există un compromis, căci în fond viețile oamenilor sunt pline de astfel de compromisuri. Este mândru de priceperea cu care reușește să se descurce cu ambele și – chiar dacă epitetul nu e tocmai potrivit – îi place să se descrie drept machiavelic. Își păstrează cu succes rolurile diferite, ba chiar se dă peste cap să fie un angajat excelent, pentru simpla plăcere de a dovedi că „vizionarii“ pot fi încăpățânați.

Cu toate acestea, toată lumea e de acord că Joseph știe exact ce face, că știe ce vrea și cum să obțină ceea ce vrea. În ultimii șapte sau opt ani și-a urmat cu sfințenie planul general. Plan în care au fost incluși prietenii, familia, nevasta. De nevastă s-a ocupat în mod special, îmboldind-o să citească acele cărți pe care le considera el bune, învățând-o să admire ce credea el că merită admirat. În ce măsură a reușit acest lucru, nu știe nici el.

Nu trebuie să credem că atunci când Joseph vorbește despre „cei care gândesc puțin“ sau despre „elementul comic“ înseamnă că ar fi critic. El nu simte nevoia să critice lumea înconjurătoare. Se consideră un adept al crezului tout comprendre c'est tout pardonner. Teoriile unei lumi complet bune sau complet malefice i se par prostești. Despre cei care cred în existența unei lumi complet bune spune că nu înțeleg depravarea. Cât despre pesimiști, întrebarea pe care o pune în legătură cu ei este: „Oare doar atât pot oamenii ăștia să vadă?“ Pentru el, lumea este și una, și alta, nefiind, prin urmare, nici una, nici alta. Simpla emitere a unei judecăți de valoare de acest gen constituie un motiv de satisfacție pentru reprezentanții fiecăreia din cele două poziții, câtă vreme pentru el judecata cade pe locul al doilea în fața uimirii, a speculației în legătură cu oamenii, fie ei confuzi sau limpezi la minte, geloși, ambițioși, buni, interesați, curioși, fiecare în epoca lui, cu obiceiurile și mobilurile lui, purtând pecetea stranietății acestei lumi. Într-un fel, totul este bun pentru că este. Sau, bun ori ne-bun, există, este inefabil și, din această cauză, mirabil.

În ciuda acestui fapt, Joseph suferă de un sentiment de stranietate, simte că nu aparține complet acestei lumi,că zace sub un nor și privește în sus. Acum, zice el, toate ființele umane împărtășesc această senzație până la un punct. Copilul are sentimentul că părinții lui sunt impostori; că tatăl lui adevărat este altundeva și că se va întoarce cândva să-l revendice. Pentru alții, lumea reală nu este aici deloc, și ce este la îndemână este calp și

copiat. Sentimentul de stranietate care-l încearcă pe Joseph îmbracă uneori aproape forma unei conspirații: nu o conspirație a răului, ci una care conține felurite splendori, transformări, tulburări, precum și comuna, neutra chestiune a existenței. Să trăiești de la o zi la alta sub umbra unei astfel de conspirații e de-a dreptul epuizant. Dacă această stare face loc mirării, cu atât mai mult face loc unui sentiment de jenă, de-ți vine să te agăți de cel mai apropiat trecător, de frați, părinți, prieteni și neveste.

20 decembrie

Ne pregătim de sărbători. Ieri am ieșit să fac cumpărături pentru Iva. În centrul orașului, la fiece pas, zăreai bătrânei îmbrăcați în costume roșii de Moș Crăciun, cu bărbi murdare de vată, sunând din clopot. Pentru a-i ajuta pe cei săraci, pentru acte de caritate, ding-dong!, ding-dong! în vacarmul de pe stradă. Iar pe clădiri erau atârnate cununi uriașe în aerul verde, amenințător; mii și mii de cumpărători ticseau magazinele și străzile, pe sub fațadele de un roșu afumat, în răgetul amplificat al colindelor. Boabele roșii de ilice se revărsau sclipitoare, în picături grele pe stâlpii dați cu păcură. În localuri, tonomatele cântau „I'm Dreaming of a White Christmas". Toată lumea speră să ningă, iar gândul la ploaie sau lapoviță naște panică.

Zilele astea, Vanaker parcă n-are stare. Mută încontinuu mobila prin cameră. Marie se plânge de asta. Nu poate deretica așa cum trebuie de răul patului mutat de colo colo. Ușa e blocată. Și-așa nu-i plăcea ei să intre la bătrân. Vanaker e certat cu curățenia, spune ea. În loc să-și ducă rufăria la spălat, o aerisește la fereastră. Își atârnă noaptea izmenele, și apoi uită să le mai ia de acolo. Doamna Briggs îmi spune că e logodit cu o cucoană de șaizeci de ani care insistă ca el să se convertească la catolicism, așa că în fiecare seară se duce la catedrala St. Thomas pentru îndoctrinare. În același timp, nu pot să nu observ că primește pachete întregi de scrisori de la Ritul Mason Scoțian. Poate că din cauza acestui conflict de principii stă el treaz la ora două noaptea ca să-și mute patul.

Suntem invitați în două locuri să luăm cina de Crăciun: la familia Almstadt și la fratele meu, Amos. Eu unul aș prefera să nu mergem nici colo, nici dincolo.

22 decembrie

Am avut un acces de furie destul de atipic în după-amiaza asta, când eram în compania lui Myron Adler. M-am comportat inexplicabil, fapt care m-a surprins până și pe mine. Ce să mai zic de Myron! Îmi telefonase să-mi ofere o slujbă temporară în care trebuie să pui întrebări pentru un sondaj pe care-l face el. M-am grăbit să ajung la Arrow, unde urma să luăm împreună prânzul. Cum el nu sosise, m-am așezat la o masă din spate și m-am lăsat pradă depresiei. Nu mai fusesem la restaurantul ăsta de ani buni. Pe vremuri era locul preferat al excentricilor pe care, la orice oră din seară, îi puteai asculta discutând despre socialism, psihopatologie sau soarta „omului european“. Eu eram cel care sugerase să ne întâlnim acolo; nu știu din ce motiv, era primul loc care-mi trecuse prin minte. Iar acum mă deprima îngrozitor. Apoi, privind în jur, la tăvile aburinde, la afișele cu vapoare pe cale să se scufunde și cu fețe de japonezi, l-am reperat pe Jimmy Burns șezând la o masă cu un tip pe care nu-l cunoșteam. De pe vremea când eram tovarășul Joe și tovarășul Jim, nu ne mai văzuserăm decât de două, poate de trei ori. Arăta schimbat; fruntea i se lățise și avea o expresie mai severă. Am dat din cap către el, dar n-am primit nici un semn de recunoaștere pentru osteneala mea; m-a privit ca și cum nu m-ar fi văzut, ceea ce presupun că e tratamentul oficial pentru „renegați“.

După vreo câteva minute, când a venit Myron și a început să vorbească despre slujbă, i-am spus impacientat:

– Așteaptă puțin. Lasă-mă un pic.

– Da’ ce s-a întâmplat?

– Ceva foarte interesant. Fii atent. Îl vezi pe tipul ăla în costum maro? Tipul ăla e Jimmy Burns. Pe vremuri îi spuneam Tovarășul Jim.

– Ei, și? a zis Myron.

– L-am salutat și s-a prefăcut că nu mă vede.

– Și ce-i cu asta?

– Ție ți se pare normal? Pe vremuri i-am fost prieten bun.

– Și ce dacă?

– Dar termină odată cu vorbele astea! m-am răstit.

– Și ce te-aștepți acuma, omule? Să te ia în brațe și să te pupe? m-a întrebat Myron.

– Nu pricepi nimic. Eu îl disprețuiesc pe tipul ăsta.

– Hai că nu te înțeleg. Nu știu ce vrei.

– Nu. Ascultă. N-are dreptul să mă ignore el pe mine. Mereu pățesc așa. Nu pricepi pentru că n-ai experiență politică. Dar eu știu ce înseamnă și am de gând să mă duc la el și să-i dau bună ziua, fie că-i place sau nu.

– Nu fi prost, de ce vrei să faci scandal? a încercat Myron să mă potolească.

– Pentru că așa am eu chef. Ce, vrei să spui că nu m-a recunoscut? Lasă că mă cunoaște foarte bine. Cu fiecare clipă care trecea, mă enervam din ce în ce mai tare. Mă mir că nu înțelegi ce vreau să spun, am adăugat.

– Eu am venit să-ți propun o slujbă, nu să te văd făcând urât.

– Ah, fac urât, deci! Crezi că mi-o păsa de el? E o chestiune de principiu. Dar văd că nu înțelegi. Pentru că nu mai sunt membru în partidul lor, li s-au dat instrucțiuni lui și altora de teapa lui să nu stea de vorbă cu mine. Nu pricepi ce înseamnă asta?

– Nu, a zis Myron fără interes.

– Îți spun eu ce înseamnă. Dreptul meu e să mi se răspundă la salut. E un lucru elementar. Pur și simplu. Și insist să-mi fie respectat.

– Of, Joseph!

– Nu, nu, ascultă-mă. Dacă-i interzici unuia să intre în vorbă cu altul, dacă-i interzici să mai comunice, înseamnă că i-ai interzis să gândească, pentru că, așa cum o să-ți spună atâția scriitori mari, gândirea e un mod de comunicare. Iar partidul lui nu vrea să-l vadă gândind, ci să urmeze disciplina. Ai înțeles, da? Pentru că se presupune că e un partid revoluționar. Și asta mă scoate din minți. Când un om îndeplinește un astfel de ordin, contribuie la abolirea libertății și la propagarea tiraniei.

– Haide, măi. Faci din țânțar armăsar.

– Așa și trebuie, am spus. Pentru că e foarte important.

– Dar n-ai terminat cu ei de ani de zile? mi-a zis Myron. Doar nu vrei să spui că abia acum ți-ai dat seama de lucrurile astea.

– Nu, nu-i asta. Pur și simplu nu-mi iese din minte. Nu știu cum să-ți explic, dar eu am crezut că oamenii ăștia sunt diferiți. N-am uitat că m-am lăsat prostit și chiar am crezut că servesc o cauză nobilă, seminția noastră, le genre humain. Ce aiureală! Când am plecat de la ei, am înțeles că până și cea mai măruntă infirmieră, cu plosca pe care o mânuiește, face pentru le genre humain mai mult decât fac ei cu toată organizația lor de două parale. Și când te gândești că a existat o vreme când m-ar fi oripilat să aud așa ceva. Cum? Reformism?

– Am auzit și eu de asta, a spus Myron.

– Păi cred și eu! Reformism, auzi, domnule! Ce mai gogoriță! Dar la o lună după ce m-am retras din partid, m-am apucat să-i scriu lui Jane Addams[2] o scrisoare de scuze. Mai trăia la vremea aia.

– Nu zău! a făcut el, privindu-mă curios.

– Nu c-aș fi pus-o la poștă, am spus. Poate c-ar fi trebuit. Ce? Nu mă crezi?

– Te cred, de ce să nu te cred?

– M-am răzgândit și n-am mai vrut să refac lumea de la cap la coadă à la Karl Marx. Am decis că e mai bine să bandajez o bubă, două, pe rând.

Sigur, și asta a fost ceva temporar…

– Chiar așa? a zis Myron.

– Ce Dumnezeu, omule! Doar știi cum a fost, Mike, am adăugat ridicând vocea.

Individul care stătea la masă cu Burns a întors capul, dar Burns a rămas impasibil, prefăcându-se că nu mă vede.

– Chiar așa! am exclamat. Uită-te și tu la el, haide. Tipul e nebun, Myron. Nu c-ar fi fost vreodată întreg la cap. Totul s-a schimbat în jur, el a fost lăsat de căruță, dar tot crede că lucrurile sunt ca pe vremuri. Tot mai poartă bretonul ăla proletar și visează să devină un Robespierre al Americii. Dacă noi, restul, am făcut compromisuri peste compromisuri, el încă mai crede în revoluție. Se varsă sânge, puterea trece dintr-o mână în alta, statul piere, după inexorabila logică a istoriei. Bag mâna în foc că e așa. Ce, crezi că nu știu cum îi merge mintea? Hai să-ți spun ceva despre el. Știi ce ținea pe perete în camera lui? Într-o zi, m-am dus la el acasă, și ce să vezi? O hartă imensă a orașului, cu bolduri colorate înfipte în ea. L-am întrebat: „Asta pentru ce mai e, Jim?“, și el – jur pe onoarea mea – a început să-mi explice că pregătea un ghid al luptelor stradale, pentru ziua insurecției. Avea toate punctele critice marcate codat, pivnițele și acoperișurile, tipul de pavaj, numărul de tarabe de la fiecare colț de stradă care puteau fi transformate în baricade (ți-amintești chioșcurile de la Paris?). Până și gurile de canal abandonate, unde s-ar fi putut ascunde armele. Le căutase pe toate în arhivele primăriei. La vremea aia nu-mi dădeam seama ce nebunești erau planurile lui. Lucrurile care ni se păreau nouă normale – nu-ți vine să crezi! Și el tot acolo a rămas. Pun pariu că încă mai are harta. E ca un drogat. Toți sunt ca drogații, Mike. Hei, Burns! Hei! l-am strigat.

– Potolește-te, Joseph! Pentru numele lui Dumnezeu! Ce faci? Se uită toată lumea la tine.

Burns mi-a aruncat o privire, apoi și-a reluat conversația cu celălalt tip, care se întorsese totuși curios spre masa noastră.

– Ce spui, frate? Burns nici nu se uită la mine. Nici n-a clipit. Nu exist pentru el. Uite-așa! am pocnit eu din degete. Nu sunt decât un burghez renegat demn de toată sila. Nici că există unul mai josnic ca mine! Idiotul! Hei, drogatule! am strigat.

– Omule, ai înnebunit de tot? Vino-ți în fire! Myron a împins masa. Hai să plecăm, că ești gata să sari la bătaie. Unde ți-e haina? Văd c-ai luat-o razna de tot! Vino încoace!

Dar ia-mă de unde nu-s. Mă proțăpisem în fața lui Burns.

– Bună ziua, căciulă! Ce, n-ai văzut că te-am salutat?

Burns nu mi-a răspuns.

– Nu mă cunoști? Eu unul te cunosc pe tine. Răspunde-mi! Mă cunoști, sau nu?

– Te cunosc, mi-a răspuns Burns pe o voce joasă.

– Asta am vrut să aud. Am vrut să verific. Gata, vin acum, Myron.

Mi-am tras brațul din mâna lui și am ieșit împreună din local.

Deși îmi dădeam seama că-i făcusem o impresie neplăcută lui Myron, n-am încercat să dau prea multe explicații. Doar că nu-mi prea erau toți boii acasă de ceva vreme încoace. Am abordat subiectul abia după ce am trecut la felul al doilea într-un alt restaurant. Mă lovise muțenia. Nu înțelegeam nici eu de unde avusesem ieșirea asta. Și nu înțeleg nici acum. Bănuiesc că pur și simplu mi s-au întunecat mințile. Dar cum să-i explic asta lui Myron fără să fie nevoie să-i descriu cu lux de amănunte starea în care eram și cauzele ei? Asta l-ar fi făcut să se simtă prost, iar pe mine, să-mi plâng de milă ca un nerod.

Am vorbit despre slujbă, iar el mi-a promis să mă recomande superiorilor lui. Spera că o s-o primesc, mi-a spus (la telefon sunase mult mai optimist). Myron mă simpatizează, știu asta. Dar a muncit din greu ca să ajungă acolo unde este, și realistul din el a înțeles imediat că nu putea să-și pună reputația

în joc de dragul meu. Era foarte posibil să mă dovedesc instabil, să-i dau înainte neabătut cu „chestiunea de principiu“ și să-i distrug cariera dintr-un capriciu sau un impuls. Nu puteam să-l condang că gândea așa după ce văzuse ce văzuse.

Nici pe mine nu puteam să mă condang prea aspru. Da, greșisem că făcusem scena aia; pe de altă parte, eram pe deplin îndreptățit să mă revolt la adresa lui Burns. Și totuși, era clar în neregulă că inventasem o scrisoare către Jane Addams. De ce naiba făcusem una ca asta? Sigur, voisem să-mi întăresc afirmațiile, dar nu asta era calea potrivită. O clipă m-am gândit să-i spun adevărul, de dragul sincerității. Dar dacă-i mărturiseam așa ceva, fără alte explicații (pe care era limpede că nu voiam să le dau), s-ar fi simțit și mai năucit și mai neîncrezător. Și la ce bun, în definitiv?

Așa că i-am spus, în clipa în care ne pregăteam să ne luăm la revedere:

– Mike, dacă ai pe altcineva capabil să facă slujba asta, nu e nici o problemă. Eu nu știu câți purici mai fac pe aici. E posibil să-mi vină ordinul în orice moment, și atunci n-o să am încotro și va trebui să vă las baltă. Nu se cade. Dar îți mulțumesc oricum că te-ai gândit la mine…

– Joseph, măi omule…

– Nu-ți bate capul, Mike. Zău.

– Eu oricum te trec pe listă. Și hai să ne mai întâlnim. Să mai stăm și noi de vorbă. Zilele astea, cândva.

– Sigur, sigur. Dar să știi că nu sunt o companie prea plăcută. Sunt și pe picior de plecare… Nu-ți bate capul cu slujba aia.

M-am grăbit să mă îndepărtez, convins că-i luasem o piatră de pe inimă și că, în felul acesta, mă achitasem în mod decent de orice obligație.

Ulterior, când am reflectat la incidentele acestea, m-am simțit mult mai puțin înclinat să-mi asum toată vina. Mi s-a părut că Myron ar fi trebuit să se arate mai puțin îngrijorat că mă dădusem în spectacol și că atrăsesem atenția asupra mea și să fie mai preocupat de cauza accesului meu de furie.

Dacă s-ar fi gândit la asta, și-ar fi dat și el seama că existau motive întemeiate pentru comportamentul meu, motive care ar trebuit să-i stârnească îngrijorarea dacă-mi era prieten adevărat. În plus, poate că și-ar fi dat seama că vorbele mele nu fuseseră lipsite de noimă. Pentru că insolența lui Burns nu făcea decât să sublinieze trădarea cauzei în care mă angajasem odinioară, iar supărarea mea – deși părea direcționată către Burns – era de fapt îndreptată către cei care pervertiseră această cauză.

Poate că sunt totuși prea exigent cu Myron. E un om mândru de ceea ce a devenit: un om de succes, realizat, respectabil, scutit deocamdată de acele prăbușiri ale spiritului cu care mă confrunt eu în ultima vreme. Ce e mai rău este că Myron a învățat, ca mulți alții, să prețuiască convenienţa. A învățat să le dea altora ce vor. Iar acesta nu e un viciu personal; are consecințe vaste – consecințe teribile.

*

De luni de zile sunt supărat pe prietenii mei. Mă tot gândesc că m-au „dezamăgit“. De la petrecerea organizată de soții Servatius, din martie trecut, tot stau și întorc pe toate părțile problema asta. A căpătat proporții uriașe în capul meu, cu toate că de fapt nu a fost chiar așa, și totuși nu pot să nu mă frământ, deși tot lipsa mea de clarviziune e de vină – asta și atitudinile îngâmfate, pompoase, de prost gust, de care acum mă dezic atribuindu-i-le lui Joseph. În realitate, petrecerea soților Servatius n-a făcut decât să-mi canalizeze atenția asupra anumitor defecte la oamenii din jur, pe care, dacă aș fi fost mai ager, cum de altfel ar fi trebuit să fiu, le-aș fi observat mult mai devreme și de care probabil că eram deja în parte conștient.

Zic în parte. Și aici simt nevoia să-l scot pe Joseph la înaintare, acel om priceput la întocmit planuri. El își pusese o întrebare la care încă aș dori un răspuns, și anume: „Cum ar trebui oare să trăiască un om bun? Ce-ar trebui el să facă?“ De unde și planurile cu pricina. Din păcate, majoritatea erau tare prostești. Și, în plus, îl împiedicau să fie cinstit cu sine însuși. Făcea acele greșeli pe care le fac oamenii care văd lucrurile așa cum își doresc ei să le vadă, sau cum trebuie să le vadă, de dragul planurilor lor. S-ar putea să

existe o fărâmă de adevăr în părerea că omul s-a născut ucigaș al propriului său tată și al propriului său frate, plin de furie sângeroasă, imoral și nestăpânit din primele clipe de viață, un animal care trebuie îmblânzit. Însă, protesta Joseph, el nu putea găsi în sine vreo urmă a urii îmblânzite. Nicidecum. El credea în propria sa blândețe, credea pios în ea. Permițând ca această credință să interfereze cu viclenia sa înnăscută, își făcea sieși un deserviciu, precum și prietenilor săi, care nu puteau să-i ofere ceea ce-și dorea.

Iar ce-și dorea el era o „colonie a spiritului“, un grup al cărui pact fondator elimina ciuda, pornirile sângeroase, cruzimea. Hăcuirea, sfâșierea, uciderea erau pentru cei care nu mai percepeau așa cum trebuie efemeritatea vieții. Lumea era violentă, era periculoasă și, dacă nu se lua nici un fel de măsură, existența putea într-adevăr să devină – în cuvintele lui Hobbes, care se întipăriseră demult în mintea lui Joseph – „urâtă, brutală și scurtă“. Nu era însă nevoie să devină astfel dacă măcar câțiva oameni se aliau ca să pună stavilă pericolului și brutalității.

El crezuse că-i găsise pe acești oameni, dar, chiar și înainte de petrecerea soților Servatius, el, sau, mai bine zis, eu ajunsesem să mă îndoiesc că făceam progrese reale. Începeam să văd că un plan sau un program atât de dificil trebuia să ia în calcul absolut tot ce era natural, inclusiv ceea ce era corupt. Trebuia să fiu fidel faptelor, iar elementele corupte nu puteau fi ignorate.

Petrecerea mi-a provocat însă un șoc.

Nu voiam să merg, dar Iva insistase, din loialitate față de Minna Servatius și pentru că știa și ea ce înseamnă să fii în postura unei gazde dezamăgite. Trecuse multă vreme de când nu mă mai simțisem bine la o petrecere. Mă bucuram nespus să-mi văd prietenii, câte unul sau câte doi, însă când se adunau într-un grup mai mare îmi pierea tot cheful. Știai dinainte la ce să te aștepți. Dacă se spuneau bancuri, știai cum vor fi spuse; dacă se dădea cineva în spectacol, știai cine o să fie acela și cine o să fie jignit, sau rușinat, sau încântat. Știai ce-o să facă Stillman, știai ce-o să facă George Hayza, știai că Abt o să facă mișto de toată lumea și că Minna o să se simtă prost din cauza lui bărbatu-său. Știai și că urmează răutăți, distorsionări ale adevărului, tensiuni, dar tot te duceai. De ce? Pentru că Minna organizase o

petrecere; pentru că veneau prietenii tăi. Și prietenii tăi veneau acolo pentru că veneai tu acolo, și nu era deloc frumos să-i lași de izbeliște.

Când dogoarea și stridența petrecerii au răbufnit peste noi pe ușă, am început să regret că, măcar de data asta, nu fusesem mai ferm și nu refuzasem să vin. Minna ne-a întâmpinat în holul de la intrare. Purta o rochie neagră cu un guler înalt, stropit cu argintiu; nu avea dres și era încălțată cu niște sandale roșii cu toc. Nu mi-am dat seama din primul moment cât era de beată. Mi s-a părut reținută și gravă; avea fața albă, fruntea plină de riduri. Apoi am observat broboanele de sudoare și ochii tulburi. S-a uitat mai întâi la Iva, apoi la mine, fără să scoată o vorbă. Nu știam la ce să ne așteptăm. Apoi, dintr-odată, a scos un chiot care ne-a alarmat:

– Să sune trâmbițele! Au venit.

– Cine? a întrebat Jack Brill, scoțând capul pe ușă.

– Joseph și Iva. Mereu ultimii care se arată. Vin când toată lumea a tras la măsea, ca să se așeze și să se uite cum ne facem cu toții de râs.

– Eu sunt de vină, a murmurat Iva. Eram amândoi descumpăniți de strigătul acela al Minnei. Sunt răcită, și…

– Glumeam și eu, dragă, a spus Minna. Hai, intrați.

Ne-a condus în camera de zi. Acolo, ambele ușițe ale fonografului erau deschise, însă oaspeții sporovăiau; nimeni nu părea să asculte muzica. Și iată și scena, previzibilă până la ultimul detaliu cu ore, zile, săptămâni dinainte – mobila deschisă la culoare, în stilul suedez foarte la modă, covorul maro, imprimeurile stil Chagall și Gris, cârceii de viță atârnând în jurul șemineului, vasul de punci Cohasset. Minna invitase mai mulți „străini“ – cunoștințe, adică, din afara cercului ei de prieteni apropiați. Era și o tânără pe care o mai văzusem. Mi-am amintit de ea din cauza buzei ușor proeminente, acoperite de o umbră de puf. Era totuși tare frumușică. Nu mai știam cum o cheamă. Oare lucra la biroul Minnei? Era căsătorită cu tipul gras cu ochelari cu rame metalice? Pe el îl știam oare? Nu aveam să aflu niciodată. În tot acest zgomot, nu puteam simți altceva decât

indiferență. Așa era cu străinii ăștia. Pe unii, cum ar fi Jack Brill, ajungeai să-i cunoști destul de bine cu timpul. Alții însă rămâneau într-un grup izolat, și-ți aminteai de ei, dacă era nevoie, ca de „tipul acela cu ochelari“ sau „cuplul acela cu fețe de cretă“.

Unul câte unul, au venit și prietenii – Abt, George Hayza, Myron, Robbie Stillman. Ei erau sufletul petrecerii; ei erau actorii din rolurile principale. Ceilalți priveau, și cine poate ști dacă se amuzau sau se simțeau enervați că erau excluși, sau dacă erau cât de cât conștienți de această excludere? Petrecerea continua în jurul lor. Dacă erau conștienți de ce se întâmpla, măcar să se distreze cât de cât.

Și tu la fel. După ce făceai primul tur al încăperii, te retrăgeai într-o parte cu un pahar și o țigară. Ședeai – dacă găseai un scaun liber – și te uitai la actori și la dansatori. Îl ascultai pe Robbie Stillman spunând o istorioară pe care o mai spusese de câteva ori, despre pățaniile unei fete bâlbâite, sau despre un vagabond cu un radio portabil pe care-l întâlnise într-o bună zi pe treptele de la Acvariu. Scurta reprezentație nu te făcea să-ți strici părerea despre el. Simțeai cumva că și el era forțat să îndure istorioara aceea, pe care o începuse fără să vrea și pe care acum era nevoit s-o isprăvească, deși nimeni n-avea chef s-o audă. Nu-l puteai învinovăți.

Minna trecea de la un grup la altul bălăbănindu-se, gata să se prăbușească de la înălțimea tocurilor ei.

În cele din urmă s-a oprit în fața lui George Hayza. I-am auzit certându-se. A reieșit că Minna îi cerea să înregistreze un poem care-l făcuse celebru cu ani în urmă, când se jucase și el de-a suprarealismul. Spre onoarea lui, George a refuzat-o. Adică, a încercat s-o refuze, înroșindu-se și zâmbind crispat. Nu voia să iasă în evidență. Toată lumea era sătulă de poemul acela, el mai ceva ca toți. I-au sărit și alții în ajutor. Abt a spus, cu o voce în care se citea nerăbdarea, că George trebuia lăsat să decidă el singur dacă își dorea sau nu să recite poezia. Și, cum toată lumea o auzise deja de zeci de ori….

– Nu a auzit-o toată lumea, i-a replicat Minna. Și pe lângă asta, vreau s-o înregistrez. E ingenioasă.

– Da, așa a fost considerată pe vremuri.

– Și așa și este. Foarte ingenioasă.

Abt a renunțat să mai parlamenteze, căci o anume tensiune începea să se facă simțită. Abt fusese pe vremuri logodit cu Minna, dar, din motive necunoscute nici unuia dintre noi, aceasta se hotărâse să se mărite cu Harry Servatius. Prin urmare, relația dintre Abt și Minna era marcată de amintirea sentimentelor rănite. Conștient că în jurul lor se adunau norii stinghereli, Abt a dat înapoi și a lăsat-o pe Minna să facă ce vrea. Poezia a fost înregistrată. Vocea lui George se auzea ciudat de pițigăiată și de nesigură.

Sunt singur

Și-mi mănânc părul ca pe un calendar de regrete…

Cu o grimasă stânjenită, George s-a retras de lângă fonograf. Satisfăcută, Minna a mai pus o dată înregistrarea.

– Ce e în neregulă în seara asta? l-am întrebat pe Myron.

– Păi, cred că Harry. E în birou cu Gilda Hillman. Toată seara au stat acolo și au vorbit.

– Joseph, îmi mai pui puțin? m-a rugat Iva întinzându-mi paharul.

– Iva, ia-o încet, a sfătuit-o Jack Brill cu un râset în care răsuna un avertisment.

– Cu ce? Cu punciul?

– Pare el slăbuț, dar să știi că nu e.

– Poate n-ar trebui să mai bei, că nu te simți bine, i-am spus.

– Nu știu de ce mi-e așa sete. N-am mâncat nimic sărat.

– Dacă vrei, ți-aduc niște apă.

– Apă, a pufnit ea trăgându-și paharul cu dispreț.

– Nu exagera în seara asta, am insistat. E un punci tare.

Tonul meu era cât se poate de clar. Nu voiam să fiu contrazis. Și totuși, un pic mai târziu, am văzut-o lângă vas și m-am încruntat văzând gestul grăbit cu care și-a ridicat brațul și a dat paharul peste cap. M-a iritat așa de tare că, pentru o clipă, am fost gata să mă îndrept spre ea și să-i smulg paharul din mână.

Am preferat în schimb să încep o discuție cu Abt despre primul subiect care mi-a venit în cap, războiul din Libia. Așa, tot vorbind, ne-am îndreptat spre bucătărie.

Abt era unul dintre prietenii mei cei mai vechi și mai buni. Am fost întotdeauna foarte atașat de el și îl prețuiesc poate mai mult decât mă prețuiește el pe mine. Asta nu are prea mare importanță; sunt sigur că-mi poartă o mare afecțiune, ba și un anume respect. În facultate am fost colegi de cameră la cămin o perioadă. Ne-am îndepărtat unul de altul temporar din cauza unei chestiuni politice. Când ne-am întors la Chicago am redevenit prieteni, și, cât timp a lucrat la doctorat – până în iunie trecut fusese profesor de științe politice –, a stat mai mult la noi.

– Au dreptate italienii, spunea Abt. Au o atitudine realistă față de război. Vor să se întoarcă acasă. Și asta nu e tot ce le datorăm. Capitalismul nu i-a transformat niciodată în victimele adunării și scăderii. Au rămas o națiune de oameni care gândesc. (Vorbea rar, așa că știam că improvizează, un obicei mai vechi de-al lui.) Și nu s-au transformat niciodată în niște soldați fanfaroni. Au mai mult bun-gust și mai puțină falsă mândrie decât moștenitorii lui Arminius. Desigur, aici a fost greșeala romanilor… Tacit i-a ridicat prea mult în slăvi pe germani…

Iritarea pe care o simțisem din cauza Ivei se topise. M-am trezit că-l ascultam amuzat cum îi lăuda pe italieni.

– Deci le suntem îndatorați, am spus zâmbind. Crezi c-o să ne salveze?

– N-o să ne facă nici un rău. La cum arată lucrurile, s-ar zice că civilizația renaște în zona Mediteranei, acolo unde s-a născut prima dată.

– I-ai prezentat teoria asta profesorului Rood?

– Probabil că m-ar lua în serios și mi-ar fura ideea.

Profesorul Arnold Rood, sau Mary Baker Rood, cum îi plăcea lui Abt să-i spună[3], era șeful catedrei lui și decanul facultății.

– Ce mai face taica Rood?

– Tot onctuos, tot cel mai bine plătit profesor din oraș, la fel de impostor ca întotdeauna. În ultima vreme sunt principala lui țintă pe care s-o convertească, și mă pune să mă întâlnesc cu el de două ori pe săptămână să discutăm Știința și sănătatea. Cred c-o să vină o zi când o să înfig cuțitul în el și o să-i zic: „Na! Să vedem cum reușești să ți-l scoți dintre coaste, moșneag nenorocit!“ Ăsta e un argument fals, la fel ca cel folosit de Johnson când a dat cu piciorul în piatră ca să învingă în disputa cu Berkeley. Dar nu mă mai pot gândi la altceva mai bun când vine vorba de el.

Am râs și, în aceeași clipă, am auzit un alt râset, mult mai strident, aproape un țipăt, venind din fața casei. Am privit în adâncimile holului.

– Minna, a spus Abt.

– Nu se poate face oare nimic?…

Strigătul acela m-a întors pe dos, mai ales că mi-am adus aminte de expresia ei când ne întâmpinase pe hol. Petrecerea era în toi, și am început să mă gândesc ce însemna de fapt o astfel de adunare. Dintr-odată mi-am dat seama că scopul omenesc al acestor ocazii a fost întotdeauna acela de a elibera povara sentimentelor ferecate în suflet; și că, asemenea animalelor care caută din instinct sare sau var, și noi ne adunăm laolaltă când simțim această nevoie, așa cum făceam la Eleusis, cu rituri și dansuri, cu tot soiul de festivaluri și chermeze, pentru a privi batjocoriri și cazne, pentru a împărtăși dispreț și ură, pentru a dori libertate și distracție temporară. Doar

că noi facem aceste lucruri fără pic de grație sau mister, căci n-avem forme care să le încadreze și, bazându-ne întru totul pe beție, ne asasinăm zeii unii după alții și zbierăm răzbunători și răniți. M-am încruntat la această imagine cumplită.

– O, da, a spus Abt, nu e într-o pasă bună deloc.

M-a liniștit să-l aud spunând asta; vedea situația la fel ca și mine.

– Dar n-ar trebui să se lase… Dinspre bucătărie s-a auzit un zgomot rapid de pași. Există și…

N-a mai apucat să termine, căci Minna și-a făcut apariția, însoțită de George.

– Există ce? a întrebat Minna.

– Tu țipai așa? a zis Abt.

– Nu țipam. Dă-te de la frigider. George și cu mine am venit să luăm niște gheață. Ia spune, de ce vă ascundeți voi doi în bucătărie? De ce nu mergeți la petrecere? Aștia doi, i-a spus ea lui George, sunt mereu ca două babe ascunse într-un colț. Joseph cu costumul lui de cioclu, iar ăstălalt… cu cearcănele lui de-un cot. Ca doi conspiratori.

A plecat clătinându-se. George, cu o figură dezaprobatoare, a urmat-o cu vasul plin cu gheață.

– Se distrează de minune, nu? a spus Abt.

– Și Harry s-a îmbătat? Ce-o fi cu ei?

– E posibil să fie cherchelit nițel. Cred că știe el ce face. Dar nu ne privește pe noi…

– Credeam că se înțeleg bine.

– Au ei niște probleme, dar... Abt a făcut o grimasă. Nu e prea vesel.

– Mda, am zis eu.

– Mie mi-a ajuns pe seara asta. Episodul cu poezia aia blestemată a lui George.

– Știu, știu.

– Mai bine mă țin deoparte.

Eram din ce în ce mai tulburat. Abt arăta și suna teribil de nefericit. Nu că ar fi fost ceva ieșit din comun pentru el; rareori îl vedeai altminteri. Însă în seara asta observasem un grad mult mai mare de asprime în amestecul lui obișnuit de voioșie și asprime. Deși râsesem, nu-mi putusem împiedica o tresărire când îl auzisem spunând că-i venea să-l înjunghie pe Rood. Am oftat. Sigur că o iubea încă pe Minna. Sau poate era mai potrivit să afirm că nu-și revenise niciodată de pe urma decepției suferite? Dar erau și alte lucruri, știam – o nemulțumire fundamentală care n-avea cum să se lase prinsă în formulări așa facile precum „dragoste“ și „decepție“. Un motiv suplimentar de tulburare era gândul că, în adâncul sufletului, eram sătul de nefericirea lui Abt, sătul să-l văd veșnic ridicându-se de pe jos ca un boxer obosit, dar talentat. Nu voiam să recunosc asta. M-am repliat, încercând să găsesc un strop de compătimire în suflet. Că doar era nefericit, bietul om, nu?

Ne-am întors în camera de zi. Iva ședea lângă Stillman pe scaunul de la pian. Servatius și Gilda Hillman, care apăruseră și ei în sfârșit, dansau. Ea își ținea fața pe pieptul lui; stăteau așa, proptiți unul în brațele celuilalt, legănându-se încet.

– Un cuplu reușit, nu? a spus Minna. Era în spatele nostru. Amândoi ne-am întors stânjeniți. Să știți că da, a continuat ea. Harry dansează bine. Și nici ea nu se mișcă rău. N-am deschis gura nici eu, nici Abt. Sunteți niște leșinați. A dat să plece de lângă noi, după care s-a răzgândit. Nu văd de ce vă credeți așa grozavi. Tu nu-i ajungi lui Harry nici la degetul mic. Nici tu.

– Minna, am murmurat.

– „Minna“ să-i spui lu’ nevastă-ta.

Ne-am întors cu spatele la ea.

– E din ce în ce mai beată, am spus jenat. Mai bine plecăm.

Abt nu mi-a răspuns.

I-am zis Ivei că mă duc să-i aduc haina.

– Da’ de ce? m-a întrebat ea. Nu vreau să plec încă.

Din punctul ei de vedere, decizia era luată. Ușor ametită, privea calm de jur împrejur.

– Se face târziu, am insistat.

– Nu fiți voi primii care pleacă, a spus Stillman. Mai stați.

Peste câteva minute, Jack Brill, cu o față roșie și un zâmbet larg, s-a apropiat de noi.

– Morris, te caută Minna.

– Pe mine? Dar ce vrea? a întrebat Abt.

– Habar n-am. Dar sunt sigur că ce vrea, aia o să primească.

– Morris! Morris!

– Ți-am spus! Uite-o că vine, a chicotit Brill.

– Morris! Punându-și mâna pe umărul lui, Minna i-a spus rugător: Vreau să mai înviorezi petrecerea, că mai avem puțin și adormim.

– Dar n-am cum să te ajut, a replicat Abt.

– Ba da, am o idee grozavă.

N-a întrebat nimeni ce idee. Până la urmă, Jack Brill, care se amuza de fețele noastre căzute, a rupt tăcerea:

– Ce idee, Minna?

– Morris o să facă o ședință de hipnotism.

– Nici nu mă gândesc! Am renunțat de mult să fac pe scamatorul. Va trebui să apelezi la altcineva pentru înviorarea petrecerii.

Abt vorbise pe un ton rece, fără s-o privească în ochi.

– Nu-i o idee bună, Minna, i-am zis.

– Greșești. E o idee excelentă. Nu te băga.

– Mai potolește-te, Minna, a intervenit George Hayza. Nu vrea nimeni să vadă așa ceva.

– Ia mai taci și tu, George. Morris, a început ea să se miorlăie. Știu că ești supărat pe mine. Dar fă-mi și mie măcar o dată pe plac. Altfel o să se spargă petrecerea, dacă nu facem repede ceva.

– Nici nu mai știu cum se procedează. N-am mai hipnotizat pe nimeni de ani de zile.

– Hai, că n-ai uitat. Sigur poți. Doar ai voință.

– Lasă-ne, Minna, i-am zis eu.

– Până la urmă o să-i facă pe plac, a chicotit Jack Brill. Stai să vezi.

– N-o mai încuraja și tu, l-am mustrat.

– Crezi că are nevoie de încurajare? Nu mă scoate pe mine țap ispășitor. Continua să zâmbească, dar în spatele zâmbetului se ascundea o răceală plină de resentimente și ostilitate. Mie îmi place să mă uit cum obține întotdeauna ce vrea, a adăugat el.

– Morris, te rog!

– Pune pe altul să facă giumbușlucuri. Uite, roagă-l pe Myron.

– Nu-i în stare, e prea bățos. Nu știe cum.

– Slavă Domnului, a oftat Myron.

– Hai să-ți găsim un voluntar, a spus Minna.

– Nu vreau nici un voluntar.

Minna a ciocănit în capacul pianului ca să atragă atenția invitaților.

– Am un anunț! Servatius și Gilda nu s-au sinchisit să se oprească din dansul lor. Avem nevoie de un voluntar care să fie hipnotizat de Morris aici de față. Judy, vrei? Judy era tipa care venise cu bărbatul cu ochelari cu rame metalice. Nu? Ți-e teamă că o să-ți dai pe față secretele? E nevoie de o doză de curaj pentru așa ceva. Stillman? Văd că nimeni nu vrea. Haideți, cine se oferă? N-a ridicat nimeni mâna. Of, ce mai plicticoși!

– Gata, vezi bine că nu vrea nimeni, i-am zis.

– Atunci o să mă ofer eu, a declarat solemn Minna, întorcându-se spre Abt.

– Asta chiar că e o idee creață, a mormăit George.

– Dar ce ți se pare așa ciudat?

Am așteptat să vedem ce spunea Abt. Până în acel moment nu avusese nici o reacție la propunerea Minnei. Își ridicase doar sprâncenele, asemenea unui doctor care se gândește cum să răspundă pe înțelesul unui pacient în timp ce, cu o privire critică și necomunicativă, îl ține în așteptare. Lumina voalată a tavanului conferea feței sale aspectul unei coli groase de hârtie, împăturită în așa fel încât să lase ochii la vedere și perforată pe frunte de părul negru și lins.

– Măi să fie, mi-a spus încetișor Jack Brill. Să vezi c-o să accepte provocarea.

– Nu, nu cred, i-am replicat.

Abt părea să ezite.

– Ei, ce zici? l-a îmboldit Minna.

– Bine, a zis el. De ce nu?

– Morris!

Abt nu m-a luat în seamă.

Și lumea din jur a început să protesteze.

– A luat la bord, a spus Stillman.

Iar George a zis:

– Ești sigur că știi ce faci?

Dar Abt nu i-a luat în seamă nici pe ei și n-a încercat nici să dea vreo explicație ori vreo justificare. Și el și Minna s-au îndreptat spre birou.

– Vă chemăm noi. Adică o să vă cheme Morris, a spus Minna. După aia puteți să intrați cu toții.

Când au dispărut, toată lumea a amuțit. S-a oprit și dansul. Rezemat într-un umăr de perete, Jack Brill își fuma pipa și părea să se distreze grozav privindu-ne. Harry Servatius și Gilda se așezaseră împreună pe o băncuță îngustă din colț. Erau singurii care vorbeau, însă până la noi nu ajungeau cuvintele, ci doar hohotele lor de râs. Ce-i tot spunea oare Gildei de i se părea așa de amuzant? Probabil că se maimuțărea și, dacă Abt avea dreptate zicând că nu se îmbătase prea tare, înseamnă că era chiar un maimuțoi. Iva își păstrase paharul pe marginea pianului și, din când în când, mai sorbea din el. Nu-mi plăcea deloc gestul teleghidat cu care-și netezea șervețelul pe genunchi și nici modul rapid, însă vag, cu care i se mișcau ochii prin cameră.

Ea a rămas în spate, ca și Harry și Gilda, când ne-a chemat Abt. Noi restul ne-am îmbulzit în birou și, într-o tăcere jenată, am rămas în picioare, privind-o pe Minna întinsă pe canapea. La început am fost convins că se prefăcea; schimbarea părea mult prea profundă. Dar mi-am dat apoi seama că nu era nici un vicleșug la mijloc. Stătea întinsă, relaxată, iar în spatele ei

o lumină puternică era întoarsă spre perete. O sanda i se desfăcuse și aproape că-i căzuse din picior. Avea palmele deschise de ambele părți. Puteam vedea cât de subțiri și osoase îi erau încheieturile, iar între două vene de pe antebrat avea o aluniță. Totuși, șoldurile late, rotunjimile feminine, genunchii de sub rochie, pieptul, punctul în care i se întâlneau gâtul și clavicula nu erau de ajuns ca s-o văd ca pe o femeie. Arăta mai curând ca o ființă umană în general – o ființă demnă de milă, aș spune. Această imagine a ei m-a afectat profund și mi-a sporit iritarea față de reprezentația lui Abt.

Acesta ședea lângă ea și-i vorbea pe un ton liniștitor. Minna respira regulat, dar în același timp puțin șuierat; buza de sus îi dezvelea un pic dinții.

Abt a început prin a-i induce senzația de frig.

– Cred că a închis cineva căldura. Mi-e frig. Ție nu ți-e frig? Așa mi se pare, că ți-e frig. E frig aici. Mai avem puțin și înghețăm.

La care Minna a oftat speriată și și-a tras sub ea picioarele. Abt a continuat spunându-i că atunci când o s-o ciupească de mână ea nu va simți nici o durere, ceea ce s-a și întâmplat, deși pielea i-a rămas albă multă vreme în locul unde o ciupise el. Abt i-a blocat mișcările brațului, după care i-a poruncit să și-l ridice. Minna a început să se zvârcolească, până a iertat-o el. Noi restul, pe jumătate în transă la rândul nostru, dornici să vedem și totuși speriați de ce vedeam, ne-am concentrat pe chipul ei, cu buza ridicată și ochii închiși. Abt a lăsat-o să se odihnească, însă doar o clipă. După care a pus-o să-și aducă aminte câte pahare de punci băuse. Urma să spună mai multe cifre, iar ea trebuia să facă un semn când ajungea la numărul corect. La asta, ochii ei s-au rotit sau au tresărit sub pleoape, de parcă ar fi vrut să obiecteze. El a început să numere.

Eram postat lângă colțul canapelei, atât de aproape de ea, încât mă atingea pe pantalon cu călcâiul gol, cel pe care atârna încă sandaua. Am avut un impuls să-i ating alunița de pe braț cu degetul. Și, dintr-odată, privindu-i fața și pleoapele închise, nemulțumirea mea față de Abt s-a transformat în supărare. „Da“, m-am gândit, „se vede că-i place ce îi face.“ Am încercat să mă gândesc la o modalitate de a-l opri. Între timp, el continua să numere.

– Șase? Șapte?

Minna a dat să răspundă, dar n-a putut. Poate că era și ea conștientă de insulta care i se aducea.

– Deci nu-ți amintești? a spus Abt. Nu?

Minna a clătinat din cap.

– Poate că am uitat eu să număr? Ia să vedem, tu mai știi? O să-ți ating de câteva ori obrazul. Numără tu și spune-mi câte. Gata?

– Scoate-o din transă, Morris, ne-a ajuns, am intervenit eu, însă el n-a părut să mă audă.

– Am să încep acum, a spus.

A lovit-o ușor de câteva ori. Buzele Minnei au început să formeze primul „c“, dar s-au oprit. În secunda următoare s-a ridicat în capul oaselor, cu ochii larg deschiși, exclamând: „Harry! Oh, Harry!“ După aceea a început să plângă, cu o față împietrită și buimăcită.

– Ți-am spus că ai întins prea tare coarda, i-am reproșat eu.

Surprins, Abt și-a întins mâna spre ea.

– Las-o în pace! a zis cineva.

– Oh, Harry, Harry, Harry!

– Fă ceva, Morris! a strigat Robbie Stillman. Pălmuiește-o, că are o criză!

– N-o atinge. Îl chem acum pe Servatius, a spus Jack Brill. S-a repezit îndărăt, dar bărbatul Minnei era deja în ușă, privind lung.

– Harry! Harry! Harry!

– Dați-vă deoparte, că nu-l vede, a spus George.

– Mai bine ieșim. Jack Brill a început să ne împingă afară din cameră. Haideți, mai mult încurcăm decât să fim de ajutor.

Abt a dat la o parte mâna lui Brill și mi-a aruncat o vorbă mormăită pe care n-am înțeles-o.

Iva nu mai era în camera de zi. M-am dus s-o caut și-am găsit-o pe veranda dinspre bucătărie.

– Ce faci aici? am întrebat-o, răvășit.

– Păi, mi s-a făcut cald. Am vrut să mă răcoresc.

Am tras-o în casă.

– Ce e cu tine în seara asta? Ce-ai pățit?

Am lăsat-o în bucătărie și m-am dus înapoi în birou. L-am găsit pe Brill păzind ușa.

– Cum mai e? am întrebat.

– O să-și revină, a spus Brill. George și Harry sunt cu ea. Ce mai final de petrecere!

– Și nevastă-mea s-a îmbătat.

– Nevastă-ta. Vrei să zici Iva.

– Iva, da.

Avea dreptate. Încă îl tratam ca pe un semi-străin, ceea ce nu-i convenea deloc. Mă mai enervase el și înainte, când mi se păruse c-o întărâta pe Minna; dar acum mi-am dat seama că, în fond, nu era cu nimic mai rău decât ceilalți.

– De la petrecere la balamuc, a spus el.

– Mda, am încuviințat.

– Ți se întâmplă și ție să te întrebi ce-au pățit toți oamenii ăștia?

– Da. Dar tu ce părere ai?

– Deci vrei să auzi părerea mea, a spus Brill zâmbind. Vrei să afli și ce gândește unul din afara cercului?

– Nu ești chiar în afara cercului, Jack.

– Nu sunt cu voi decât de vreo cinci, șase ani. Dar dacă vrei să știi ce părere am…

– Nu e cazul să fii așa de antipatic, am murmurat.

– Ba da, este. E un grup unit. Pe unii dintre ei îi simpatizez. Pe Minna în special. Alții sunt cam snobi. Nu sunt cei mai simpatici oameni. Sunt reci. Chiar și tu, dacă vrei să știi.

– Nu vreau…

– Parcă v-ați fi baricadat. Mi-a luat ceva vreme să-mi dau seama că nu ești chiar așa de rău. La început aveam impresia că aștepți să vină cineva la tine și să te adulmece, de parcă ai fi un pom. Însă cred că nu ești chiar așa de rău. Abt, pe de altă parte, e o cauză pierdută.

– Poate nu-l cunoști încă destul de bine.

– Aș vrea să-i dau ce-și dorește. Nu, ceva e în neregulă cu el. Și se vede treaba că vă face mare plăcere să vă spălați rufele murdare între voi. Iar restul lumii este în afara zidurilor. Pentru unul ca mine așa ceva este de neconceput.

– Atunci de ce mai stai după noi? l-am întrebat eu.

– Știu și eu? a râs Brill. Probabil că vreau să văd ce se întâmplă mai departe.

– Așa, deci.

– Păi, tu ai vrut să știi.

– Așa este. Bine atunci. La bună vedere, Jack.

I-am întins mâna; după un moment de surpriză (poate o surpriză ironică), mi-a strâns-o.

– La bună vedere, Joseph.

Iva nu se mai ținea bine pe picioare. Am chemat un taxi, am ajutat-o să se suie în el și i-am ținut capul pe umărul meu tot drumul spre casă. Când ne-am oprit la o intersecție, m-am uitat la fața ei acoperită de umbră. Lumina galbenă a semaforului îi cădea pe tâmplă, unde am văzut pulsând o venă solitară, aproape de suprafața pielii, puțin strâmbă din cauza adânciturii din os. Am reacționat la fel ca atunci când o văzusem pe Minna întinsă pe canapea. Taxiul și-a continuat drumul pe strada neagră, brăzdată de rămășițele ninsorii din acea după-amiază. În cea mai mare parte, zăpada se topise sub adierea caldă a vântului schimbător.

Ce puteam oare să mai zic la așa ceva? m-am întrebat, fără prea mare zel, de parcă și eu eram nițel beat. M-am gândit că, dintr-un singur salt, „urâta, brutala și scurta“ aterizase în mijlocul nostru. Eram copleșit de sentimentele pe care mi le treziseră vederea Minnei, vorbele lui Jack Brill și îndărătnicia Ivei. Ce mai era de spus? mi-am repetat în gând, dar în mijlocul acestei întrebări mi-am dat seama de scopul rostirii ei. Eram în căutarea unei modalități prin care să-l scot pe Abt basma curată sau să-l protejez, prin asta protejând ce mai rămânea din „colonia spiritului“. Și atunci, cât puteam oare să-l învinuiesc pe el?

Căci hai să spunem lucrurilor pe nume. Suntem tot timpul amenințați, înghiontiți și uneori invadați de „urâta, brutala și scurta“, de bătălii pierdute în unghere neașteptate. În colonie? Chiar în propria ființă. Era oare cineva complet imun? În astfel de timpuri? Erau atât de multe trădări; formând un mediu propice, ca aerul, ca apa, acestea treceau prin tine, se transformau în complicii tăi; nimic nu era impenetrabil pentru ele.

S-a oprit și taxiul. Am ajutat-o pe Iva să intre în casă, am dezbrăcat-o și am pus-o în pat. A rămas pe pătură, goală, ferindu-și ochii de lumină cu încheietura mâinii. Am stins lumina și, pe întuneric, m-am dezbrăcat și eu.

Oare ce soi de barieră poți construi împotriva acestor trădări? Dacă, pentru Abt, cruzimea și dorința de răzbunare se reduceau la o ciupitură pe o mână de femeie, atunci ce-ar fi putut să dezvăluie propria mea minte dacă i-ar fi examinat cineva firidele și canalele înguste? Cât despre Iva?… și ceilalți, oare cum erau ei?

Dintr-odată mi-am dat seama că nimic din ce gândeam nu avea cum să-l scuze pe Abt și că nu făcusem decât o manevră ingenioasă care să mă ducă exact către concluzia pe care o refuzasem în primul moment. Nu, n-aveam cum să-i ofer o justificare. Fusesem și eu revoltat de modul în care o ciupise. Și nu-i găseam nici o scuză, nici una. Începeam să înțeleg ce simțeam pentru el. Da, fusesem revoltat de mânia și ciuda care răzbătuseră din acest „joc“; un joc cu atât mai brutal cu cât obiectul lui nu avea cum să opună rezistență. A durat mult până am reușit să adorm. Aveam să reflectez mai atent la asta a doua zi, mi-am promis, ștergându-mi fruntea cu colțul cearșafului. Dar știam deja că dădusem peste adevăr și că nici a doua zi, nici într-a treia nu aveam să reușesc să-l alung. A urmat o noapte grea, încărcată de vise.

Acesta n-a fost decât începutul. În lunile care au urmat am început să descopăr slăbiciune după slăbiciune în tot eșafodajul pe care-l construisem. Am văzut și eu ce văzuse Jack Brill, însă, cunoscând lucrurile mai bine, observațiile mele erau mai profunde și mai critice. I-ar fi venit greu oricui altcuiva să știe cât mă afecta acest lucru, de vreme ce nimeni nu putea înțelege la fel de bine ca mine natura planului, rigiditatea sa, gradul în care depindeam de el. Prostesc sau nu, răspunsese nevoilor mele. Planul nu putea fi disprețuit; nici nevoile mele.

Nu i-am mai vizitat pe Minna sau pe Harry de când cu petrecerea. Nu știu cum s-a terminat totul; presupun că până la urmă au reușit să-și rezolve problemele. Abt a plecat la Washington. Mai scrie din când în când, de obicei ca să mă întrebe de ce-i răspund așa rar. Se descurcă foarte bine ca administrator, unul din acei „tineri inteligenți“, deși înțeleg că nu e mulțumit. Nu cred că va fi mulțumit vreodată. Poate c-ar trebui să-i scriu

mai des; în fond, mi-e prieten vechi. Nu e vina lui că mă simt dezamăgit de el.

23 decembrie

Am dormit până la ora unsprezece; toată după-amiaza am pierdut vremea fără să mă gândesc la nimic. Urmează să luăm masa de Crăciun la Amos. A acceptat Iva invitația.

24 decembrie

Myron Adler mi-a telefonat să-mi spună că agenția lui a decis să angajeze femei care să ajute la completarea chestionarului; sunt puține șanse ca ele să fie luate în armată și să lase lucrurile în aer. Dar el tot a încercat să mă bage și pe mine, așa spune Myron. A păstrat o copie a raportului în care mă recomanda pe mine, și acum mi-l trimite ca dovadă că și-a ținut promisiunea. I-am spus că nu e nevoie să-l trimită, că-l cred pe cuvânt, dar el tot mi-l trimite. Vrea să avem o discuție în viitorul apropiat. Am convenit în principiu că ne vom întâlni în timpul vacanței. Din câte îmi dau seama, are senzația că trebuie să se ocupe și de mine cineva, să mă pună pe drumul cel bun. Îi apreciez intențiile, însă nu cred că-i pot permite să facă ceva pentru mine.

Am primit felicitări de Crăciun de la John Pearl și de la Abt. Într-una din zilele astea trebuie și eu să mă duc la papetărie și să cumpăr plicuri. Iva a cumpărat mai multe ilustrate acum o săptămână, însă de plicuri a uitat. Nu mă pot convinge că merită osteneala, dar presupun că se cuvine să ne facem și noi datoria.

Vanaker bea vârtos în ultima vreme. Își aruncă halbele goale în curțile vecine. În dimineața asta am numărat nici mai mult, nici mai puțin de optsprezece în zăpadă.

Iva insistă să ținem ușa încuiată. Nu-și găsește o parte din lucruri. Ethel Pearl i-a trimis cinci sticluțe de parfum de ziua ei, iar două dintre acestea au dispărut din coșul de pe măsuța de toaletă. Cu bunătatea care o caracterizează, Iva spune: „E cleptoman“. Se referă desigur la Vanaker. E indignată că a rămas fără parfumuri și are de gând să se ducă să discute problema cu doamna Briggs. Va trebui să umblu cu cheia la mine, prinsă de un breloc.

26 decembrie

Fac ce fac, și tot dau de bucluc. Aseară m-am făcut de râs la frate-meu. Mie nu-mi pasă prea tare, dar Iva e afectată.

Fratele meu Amos, care e mai mare cu doisprezece ani decât mine, e un om cu stare. Și-a început cariera ca mesager la Bursă și, înainte să împlinească douăzeci și cinci de ani, a devenit agent de bursă cu acte în regulă. Familia este foarte mândră de el, iar el, la rândul lui, este un fiu model, foarte atent cu îndatoririle sale. Față de mine a avut la început o atitudine de frate mai mare, dar apoi a renunțat, mărturisind că nu pricepe ce vreau de la viață. Când am devenit radical a fost tare mâhnit, după care s-a bucurat să afle că mi-a trecut. Căsătoria mea cu Iva i-a provocat o dezamăgire considerabilă. Nevasta lui, Dolly, e fată de bogătaș, iar Amos mă îndemnase să-i urmez exemplul și să mă însor cu o femeie bogată. A fost și mai dezamăgit când, în loc să accept postul pe care mi-l oferise la biroul lui, am preferat ceea ce el socotea o slujbă de conțopist la Agenția de Voiaj. Mi-a spus că sunt netot și cam un an de zile nici nu ne-am vorbit. Apoi, el și cu Iva au pus la cale împăcarea. Suntem în termeni buni de atunci, oricât de ciudate i s-ar părea alegerile mele în materie de muncă și obiceiuri de viață. Încearcă să-și țină dezaprobarea pentru sine, dar nu înțelege că mă enervează modul în care mă înghesuie cu întrebările de fiecare dată când ne întâlnim. E deseori lipsit de tact, uneori chiar grosolan. Nu știu de ce, n-a reușit să se împace cu faptul că un membru al familiei lui poate să ducă un trai modest.

– Ți-au mărit salariul? Cât ai acum? Ai nevoie de bani?

Nu am acceptat niciodată vreun ban de la el.

Acum că nu mai am serviciu din mai, a început să mă preseze. Mi-a trimis de câteva ori cecuri pentru sume mari, pe care i le-am înapoiat numaidecât. Ultima dată când s-a petrecut așa ceva, mi-a spus: „Eu unul aș lua cecul, pentru numele Domnului. N-aș fi așa de mândru și de cu nasul pe sus. Nu e Amos genul ăsta de frate. Într-o zi o să-mi oferi tu mie bani, și să vezi că n-am să-i refuz.“

Acum o lună, când l-am vizitat (ne invită frecvent la masă, probabil gândindu-se că n-avem de mâncare), mi-a făcut o adevărată scenă când am refuzat să primesc niște haine pe care încerca să mi le bage pe gât, până când Iva mi-a șoptit rugător: „Dar ia-le odată, Joseph!“ și, cedând nervos, le-am luat.

Cumnată-mea, Dolly, e o femeie drăguță, care se ține bine, cu un piept opulent, dar într-un mod atrăgător, oacheșă, cu un păr des pieptănat în sus în așa fel încât să-i pună în valoare gâtul. Are un gât foarte grațios; întotdeauna l-am admirat. E una din trăsăturile pe care le-a moștenit Etta, nepoata mea de cincisprezece ani. Mie mi s-a părut întotdeauna una dintre caracteristicile extraordinare ale feminității; înțeleg de ce l-a provocat pe profetul Isaia să rostească următoarele vorbe: „Pentru că fiicele Sionului sunt mândre și umblă cu gâtul întins și sunt pofticioase, pentru că pășesc mărunțel și zornăiesc cu verigile de la picior, Domnul va pleșuvi creștetul capului fiicelor Sionului, Domnul le va descoperi rușinea[4]“.

Mă uimește faptul că atât în mintea mea, cât și a lui Isaia este prezentă aceeași asociere, deși din motive diferite. E limpede că „gâtul întins“ în combinație cu vechea mașinărie bine știută a procreării se identifică de multă vreme cu natura feminină în imaginația mea. Aici însă se termină paralela, căci nu mă simt câtuși de puțin dușmănos când mă gândesc la această dualitate; dimpotrivă, mi se pare admirabilă.

Cu nepoată-mea nu sunt în relații deloc bune, căci ne desparte o râcă veche. Eu și Amos n-am avut părinți bogați. Amos îi povestește mereu cât de greu i-a fost, ce haine ponosite avea în copilărie, ce puțin i-a oferit tata. El și Dolly au educat-o pe Etta să considere sărăcia un lucru neimportant, să simtă că ea, fiica unui om înstărit, n-are nimic de-a face cu cei ce trăiesc cu mijloace puține, în apartamente prost mobilate, fără servitori, care poartă haine proaste și au atât de puțină mândrie încât să împrumute bani. Ea își preferă rudele din partea mamei. Verii ei au automobile și case de vacanță. Eu unul nu-i fac cinste.

În ciuda acestei râci, până nu demult am încercat și eu s-o învăț câte ceva, trimițându-i cărți și, de ziua ei, discuri. Știam că impactul n-are cum să fie prea mare. Dar, când a făcut doisprezece ani, m-am apucat s-o învăț franceză, gândind că așa voi putea aborda și alte subiecte. (Taică-său,

firește, voia s-o vadă școlită.) N-am avut nici un succes. Dorința mea de a-i deschide mintea s-a făcut prea devreme simțită, înainte să apuc să-i câștig încrederea. I-a spus maică-sii c-o învățam „lucruri rele“. Iar eu cum să-i explic lui Dolly că încercam s-o „mântuiesc“ pe Etta? Ar fi fost ca o palmă peste față. Etta nu putea suferi lecțiile, drept care mă ura și pe mine prin extensie, și, dacă nu i-aș fi oferit această scuză ca să le punem capăt, tot ar fi găsit ea una.

Etta e o fată vanitoasă. Nu mă îndoiesc că petrece ore în șir în fața oglinzii, după cum sunt sigur că știe că-mi seamănă. E o asemănare care depășește limitele normalului. Avem ochii exact la fel, așa și gura, ba chiar și forma urechilor, micuțe și ascuțite – urechile lui Dolly au un aspect cu totul diferit. Și mai sunt și alte asemănări, mai greu de definit, pe care nu se poate să nu le vadă și care – dat fiind că suntem așa de mari dușmani – probabil c-o enervează la culme.

La cină, conversația avea drept subiect principal cartelele de mâncare. Dolly și Amos sunt mari băutori de cafea, însă, pentru că sunt patrioți, s-au arătat resemnați, menținându-și criticile în limitele bunului simț. Apoi au început să vorbească despre pantofi și haine. Loren, fratele lui Dolly, care este reprezentantul unui mare fabricant de încălțăminte, îi avertizase că guvernul intenționa să limiteze vânzarea produselor din piele.

– N-o să ne descurcăm cu doar patru perechi pe an, a spus Dolly.

Doar că nu suna prea patriotic. Era o contradicție care-ți sărea în ochi.

– Trebuie să te gândești și la obiceiurile oamenilor, a zis Amos. La standardele lor de viață. La asta nu se gândește guvernul. Nici măcar instituțiile de binefacere nu le dau tuturor aceleași lucruri. Ar fi o bătaie de cap mult prea mare.

– Da, asta spuneam și eu, a încuviințat Dolly. Nu înseamnă că faci stocuri fără discernământ.

– Nu, am răspuns, căci mie mi se adresase.

– Să vezi c-o să urmeze bătaia pe haine, a spus Amos. Așa funcționează piața când oamenii au câștiguri.

– Se înțelege, desigur, că Joseph nu trebuie să-și facă griji. De el o să aibă grijă Armata. Dar noi, bieții civili…

– Oricum lui puțin îi pasă, a spus Iva. Nu-l afectează. Nu-și cumpără mai mult de o pereche de pantofi pe an.

– Probabil că nu merge prea mult, a intervenit Etta.

Maică-sa i-a aruncat o privire aspră.

– Da, am o viață destul de sedentară, am zis eu.

– Asta am vrut să spun, mamă, a subliniat Etta.

– Nu-i pasă de lucrurile astea prea mult, asta am vrut să spun, a continuat Iva, vorbind foarte repede. Nu-i pasă nici ce mănâncă, atâta vreme cât e de mâncare. Nu-mi făcea niciodată mofturi când îi găteam.

– Ce bine de voi. Amos e așa de greu de mulțumit. Nici nu-ți vine să crezi că au fost crescuți de aceeași mamă.

– Lasă, că a făcut și el mofturile lui, a zis Amos aruncându-mi un zâmbet peste masă.

– Și când pleci în armată, Joseph? a vrut să știe Etta.

– Se poate, Etta? a mustrat-o tatăl ei.

– Pardon. Când pleci în armată, unchiule Joseph?

– Nu știu. Când o vrea Cel de Sus.

Asta i-a amuzat.

– Văd că nu se prea îndeamnă Cel de Sus, a remarcat Dolly.

– Nu-i nici o grabă, a zis Iva. Cu cât mai târziu, cu atât mai bine.

– Da, așa e. Știu ce simți.

– Dar Joseph nu are aceeași părere, nu-i așa, Joseph? a spus Amos privindu-mă afectuos. Sunt sigur că ar vrea să știe cum l-ar putea grăbi pe Cel de Sus. Nu e doar așteptarea asta, ci și faptul că n-o să apuce să mai avanseze. Normal ar fi să se înroleze imediat și să se facă ofițer.

– Nu știu dacă-mi doresc să fiu ofițer.

– Nu văd de ce nu. Ce motiv ai avea?

– La cum văd eu lucrurile, războiul ăsta e o pacoste pe capul nostru. Nu vreau să-mi clădesc norocul pe nenorocirea altora.

– Dar e nevoie și de ofițeri. Doar nu vrei să stai pe tușă și în timpul ăsta să fie avansat cine știe ce dobitoc, când tu ești de o mie de ori mai capabil?

– Sunt obișnuit, am spus eu dând din umeri. Tot așa e și în alte domenii ale vieții. Nu e armata o excepție.

– Iva, chiar îl lași să treacă prin viață cu o asemenea atitudine? Dacă ar fi toți așa, ce fel de armată am mai avea?

– Astea sunt convingerile mele, am zis. N-are cum să le schimbe Iva, și îmi place să cred că nici n-ar vrea s-o facă. Mulți oameni își transferă în armată ambițiile din viața civilă și nu sunt deloc deranjați să se cațere pe umerii cadavrelor, ca să zic așa. Nu-i nici o rușine să fii soldat. Și Socrate a fost un simplu pedestraș, un hoplit.

– Socrate, hm…? a făcut Amos. Ei, dacă și Socrate a fost un simplu soldat…

Mai târziu, Amos m-a luat deoparte, m-a dus în dormitor și acolo, scoțând din buzunar o bancnotă de o sută de dolari, mi-a pus-o în buzunarul de la piept ca pe o batistă împăturită, spunându-mi:

– Ăsta e cadoul nostru de Crăciun.

– Mulțumesc, am zis eu scoțând-o din buzunar și punând-o pe măsuța de toaletă. Dar nu pot s-o primesc.

– Dar de ce nu poți s-o primești? Ei, hai, n-o să mă refuzi acum. Doar ți-am spus că e cadou. Enervat, a luat bancnota și și-a dus mai departe dojana: Fii și tu cu capul pe umeri. Tot timpul ești cu capu-n nori. Știi ce sumă am dat eu anul ăsta la impozite? Nu? Banii ăștia nu înseamnă nimic pentru mine. Nu mi-i iau de la gură ca să ți-i dau ție.

– Dar ce să fac cu ei, Amos? Dacă nu-mi trebuie…

– Doamne, ești încăpățânat ca un catâr. Nu suporți să fii ajutat nici cu un capăt de ață.

– De ce vorbești așa? Doar sunt îmbrăcat cu o cămașă de la tine, iar ciorapii ăștia tot de la tine sunt. Sunt foarte recunoscător, n-am nevoie de altceva.

– Joseph! a exclamat el. Zău că nu știu ce să mă fac. Încep să cred că ai început să te țicnești, cu convingerile tale și hopliții tăi! Ce-o să se aleagă de tine? Mi-e c-ai să te nenorocești. La Iva nu te gândești? Ce viitor o să aibă ea?

– Ah, ce viitor.

– Da, chiar așa.

– Dar cine are viitor pe lumea asta, Doamne iartă-mă?

– Toată lumea, a spus Amos. Eu, de pildă.

– Bravo ție. Eu aș sta pe gânduri, dacă aș fi în locul tău. Sunt o mulțime de oameni, sute de mii, care au trebuit să renunțe la orice speranță de viitor. Nu mai există viitor personal. De-aia îmi vine să mă prăpădesc de râs când tu mă îndemni să mă îngrijesc de viitorul meu în armată, când se petrece o asemenea tragedie. Nu pot miza pe viitorul meu. Și nici pe-al tău, drept să spun…

Către sfârșit începuse să-mi tremure vocea.

Amos m-a privit în tăcere o vreme, apoi mi-a spus:

– Ia banii, Joseph.

Și a plecat. L-am auzit cum cobora pe scări.

Amețit, m-am așezat pe pat și mi-am luat capul în mâini. Din fanta de aramă a lămpii din colț se revărsa o dungă de lumină care traversa perdeaua; restul camerei era aproape cufundat în întuneric. Tavanul devenise un soi de ecran pentru mișcarea întâmplătoare de pe strada verzuie de dedesubt, iar pe jumătate din el se reflecta, intactă, imaginea storului, ca scheletul cine știe cărui pește preistoric. Oare ce impresie îi făcuseră lui Amos vorbele mele? Nu se putea ști. Ce-o fi crezând el? Poate că mă considera și mai neajutorat. Iar eu, ce credeam eu oare? Spusesem oare adevărul, sau mi-o luase gura pe dinainte? Nu eram deloc de acord cu imaginea idilică pe care și-o făcuse el în legătură cu siguranța personală, dar asta nu însemna că nu avea un viitor. Prin urmare, ce puteam eu să-i spun? Amos nici nu se gândea la prăbușirile spiritului, pentru el nu erau decât un punct firav pe linia orizontului. Cu timpul însă, aveau să se apropie. Da, toată lumea ajungea să se confrunte cu ele când orizontul începea să se micșoreze, căci de micșorat n-avea cum să nu se micșoreze. Povara care-mi apăsa sufletul a început să se spulbere și, când am pus la loc prosopul pe suportul lui, m-am simțit mai puțin confuz. Am cules de pe jos, de pe covorul întunecat, unde căzuse, bancnota de o sută de dolari. Dacă încercam să i-o dau înapoi, sigur ar fi urmat o scenă; știam că n-avea rost să încerc. Am căutat un bold sau o clamă pe măsuța lui Amos. Negăsind nici una acolo, am deschis sertar după sertar, până când am dat de o perniță de ace în sertarul măsuței de toaletă a lui Dolly. M-am dus la pat și am prins bancnota cu un bold pe plapumă, deasupra pernei. Apoi am stat în hol o vreme, ascultând vocea răgușită a crainicului de la radio și râsetele și comentariile celorlalți. M-am decis să nu mă întorc în camera de zi la ei.

În schimb, deși știam că o supăram pe Iva părăsind-o în compania rudelor mele, am urcat la etajul al treilea. Acolo, în ceea ce pe vremuri fusese podul, Dolly aranjase o cameră de muzică. Un perete întreg era ocupat de o monstruozitate de pian care adăsta pe niște picioare curbate, așteptând să fie folosit. Însă era rareori atins, pentru că la parter apăruse un instrument mult mai sprințar și mai la modă, care-și arăta dinții asemenea unui cântăreț de

culoare. De cealaltă parte a camerei era un fonograf, iar deasupra lui, o etajeră cu discuri. Am început să caut un disc pe care i-l cumpărasem Ettei cu un an în urmă, un aranjament de Haydn pentru violoncel, cântat de Piatigorsky. A trebuit să dau deoparte o duzină de albume ca să-l găsesc. Dolly și Etta erau neglijente la capitolul acesta, în ciuda faptului că le plăcea să aibă lucruri; multe discuri erau sparte. L-am găsit însă pe al meu întreg – probabil că m-aș fi simțit și mai deprimat dacă l-aș fi găsit spart sau lipsă –, așa că l-am pus și m-am așezat cu ochii la pian.

Prima parte, adagio, era preferata mea. Notele sobre din deschidere, prefigurând o confesiune contemplativă, îmi indicau că eram încă un biet ucenic într-ale suferinței și umilinței. Nici nu începusem măcar. Ba mai mult, n-aveam dreptul să sper că le puteam evita. Era limpede ca bună ziua. Și nimeni n-avea cum să se roage să fie scutit; acesta nu era un privilegiu al umanității. Ce aveam să fac cu ele, cum aveam să mă descurc, se spunea în continuarea piesei: cu grație, fără meschinărie. Și, deși nu puteam să-mi atribui încă acest răspuns, am recunoscut că era cel corect și am fost vehement mișcat de el. Nu puteam să mi-l însușesc până nu deveneam un om întreg. Și oare aveam cum să devin unul, fără ajutor? Eram mult prea slab, nu dispuneam de voința necesară. Unde atunci trebuia să caut ajutor, unde era puterea care să mă îndrume? Prin ce lege, prin ce ordin, decretat de cine? Să fi fost personal, uman, sau universal? Muzica numea o singură sursă, cea universală, Dumnezeu. Însă ce capitulare tristă avea să fie aceasta, zămislită din cumplită descurajare și haos; și din teamă, fizică și imperioasă, care, asemenea unei boli, cerea un leac fără să-i pese cum era găsit. S-a terminat și discul; l-am pus din nou. Nu, nu Dumnezeu, nici o divinitate. Aceasta era anterioară, nu derivată de către mine. Nu eram chiar atât de arogant încât să nu accept existența a ceva mai măreț decât mine, ceva, poate, din care eu nu eram decât o idee, sau o biată fărâmă de idee. Nu acesta era răspunsul. Dar nu voiam să-mi dau un răspuns la repezeală, sub influența panicii. Din punctul meu de vedere, nu exista păcat mai mare. E adevărat că răspunsul pe care-l auzeam, care ajungea direct în colțurile cele mai ascunse ale ființei mele, străbătând desișurile țepoase ce-mi înconjurau inima, era formulat de un om religios. Dar nu exista oare un alt mod de a ajunge la răspuns în afară de sacrificarea minții ce căuta să fie satisfăcută? Chiar din antidot avea să se nască o altă boală. Nu era o problemă nouă, ci una pe care o contemplasem adesea, însă nu cu atâta

emoție disperată sau nevoie stringentă de răspuns. Sau cu un asemenea sentiment de singurătate. Din propria mea forță se cuvenea să dau verdictul în favoarea rațiunii, acceptându-i inadecvarea parțială, dar împotrivindu-mă avantajelor pe care mi le-ar fi adus capitularea ei.

Tocmai când puneam discul pentru a treia oară, a intrat în cameră Etta. Fără să-mi spună o vorbă, s-a dus la etajeră și, alegând un album cu copertă în culori vii, s-a proțăpit lângă fonograf cu o grimasă nerăbdătoare pe acea versiune mai proaspătă și întru câtva mai dură a propriei mele fețe. Nici nu mai ascultam muzica. Eram deja pregătit de luptă, recunoscându-i de îndată inevitabilitatea. Am pipăit în dulăpiorul aparatului, căutând maneta.

– Ia stai puțin. Ce faci acolo? a spus ea, făcând un pas înainte.

M-am întors cu un gest agresiv.

– Ce e?

– Vreau să pun și eu un disc, Joseph.

– Dar acum ascult eu unul.

– Nu-mi pasă. Ai ascultat destul. E rândul meu. Ai pus de o sută de ori discul ăla.

– M-ai spionat, nu? am spus eu pe un ton acuzator.

– Ba deloc. L-ai dat așa de tare, că toată lumea l-a auzit în camera de zi.

– N-ai decât să aștepți, Etta.

– Nici nu mă gândesc! Vreau să pun discurile astea de Cugat pe care mi le-a dăruit mama. Toată ziua am așteptat să le ascult.

Eu însă nu m-am dat deoparte. În spatele meu se auzea discul mergând în gol, acul fâșâind sec pe ultimele șanțuri.

– După ce ascult și a doua parte, plec.

– Dar tot asculți de la sfârșitul cinei. E rândul meu.

– Iar eu nu vreau să te las, i-am răspuns.

– N-ai dreptul să-mi interzici.

– N-am dreptul! am exclamat cu un gest violent, plin de mânie.

– Este fonograful meu; nu vrei să mă lași să umblu cu fonograful meu!

– Ce mai gazdă! am pufnit.

– N-ai decât să crezi ce vrei, puțin îmi pasă. Vocea ei se auzea din ce în ce mai tare, peste tac-tac-ul făcut de aparat. Vreau să-l ascult pe Cugat și cu asta, basta.

– Ascultă, i-am zis, făcând un efort să mă stăpânesc. Am venit cu un scop în camera asta. Nu e nevoie să-ți spun ție în ce scop. Dar probabil că nu ai putut suferi că stau singur aici, indiferent de motiv. Te-ai gândit că poate mă distrez, nu? Sau că mă ascund? Așa că te-ai grăbit să vii să vezi dacă nu cumva poți să-mi strici plăcerea. Așa este?

– Ce le mai știi tu pe toate, unchiule!

– Le știu pe toate! am maimuțărit-o eu. Ai învățat replica asta din filme. Habar n-ai ce spui. E absurd să stau la discuții cu un copil fără minte. Pierdere de timp. Dar știu eu ce părere ai despre mine. Știu cât de tare mă urăști. Mulțumesc lui Dumnezeu că ești încă mică și n-ai putere asupra mea.

– Ai luat-o razna, unchiule.

– Bine atunci, am încheiat discuția, am spus, crezând că reușeam în cele din urmă să mă stăpânesc. N-ai decât să asculți conga, sau ce-o fi aia, când plec eu. Ai de gând să mă lași în pace să-mi ascult tot discul?

– De ce-aș face asta? N-ai decât să asculți discul meu. Cerșetorii n-au dreptul să facă nazuri!

Rostise acele vorbe cu asemenea triumf, încât mi-am dat seama că se gândise de ceva vreme la ele.

– Nu ești decât un zgâmboi, i-am replicat. Un zgâmboi nesimțit și răsfățat. Ai nevoie de-o mamă de bătaie.

– Oh! a exclamat ea. Escroc bătrân și mizerabil!

La care am prins-o de mână și-am tras-o spre mine.

– Fir-ar să fie, Joseph! Dă-mi drumul! Dă-mi drumul, îți zic!

Discul a căzut și s-a spart. Cu degetele mâinii libere, Etta a încercat să mă zgârie pe față, însă eu, înhățând-o cu putere de păr, i-am dat capul pe spate; n-a mai apucat nici să țipe, iar unghiile ei mi-au trecut la un milimetru de față. Și-a închis ochii strâns, îngrozită.

– Iată o lecție de la un coate-goale pe care n-ai s-o uiți prea curând, am mormăit.

Am târât-o către băncuța pianului, ținând-o strâns de păr.

– Potolește-te! a strigat ea, recăpătându-și vocea. Joseph! Ticălosule!

Am pus-o pe genunchi și mi-am trecut un picior peste gambele ei. I-am auzit pe ceilalți alergând în sus pe scări în timp ce-i aplicam primele lovituri și m-am grăbit să duc treaba la bun sfârșit, hotărât s-o pedepsesc după cum merita, indiferent de consecințe; nu, dimpotrivă, tocmai din cauza acelor consecințe.

– Nu te mai zbate, i-am strigat, apăsându-i ceafa. Sau fă ce vrei, înjură-mă. Tot degeaba.

Amos a urcat tropăind ultimele trepte și a năvălit în cameră. În spatele lui, cu răsuflarea întretăiată, veneau Dolly și Iva.

– Joseph, a strigat Amos gâfâind. Las-o! Dă-i drumul!

Nu i-am dat imediat drumul. Cu părul lung care-i atârna până aproape de podele și cu pulpele ei durdulii și nubile, zăcea în poala mea fără să se mai zbată. Fie că această postură era menită să pară recunoașterea unei complicități, ușurându-mi într-o anumită măsură vinovăția, fie că Etta își dorea ca restul lumii să se bucure din plin de priveliște, n-am știut la început motivul.

– Ridică-te de acolo, Etta, i-a spus scurt Dolly. Trage-ți fusta.

Fata s-a ridicat încet. Mă întreb dacă a fost vreunul dintre ei în stare să observe cât de tare semănam în acel moment.

– Și acum, Joseph, explică-ne ce făceai, dacă poți, a continuat Dolly, întorcându-și ochii măriți către mine.

– Mamă, a bâiguit Etta plângând în hohote. Nu i-am făcut nimic. S-a repezit la mine.

– Ce tot spui acolo? Doamne iartă-mă, am exclamat eu. Ți-am dat o mamă de bătaie pe care o meritai de mult!

Oare ce implicație nespusă sau acuzare s-au citit în acel moment în ochii holbați ai lui Dolly? I-am întors privirea calm.

– Nimeni n-a bătut-o pe Etta vreodată, indiferent de motiv, Joseph.

– Indiferent de motiv! Adică faptul că-și numește unchiul coate-goale nu e un motiv suficient? Poate că vrei și tu să-mi transmiți un mesaj și nu știi cum. Spune-mi măcar cinstit, pe față!

Ea s-a întors către Amos de parcă ar fi vrut să spună: „Fratele tău a înnebunit de tot. Uite-l cum se ia de mine acum.“

– Am pus-o pe genunchi și i-am tras o chelfăneală, nu că a primit pe cât ar fi meritat. M-a înjurat ca un birjar. Frumos ați mai crescut-o.

– M-a tras de păr, așa să știți! a strigat Etta. Aproape că mi-a smuls brațul din încheietură!

Iva a închis fonograful și s-a așezat lângă el, încercând să se facă nevăzută. Ceea ce îmi semnala că-i era jenă de ce făcusem. Dar mie nu mi-era. În momentul acela a intrat și ea în raza mâniei mele.

– Și ce ți-a mai făcut? și-a iscodit Dolly fiica.

– Aha! Deci ai impresia că-ți ascunde cine știe ce orori! I-am dat o bătaie. Ce mai vrei să știi? Ce speri să-ți spună? Ce alte vulgarități…

– Potolește-te odată, mi-a spus Amos pe un ton autoritar.

– Și tu ești de vină, i-am răspuns. Uită-te cum ai crescut-o. Frumos îi șade. Ai învățat-o să disprețuiască nu doar clasa, ci și familia din care vii tu. Îți dau eu motive suficiente. Chiar așa, nu mai poate un om să însemne nimic dacă poartă o singură pereche de pantofi pe an și nu zece? Ia să vedem cum îți place motivul ăsta! Ți se pare suficient?

– N-aveai dreptul să o bați, a intervenit Dolly.

– De ce nu vă spune mai bine ce făcea la voi în cameră? a strigat Etta.

Am văzut-o pe Iva îndreptându-se de spate în scaun, rigidă.

– Poftim? a zis Dolly.

– A umblat la voi în cameră.

– Am fost acolo cu Amos, n-ai decât să-l întrebi, am spus.

– Când te-am văzut eu acolo, tata plecase. Te uitai în măsuța de toaletă a mamei.

– Deci mă spionai! m-am răstit, secerând-o cu privirea. Ați auzit? le-am spus celorlalți. Mă acuză de hoție.

– Dar ce făceai acolo? m-a întrebat Etta.

– Căutam ceva. N-ai decât să te duci să vezi dacă lipsește ceva. Nu am luat nimic. Sau poate vrei să mă cauți în buzunare. Poftim, n-aveți decât.

– Dar spune-ne ce căutai. Nu te acuză nimeni de hoție.

– N-o spuneți, dar o gândiți. Mi-e clar.

– Spune-ne totuși, a insistat Dolly.

– Voiam un bold, aveam nevoie de un bold.

În ungherul întunecos de lângă fonograf, Iva și-a coborât fruntea în palme.

– Hei! Și tu de ce oftezi pe la spatele meu? am strigat către ea.

– Un bold? Atâta tot? a spus Dolly.

În ciuda gravității situației, și-a permis un zâmbet.

– Da. E adevărul adevărat. Cum nimeni n-a scos o vorbă, am ridicat glasul: Presupun că ar trebui să mă simt rușinat, nu? Nu-i de ajuns că-s nechibzuit, inflexibil, un coate-goale (la care i-am făcut Ettei o plecăciune, iar ea și-a întors disprețuitoare fața înlăcrimată de la mine) și (către Amos) un catâr încăpățânat, un dobitoc.

Iva a plecat din cameră evitându-mi privirea.

– Tu, Amos, am continuat. N-ai decât să crezi ce vrei despre mine. Și tu, Etta. Dolly nu-i rudă de sânge, așa că e scutită, bineînțeles. Asta dacă nu cumva am făcut toată familia de rușine. Acuzat de hoție, de ultraj, ba chiar mai rău…

Nici Dolly și nici Amos n-au schițat nici un gest.

Am urmat-o pe Iva în jos pe scări.

N-a vorbit cu mine în tramvai și, când am coborât, a luat-o înainte și a intrat în casă. Am ajuns la ușa camerei noastre exact în momentul în care s-a lăsat să cadă pe marginea patului și a izbucnit în lacrimi.

– Scumpa mea! am strigat. Ce mă bucur că măcar tu ai încredere în mine!

27 decembrie

În dimineața asta a sunat Amos; am trimis-o pe Iva jos, să vorbească ea cu el. Când s-a întors, m-a întrebat de ce refuzasem să explic, de ce le lăsasem o impresie greșită fratelui meu și familiei lui. Eu i-am răspuns că atâta vreme cât ei erau mulțumiți cu impresia pe care o aveau despre ei înșiși, prea puțin îmi păsa ce impresie aveau despre mine. Iva și-a dat cu oxid de mercur pe pleoapele înroșite înainte să plece la muncă. Plânsese îndelung, ore în șir.

Într-o singură privință m-am simțit ușurat; îmi tot făcusem griji din cauza celor o sută de dolari, crezând că Etta îi luase ea. O credeam în stare de asta, însă ea nu verificase ce căutasem eu în măsuța de toaletă a lui Dolly. Nu știa nimic despre bani. Altminteri, poate i-ar fi furat doar ca să-mi facă rău.

Însă acum stau și mă întreb ce însemnătate poate avea faptul că Etta seamănă atât de tare cu mine. Și de ce mi-a venit mie să presupun că asemănarea noastră fizică ar putea fi o bază pentru o afinitate de alt soi? Căutarea unui răspuns mă trimite într-un trecut mai îndepărtat, un moment care nu e dintre cele mai plăcute, dar care poate oferi informații esențiale. Și iată cum descopăr acolo că o față, toate fețele, dețin pentru mine o importanță pe care nu o mai deține nici un alt obiect. O similaritate a feței înseamnă fără doar și poate o similaritate a firii și, poate, chiar a destinului.

Eram niște oameni frumoși, cei din familia noastră. Eu am crescut cu ideea că sunt chipeș, deși nu mi-aduc aminte să-mi fi spus asta cineva. Sentimentul acesta plutea în atmosfera casei.

Mi-aduc acum aminte de un incident din copilărie. Aveam patru ani, și mama s-a certat cu mătușă-mea pe seama tunsorii mele. Mătușă-mea, Dina, considera că era cazul să fiu tuns; mama nici nu voia să audă. Mătușă-mea era de o încăpățânare fenomenală. M-a luat la frizer și l-a pus să mă aranjeze în stilul vremii, o tunsoare cunoscută sub numele de Buster Brown, apoi mi-a băgat buclele într-un plic și i le-a dat mamei, care a început să plângă. Pomenesc despre asta acum nu doar ca să-mi aduc aminte cum am

devenit conștient de înfățișarea mea, ci și pentru că pe tot parcursul adolescenței aveam să fiu marcat de incidentul respectiv.

Într-un sertar al mesei din salon unde erau păstrate fotografiile de familie exista una care mă fascina din fragedă pruncie. Era o fotografie a bunicului meu din partea mamei, făcută chiar înainte să moară. Îl înfățișa cu capul sprijinit într-un pumn împuținat, cu o barbă lungă, îngălbenită, de culoarea sulfului, cu ochii privind în gol și hainele atârnând pe el ca un lințoliu. Crescusem cu imaginea asta a lui. Și apoi, într-o bună zi, când aveam vreo paisprezece ani, s-a întâmplat s-o scot din sertar împreună cu plicul în care fuseseră păstrate buclele mele. Studiind eu poza, mi-a dat prin cap că, odată cu trecerea timpului, scăfârlia descărnată a bunicului avea să ia locul buclelor, frizurii mele Buster Brown, și așa mai departe. Mai târziu am ajuns să cred (iar asta nu mai era o impresie, ci o dogmă) că poza asta era dovada mortalității mele. Eu stăteam pe oasele bunicului meu și pe oasele celor de dinaintea lui, împrumutate mie temporar. Dar el însuși, nu trecutul îndepărtat, era cel care plana asupra mea. De-a lungul anilor avea să mă revendice, puțin câte puțin, până propriii mei pumni aveau să se usuce și ochii aveau să-mi privească în gol. Era un gând sumbru, însă nu înspăimântător. Și acest gând a avut un efect corector asupra vanității mele.

Doar că deja în acel moment nu mai era așa de simplu, căci nu era vorba numai de vanitate. La acel moment, fața mea devenise întruchiparea însemnătății mele. Era catastiful strămoșilor mei, o parte a lumii și, în același timp, modul în care primeam lumea, mă agățam de ea, modul în care, mai mult, îmi anunțam intrarea în această lume. Toate aceste lucruri erau foarte personale și nu le-am spus niciodată nimănui.

Însă, câtă vreme eram conștient că sunt chipeș, eram destul de suspicios în legătură cu asta. După cum am explicat, mortalitatea își avea și ea rolul ei, săpând la baza vanității. Suspiciunea o submina și mai mult. Pentru că, mă tot gândeam eu, „Trebuie să fie ceva în neregulă“. Vreau să spun că era ceva fals în asta. Și apoi a avut loc următorul incident:

În timpul liceului m-am împrietenit cu un băiat pe nume Will Harscha, un neamț. Îl vizitam acasă și-i știam și pe soră-sa și pe fratele mai mic și pe mama lui. Pe tatăl lui însă, care avea un magazin într-un cartier mai depărtat, nu avusesem ocazia să-l cunosc. Cu toate acestea, într-o dimineață

de duminică, când am trecut pe la el, taică-su s-a nimerit acasă, iar Will m-a dus să mă prezinte. Era un individ gras, cu păr negru și ten oacheș, dar cu un aer de om cumsecade.

– Deci tu ești Joseph, a spus el întinzându-mi mâna. Ce să zic? Er ist schön, i s-a adresat nevesti-sii.

– Mephisto war auch schön, a răspuns doamna Harscha.

Mephisto! Mefistofel? Înțelegând ce spusese, am rămas pironit locului. Domnul Harscha probabil că și-a dat seama, pentru că s-a uitat urât la nevastă-sa, în timp ce ea, cu buzele strânse, continua să mă privească.

Nu i-am mai văzut niciodată. La școală l-am evitat pe Will. Și am petrecut ore lungi de nesomn gândindu-mă la vorbele doamnei Harscha. Femeia mă citise – prin cine știe ce instinct, m-am gândit eu atunci – și, acolo unde nimeni altul nu vedea nimic rău, descoperise ceva diavolesc. Multă vreme am crezut că am ceva diabolic. Mai târziu am renunțat să mai cred asta. Nu-l aveam eu pe dracul, ci un biet drăcușor pârlit. Acel drăcușor pârlit cuibărit în fiecare ființă umană. Însă oameni precum doamna Harscha nu făceau decât să-mi confirme faptul că eram deosebit de ceilalți (și știu acum că asta nu e decât o convingere veche, aflată la baza a ceeea ce numim noi „romantism“), că ascundeam în adâncul meu ceva putred. Și poate că o astfel de convingere este una generală, o convingere ce apare pentru că ne cunoaștem mult prea bine pe noi înșine pentru a accepta binele din noi, preferând să acceptăm părerile proaste pe care le au alții despre noi. Poate că doamna Harscha mă antipatiza pentru că eram prea „bine-crescut“, sau poate pentru că aveam eu un fel de a fi anume: deși adolescent, încercam să fac un fel de pact cu rudele adulte ale prietenilor mei, în special cu mamele, peste capul fiilor lor. Poate că s-o fi gândit că nu era lucru curat că mă comportam atât de puțin adolescentin. De altfel, acest lucru i-a deranjat pe mulți.

E multă vreme de când m-am eliberat de aceste gânduri morbide. Asta pentru că, din cauza Ettei, m-am apucat să le analizez, să văd de unde vin. Dar n-am nici un motiv să cred că între noi doi există o paralelă. Poate că scăfârlia bunicului atârnă deasupra capetelor noastre în egală măsură, dar

dacă și când ne va devora, o să devoreze doi oameni care nu au nimic altceva în comun.

M-am gândit și la Dolly. Sigur, știam că nu e o sfântă; dar acum, recapitulând rolul pe care l-a jucat ea în comedia din seara trecută, descopăr că se situează mult mai tare de partea iadului. Uite încă o dovadă în plus a incapacității mele de a-i citi pe oameni cum trebuie, de a recunoaște potențiala josnicie din ei – naturală ca o clipire, o încuviințare din cap, o fluturare de mână. Acestui lucru îi găsesc scuze teoretice, adică în întregime false. Va trebui să învăț să recunosc viclenia.

28 decembrie

Oare ce-ar spune Goethe despre priveliștea de la fereastra asta, despre strada înghețată și prost luminată, el, omul plăcerilor repetate, al fructelor și florilor?

29 decembrie

Am dormit până la ora unu. Pe la patru am ieșit să mă plimb. N-am rezistat mai mult de zece minute și a trebuit să mă întorc.

31 decembrie

M-am bărbierit în cinstea sărbătorii. Dar n-o să ieșim. Iva are de ceva de cusut.

2 ianuarie 1943

Domnul Vanaker a sărbătorit venirea noului an cu cantități industriale de whisky, cu tuse, cu o ploaie de sticle în curte și cu excursii repetate și zgomotoase la closet și și-a terminat zaiafetul cu un incendiu. Pe la zece i-am auzit mugetele, parcă mai groase decât de obicei, și niște bocănituri repetate pe coridor. Am scos capul pe ușă și l-am văzut bâjbâind prin fum, ținându-se de perete. Iva a fugit să-l cheme pe căpitanul Briggs în timp ce eu am dat de perete ușa lui Vanaker. Ardea fotoliul. Bătrânul s-a năpustit înăuntru și a turnat peste el o cană cu apă. Era într-o pijama fără mâneci, iar pe brațele lui goale se zăreau amprente de funingine. Fața lui mare, cărnoasă, întru câtva concavă, cu o frunte înaltă străjuită de cârlionți cărunți care alcătuiau un fel de căciulă, era roșie și îngrijorată. Fără să scoată un cuvânt, a fugit să mai aducă o cană.

Între timp se adunaseră și alți locatari, căci fumul se împrăștiase prin toată casa: doamna Bartlett, asistenta medicală între două vârste care locuia în camera mai mare din fund, domnul Fessman, chipeșul refugiat australian, și domnul Ringholm, care împarte etajul al doilea cu căpitanul și cu doamna Briggs.

– Spune-i să scoată de acolo fotoliul, mi-a zis doamna Bartlett.

– Încearcă să stingă focul, i-am răspuns.

Din camera lui Vanaker se auzeau plesnituri grăbite de palme.

– Cu mâinile, am adăugat.

– Să sperăm că reușește. E o casă de lemn. E foarte periculos. Doamna Bartlett s-a apropiat de mine prin fum, o siluetă înaltă în chimono. Capul îi era înfășurat într-o eșarfă, iar de gât îi atârna o mască neagră de bumbac pentru ochi. Să-i spună cineva: „Stinge-l, domnule!“

Se vedea că-i făcea rău fumul. S-a tras spre scări. Și eu tușeam și mă frecam la ochi. Am intrat înapoi în cameră să-mi revin. Deschizând fereastra, mi-

am limpezit gândurile în aerul înghețat. De afară se auzeau ciocănituri puternice. Iva s-a dus să vadă, apoi mi-a zis:

– S-a încuiat înăuntru. Probabil că i-e frică de căpitan.

M-am dus după ea pe hol.

– Măi să fie! a spus căpitanul, amuzat și nervos în același timp. De ce-o fi luat-o așa la goană? Cum mai sting eu focul? Și-a întețit ciocăniturile în ușă, strigând: Hai, domnule Vanaker, deschide! Haide, te rog!

– Mă mir că reușiți să vă păstrați cumpătul, domnule, i-a spus doamna Bartlett.

– Domnule Vanaker!

– N-am nimic! a răspuns Vanaker dinăuntru.

– Acum îi e rușine, asta trebuie să fie, ne-a explicat doamna Bartlett.

– Dă-mi drumul în cameră, i-a cerut căpitanul. Vreau să văd dacă s-a stins focul.

S-a auzit cheia în broască, și Vanaker, cu ochii lăcrimând, s-a ivit în prag; căpitanul a trecut de el și a intrat în camera plină de zdrențe de fum. Domnul Ringholm, ținându-se de cap, a început să se plângă că asta nu-i ajuta deloc la mahmureală.

– Lasă, bine că nu ne-am trezit în scrum, a spus doamna Bartlett.

Peste câteva clipe a ieșit și căpitanul, trăgând după el fotoliul în timp ce tușea zgomotos. Împreună cu domnul Ringholm, l-au coborât pe scări. Și covorul luase foc în mai multe locuri. Am adus zăpadă în pumni de la pervaz, iar doamna Briggs s-a apucat să calce scânteile și să ude părțile care ardeau. Vanaker fugise în closet, l-am auzit spălându-se în chiuvetă.

Ceva mai târziu a dat explicații:

– De la o țigară a pornit totul, domnule căpitan. Vedeți? De obicei o pun pe farfurioară. S-o fi rostogolit de acolo…

– Trebuie să fii mai atent, tataie, i-a spus căpitanul. Cu țigările trebuie să ai mare grijă. Sunt foarte periculoase; sunt periculoase țigările astea.

– Sigur că da, domnule căpitan.

Și asta a fost distracția noastră din prima zi a Anului Nou, un mod cam jalnic de a sărbători. Ne-a dat sentimentul că ne complăcuserăm în a lăsa întreaga zi să se scurgă pe lângă noi. De dimineață auziserăm copiii cum alergau și suflau din trâmbițe, iar după masă, familiile se îmbrăcaseră în hainele de duminică și ieșiseră la plimbare. Căpitanul și nevasta plecaseră devreme cu mașina și tocmai se întorseseră când izbucnise focul.

Dar problema cu o astfel de viață este că ne impune o egalizare a zilelor, o nivelare a ocaziilor importante. Nu pot vorbi și în numele Ivei, dar eu unul recunosc că zilele și-au pierdut aura specială. Pe vremuri existau o zi în care se cocea pâine în casă, o zi în care se spălau rufele, zile care începeau sărbători și zile care le sfârșeau. Acum însă, nu mai au nici o noimă, sunt toate egale și nu mai poți face vreo diferență între marți și sâmbătă. Dacă n-am grijă să mă uit în ziar, nici nu mai știu în ce zi suntem. Dacă zic că e vineri și apoi aflu că de fapt e joi, nu mai simt nici un fior de plăcere la gândul că am câștigat douăzeci și patru de ore.

Se prea poate ca acesta să fie unul dintre motivele pentru care stârnesc diverse incidente. Nu sunt sigur. Atmosfera de la Arrow și de la Amos de acasă era destul de enervantă, însă aș fi putut evita să fac o scenă dacă aș fi vrut cu adevărat. Poate că m-am săturat să fiu mereu nevoit să identific ziua respectivă drept „ziua în care am mai cerut o ceașcă de cafea“ și vreau să trec prin ea cu surle și tobe, indiferent de consecințe. Sau poate că-mi doresc nespus astfel de consecințe. Asemenea durerii fizice, scandalul ne face foarte conștienți că suntem vii și, când nu prea există evenimente în viața noastră de care să ne agățăm și care să ne învioreze, îl căutăm cu mare zel, preferând rușinea sau durerea indiferenței.

3 ianuarie

Pe listele cu soldați dispăruți în Pacific se află și numele unui anume Jefferson Forman. Care se pare că locuiește în St. Louis. Acel Jeff Forman pe care-l cunoșteam eu venea din Kansas City, dar e posibil ca familia lui să se fi mutat în ultimii ani. Nu e un nume comun; aproape sigur e vorba de același Forman. Am auzit că era în marina comercială, probabil că se transferase când începuse războiul. Potrivit unui zvon, fusese arestat la Genova cu vreo patru ani în urmă pentru că strigase „A basso“ într-un loc public. Nu înjurase, ci doar spusese „A basso“. Din câte zicea Tad, consulatul reușise cu mare greutate să convingă autoritățile să-i dea drumul, deși nimeni n-ar fi susținut că spusese altceva decât „A basso“. Jeff era mare amator de senzații tari. Fusese exmatriculat de la facultate pentru nu știu ce trăsnaie. N-am aflat niciodată exact de ce. E surprinzător că n-a fost dat afară chiar din primul an. Într-o noapte i-a tras un pumn lui George Colin de l-a întins pe jos în mijlocul străzii; n-a încercat niciodată să-și motiveze gestul, ci doar i-a cerut scuze lui Colin în fața decanului. Într-o dimineață de iarnă a avut grozava inspirație de a mă trezi din somn cu bulgări de zăpadă amestecați cu cenușă.

În ziar se spunea că avea gradul de aspirant; servea pe o navă de transport cu aburi. Presupun că nu-i fusese de ajuns pericolul submarinului. Întotdeauna îl bănuisem că descoperise că existau motive pentru care a fi om era un lucru extrem de trist și că-și dedicase întreaga viață evitării acelor motive.

4 ianuarie

În pofida respectului pe care părem a-l avea pentru lucrurile perisabile, ne-am obișnuit destul de ușor cu măcelul. Suntem cu toții, într-un fel sau altul, beneficiarii acelui măcel și totuși nu simțim prea multă milă pentru victime. Asta n-a venit odată cu războiul, eram în acel punct chiar înainte de izbucnirea lui; doar că fenomenul este mai vizibil acum. Nici nu clipim când vedem toate aceste vieți secerate; nici cei uciși, la rândul lor, nu ar fi suferit pentru noi dacă noi, nu ei, am fi fost în postura de victime. Nu-mi place să mă gândesc la ce ne animă. Nu-mi place să mă gândesc la asta. Nu e ușor, nu e deloc sigur. Revelația cel mai puțin groaznică este aceea că simțurile și imaginația noastră sunt destul de incompetente. Joseph cel de odinioară care, conștient de efemeritatea vieții, se împotrivea hăcuitului și sfâșiatului, își exprima regretul că, împreună cu intențiile cele mai bune din lume, le împărțim altora și vânătăi… Vânătăi! Câtă naivitate! Da, își dădea seama că până și cei care vor să fie blânzi nu pot spera să nu-și biciuiască semenii. Și era destul de modest spunând asta.

Însă noi, oamenii, suntem foarte preocupați de perisabilitate; un imperiu de lăzi frigorifice. Avem grijă să salvăm sute de pisici ducându-le cu avionul și administrându-le seruri rare; iar niște vecini din Arkansas au stat de veghe o lună întreagă, zi și noapte, pentru a salva viața unui bătrân de nouăzeci de ani care avusese un atac.

Jeff Forman moare; fratele meu pune deoparte pantofi pentru zile negre. Amos e un om bun. Nu e un canibal. Nu poate suporta gândul că nu am succes, că nu câștig bani mulți, că refuz să-mi fac griji pentru viitor. Jeff, din adâncul mării, este dincolo de virtute, valoare, strălucire, bani sau viitor. Zic aceste lucruri nefiind în stare să văd sau să gândesc cum trebuie, iar ceea ce simt eu este nu atât nedreptate și inumanitate, cât o zăpăceală profundă.

Eu unul aș prefera să mor în război decât să consum beneficiile aduse de el. Când voi primi ordinul, am să mă duc fără să crâcnesc. Și, desigur, sper că voi supraviețui. Dar aș prefera să fiu victimă decât beneficiar. Sunt pentru

război, deși poate n-are rost să spun asta; avem obiceiul de a transforma aceste lucruri în probleme de moralitate personală și voință proprie, iar asta e incorect. Echivalentul ar fi să spui, dacă Dumnezeu chiar ar exista, atunci da, Dumnezeu există. El ar exista și dacă l-am recunoaște sau nu l-am recunoaște. Însă, între imperialismul lor și al nostru, dacă aș putea face o alegere, l-aș alege pe al nostru. Celelalte variante, mai ales cele atrăgătoare, sunt niște cai verzi pe pereți.

Da, am să trag cu pușca, am să răpesc vieți; o să se tragă asupra mea, poate mi se va răpi viața. Cu certitudine, se va vărsa sânge pentru motive parțial neclare, ca în toate războaiele. Dar eu nu văd asta ca pe o nedreptate ce mi se face mie.

5 ianuarie

În după-masa asta am golit dulapul de pantofi și, așezat pe podea, m-am apucat să-i lustruiesc. Înconjurat de cârpe, cremă de ghete și perii – cu lumina cafenie a străzii bătând în ferestre și vrăbiile certându-se pe ramurile moarte –, m-am simțit împăcat o vreme și, pe când aranjam în șir pantofii Ivei, m-a copleșit o mulțumire profundă. Însă era o mulțumire din alte vremuri; făceam ceva ce mai făcusem în copilărie. La Montréal, în astfel de după-amiezi, ceream adeseori voie să întind o hârtie pe podeaua din camera de zi și să lustruiesc toți pantofii din casă, inclusiv pe ai mătușii Dina, cu limbile lor lungi și numeroasele lor găurele.Când băgam mâna într-unul din pantofii ei, aproape că-mi înghițea brațul până la cot și simțeam peria mângâindu-mă prin pielea lui moale. O ceață maronie acoperea St. Dominique Street; în casă însă, soba trimitea o lumină strălucitoare asupra canapelei, mușamalei și frunții mele, care se încrețea de plăcere. Nu lustruiam pantofii pentru laude, ci pentru că-mi plăcea treaba asta și-mi plăceau senzațiile din camera care mă izola de umezeala și ceața de pe stradă, în timp ce priveam obloanele trase ale caselor vecine și verdele palid al burlanelor de metal care urcau spre acoperișuri. Nimic nu m-ar fi putut tenta să ies afară.

N-am mai găsit nici o stradă care să semene cu St. Dominique. Era într-o mahala, între o piață și un spital. Întotdeauna curios, îmi plăcea să urmăresc ce se petrecea de pe treptele casei sau de la ferestre. Țin minte cum m-au mișcat, bunăoară, imaginea unui birjar care încerca să-și ridice calul prăbușit, cea a unei procesiuni de înmormântare trecând prin zăpadă sau a unui schilod care se lua de fratele lui. Iar mirosul tare, de stătut, al magazinelor și pivnițelor, câinii, băieții, femeile franțuzoaice sau imigrante, cerșetorii cu bubele și infirmitățile lor, cum n-aveam să mai văd vreodată în viață până în momentul în care aveam să citesc despre Parisul lui Villon, adierile de pe cursul îngust al acelei străzi, toate mi-au rămas întipărite atât de clar în minte, încât uneori mă gândesc că este singurul loc în care mi s-a permis vreodată să dau nas în nas cu realitatea. Tata se învinuia amarnic pentru sărăcia care-l obliga să ne crească într-o mahala și se temea să nu văd ce nu se cădea văzut. Într-adevăr, am văzut cum, într-o cameră fără

perdele de lângă piață, un bărbat se apleca deasupra cuiva într-un pat și, altă dată, cum un negru ținea o femeie blondă în poală. Dar mai greu mi-a fost să uit o cușcă cu un șobolan azvârlită în foc și bătaia dintre doi bețivi la finalul căreia unul a plecat clătinându-se, cu picăturile de sânge căzându-i din creștet asemenea primilor stropi grei de ploaie văratică, pictând o linie strâmbă pe trotuar în timp ce se îndepărta.

6 ianuarie

Abt mi-a trimis un exemplar dintr-o broșură pe care a scris-o pe tema guvernării Teritoriilor. Așteaptă laude, de bună seamă, așa că va trebui să mă gândesc la ceva. Probabil că se așteaptă să-i spun că nu se putea scrie un text mai bun. Iar dacă aș încerca să-i spun ce cred cu adevărat, mi-ar răspunde rece: „Nu știu despre ce vorbești“. Are felul lui de a da deoparte orice lucru pe care nu vrea să-l înțeleagă.

Mai mult decât oricine altcineva, Abt are o nevoie permanentă de a juca un rol important pe lumea asta. Foarte devreme în viață, a descoperit că era mai ager, mai capabil decât noi restul și că poate oricând să ne întreacă în cunoștințe și abilități. A crescut cu sentimentul că putea excela în orice și-ar fi ales. Am fost colegi de cameră la Madison în primul an de facultate. În acel prim an s-a dat peste cap să-și continue realizările, indiferent că era vorba despre muzică, politică sau teme. Nu mi-a făcut bine conlocuirea, pentru că m-am retras din orice domeniu își alegea el. Mereu se găseau unul sau altul, din alte campusuri, care să-i ceară părerea în legătură cu probleme de doctrină; nimeni nu avea cunoștințele pe care le avea el; citea jurnale de politică externă despre care nu auzise nici unul dintre noi, rapoartele congreselor de partid, acele foi cenușii scoase la mimeograf, cu decizii internaționale luate în Franța și Spania. Nimeni nu era așa de subtil cu adversarii. Și nici nu primea vreun alt student atenția pe care o primea el de la profesorii lui. Multora le era frică de el și se fereau să-l provoace public. Seara, cânta la pian. Mă opream deseori să-l ascult în clădirea unde se studia muzică, în drum spre cină. Nu a pierdut timpul încercând să se „maturizeze“, n-a făcut nici una din greșelile obișnuite. Era prea versat. În acea iarnă a fost Lenin, Mozart și Locke dintr-o singură suflare. Dar, din păcate, nu avea destul timp ca să rămână în această postură triplă. Așa că în primăvară a intrat într-o criză. Trebuia să facă o alegere. Însă, dacă alegea ceva, acel lucru trebuia să fie cel mai important. Cum altminteri? A renunțat să se mai ducă la întruniri și să exerseze la pian, a aruncat la coșul de gunoi rapoartele de partid și s-a decis să se specializeze în filosofie politică. A urmat o epurare generală. A aruncat pe fereastră tot restul. Anti-Dühring și Critica Programului de la Gotha au rămas să zacă pe ultimul raft al

bibliotecii, fiind înlocuite de Bentham și Locke. Acum că își făcuse alegerea, serios până la extremă, pornea pe drumul grandorii. În mod inevitabil, nu și-a putut ajunge din urmă modelele. Nu voia să recunoască faptul că-și dorea să fie un al doilea Locke, dar iată-l, scofâlcit de efortul emulării, din ce în ce mai mânios pe sine, incapabil să admită că fusese înfrânt de ambițiile sale nemăsurate.

E un tip încăpățânat. Așa cum pe vremuri n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului că nu auzise de o carte sau de un citat celebru din domeniul lui de competență, nici acum nu vrea să recunoască faptul că planul său a dat greș. Însă nu suportă nici măcar să fie găsit vinovat de erori mai mărunte. Nu-i place să uite o dată sau un nume, sau forma corectă a unui verb dintr-o limbă străină. N-are voie să greșească, asta-i problema lui. Dacă îl atenționezi că există o crăpătură în asfalt la picioarele lui, îți răspunde: „Nu, n-are cum, greșești“. Dar atunci când chiar nu mai poate fi ignorată, îți spune: „N-o vezi?“, de parcă el e cel care a descoperit-o.

Bineînțeles, cu toții suferim de o aviditate nețărmurită. Ținem cu dinții de viețile noastre, ne ferim de risipă. Poate că o etichetă mai potrivită ar fi Sentimentul unui Destin Personal. Da, cred că se potrivește mai bine decât aviditate. Să fie oare viața mea cu o câtime mai puțin împlinită decât s-ar cuveni? Una e să te prețuiești, alta să te divinizezi. Și mai sunt și planurile noastre, idealizările noastre. Și acestea sunt periculoase. Ele ne pot suge sângele asemenea unor paraziți, pot să ne mănânce, să ne bea, să ne lase într-o stare de prostrație. Și totuși nu contenim să invităm parazitul, de parcă asta ne-am dori, să fim mâncați și băuți.

Asta deoarece am fost învățați că nu există limite la ceea ce poți deveni. Cu șase sute de ani în urmă, un om se năștea să fie ce trebuia să fie. Satana și Biserica, reprezentantul lui Dumnezeu, se luptau pentru el. Iar el, prin propriile alegeri, își decidea parțial destinul. Însă indiferent că ajungea în viața de apoi în iad sau în rai, locul lui între oameni era stabilit. Nu putea fi contestat. Dar de atunci scena s-a transformat și oamenii nu fac decât să se preumble pe ea, iar în această nouă orânduire trebuie să dăm socoteală istoriei. Înainte eram îndeajuns de importanți ca să se ducă o bătălie pentru sufletele noastre. Acum, fiecare dintre noi este responsabil pentru propria sa mântuire, care constă în măreția sa. Și această măreție, ea, este piatra pe

care se ascut inimile noastre. Ne înconjoară minți strălucite, frumuseți strălucite, amanți străluciți, criminali străluciți. De la marea tristețe și disperare a unor Wertheri și Don Juani am trecut la imaginile suverane ale unor Napoleoni; de la acestea am trecut la acei ucigași care aveau dreptul să-și omoare victimele pentru că erau mai grozavi decât victimele; la oameni care se simțeau privilegiați pentru că puteau să-i amenințe pe alții cu biciul; la școlari și funcționari care răcneau ca niște lei cuprinși de patima revoluției; la acei codoși și lumpeni, la cei care perorează în taverne la miezul nopții închipuindu-și că ar putea fi măreți prin ticăloșie și că ar putea să-i prindă pe cei care au senzația că sunt morali în lațul propriei morbidități; la vise despre umbre minunate care se îmbrățișează pe un ecran fără pată. Din cauza acestor lucruri, urâm fără măsură și ne pedepsim pe noi înșine și pe ceilalți fără măsură. Teama că rămânem în urmă ne urmărește și ne înnebunește. Teama zace în noi precum un nor. Ne construiește un climat lăuntric sumbru. Și, din când în când, se iscă o furtună, iar ura și durerea se revarsă ca o ploaie din noi.

7 ianuarie

Biroul lui Adler îl trimite la San Francisco pentru două săptămâni. Pleacă mâine. Va trebui să mai amânăm discuția noastră.

8 ianuarie

John Pearl îmi scrie despre o expoziție pe care a avut-o la un club de femei din New York. Nu a avut succes. Din lipsă de spațiu s-au apucat să înghesuie totul în sala de mese, dar s-au organizat atâtea prânzuri ale Crucii Roșii acolo, că n-a mai putut intra nimeni. N-a reușit să vândă nimic. O femeie căreia i-a plăcut o natură moartă a vrut să comande un tablou cu flori pentru dormitorul fiică-sii – trei flori într-o vază albastră.

– Doar trei? O a patra floare nu v-ar costa decât douăzeci și cinci de dolari în plus. Și ar completa tabloul. E un preț rezonabil.

Ea i-a cumpănit spusele câteva clipe, după care a decis că-i ajungeau totuși trei. Soțul ei cultiva bujori; avea să-i trimită florile și vaza.

– Îmi pare rău, a zis Johnny. Credeam că vorbiți despre trandafiri. Bujorii sunt mult prea mari pentru prețul propus. Va trebui să vă mai iau câte zece dolari pentru fiecare floare. Este prețul standard pentru flori cu diametrul de șapte centimetri. Dacă vreți și o lămâie, necojită, vă mai costă încă zece dolari. Pe jumătate cojită, cincisprezece dolari.

– Dar ce, aveți prețuri pentru absolut orice? l-a întrebat ea bănuitoare.

– Da, cam așa ceva. Sunt un pic mai mici decât ce v-am spus eu. Asta din cauza Convenției de pe Jones Street din 1930. Dar, cu inflația asta…

La care femeia s-a făcut nevăzută.

– Ethel mi-a spus că m-am purtat urât, dar tipa era atât de serioasă, că n-am putut să mă abțin să nu glumesc. Nu m-am gândit c-o să pierd comanda.

Nu și-a pierdut slujba de la agenția de publicitate, unde desenează „caricaturi ale unor indivizi cu mutră acră și ale unor secretare cu dureri de cap“. Iar asta, îmi spune el foarte serios, „este lumea adulților, cu capul pe umeri, înțeleaptă. Mă încântă pur și simplu colosala neînsemnătate a muncii mele. Nu are nici un sens. Așa sunt și șefii mei. Prin urmare, slujba asta mă

lasă liber. Nu presupune de fapt nimic. Într-un fel, e ca și cum iei o bucată de pâine din mâna unui copil ca răsplată că știi să dai din urechi. E o prostie. Sunt singurul în toată clădirea asta cu cincizeci și trei de etaje care știe ce mare prostie este. Restul o iau în serios. Pentru că e vorba de o clădire de cincizeci și trei de etaje, ei își închipuie că e o treabă serioasă. Asta e viața! zic eu, o prostie, o tâmpenie, un nimic! Lumea adevărată este lumea artei și a gândirii. Nu există decât un singur soi de muncă adevărată, cea a imaginației.“

Este o idee atrăgătoare, îl animă întru câtva, îl scoate în evidență pe fundalul cenușiu și înjositor al acelor cincizeci și trei de etaje. Nu inventează nimic. Îl cunosc. N-are motive să mintă în fața mea. Îmi spune ce simte: că a scăpat de o capcană. Asta chiar că este o victorie care merită sărbătorită. Sunt fascinat de ea, ba chiar puțin invidios. Se ține pe linia de plutire. Să fie oare pentru că este artist? Așa cred. Acele manifestări ale imaginației îl salvează. Pe mine însă? N-am talent pentru așa ceva. Talentul meu, dacă există, este acela de a fi cetățean sau ce se numește în zilele noastre, cu scuzele de rigoare, un om bun. Există oare vreun soi de efort personal pe care l-aș putea depune pentru a substitui imaginația?

La asta nu sunt în stare să dau un răspuns. Însă e clar că el e cel câștigat. Iată-l la New York, pictând; și, în ciuda calamității, a minciunilor și dezmățului moral, a ostilității, a balastului nedreptăților și durerii lăsate să cadă pe fiecare suflet, în ciuda acestor lucruri, el reușește să păstreze o măsură de curățenie și libertate. În afară de asta, aceste manifestări ale imaginației nu sunt personale în sensul strict al cuvântului. Prin ele, Johnny se conectează cu cea mai bună parte a umanității. Simte acest lucru și nu poate fi nicicum izolat, dat deoparte. Are o comunitate. Iar eu am această cutie cu șase laturi. Și bunătatea nu se dobândește în vid, ci în compania altora, însoțită de dragoste. În această încăpere, separat, alienat, neîncrezător, nu găsesc în țelul meu o lume deschisă, ci o închisoare ferecată, lipsită de speranță. Perspectivele mele se topesc în pereții ei. Nimic din viitor nu mi se întrevede. Numai trecutul, în ponoseala și inocența sa. Unora li se pare că știu exact unde le sunt oportunitățile; evadează din închisori și traversează Siberii întregi pentru a le urma. Pe mine mă ține în loc o cameră.

Când generalul italian Bergonzoli (cred că era Bergonzoli) a fost capturat în Libia, n-a vrut să discute chestiuni militare sau strategia care a dus la înfrângerea sa, ci a spus: „Vă rog! Nu sunt soldat. Sunt în primul rând poet!“ Cine nu recunoaște avantajele artistului în aceste zile?

11 ianuarie

Aseară, Iva căuta prin bibliotecă o carte pe care o pusese acolo cu luni în urmă și medita cu voce tare la dispariția ei.

Eu îmi tăiam unghiile, ascultând absent, ocolind cu semiluna forfecuței carnea degetelor, și eram preocupat, cum mi se întâmplă mie când e vorba de mărunțișuri, să adun firmiturile de unghie, când, dintr-odată, mi-am amintit că-i împrumutasem lui Kitty Daumler o carte.

– Dar ce volum spuneai că-ți lipsește?

– Nu m-ai auzit? O cărțulie albastră, Oameni din Dublin. Ai văzut-o cumva?

– Cine știe pe unde o fi ascunsă? De ce nu citești și tu alta? Ai de unde alege.

Însă Iva nu voia să renunțe așa de ușor. A continuat să caute, punând cărțile în teanc pe podea, lângă scaunul meu.

– N-o să dai de ea, i-am spus după o vreme.

– Și de ce nu, mă rog?

– Lucrurile astea dispar de la vedere și reapar cine știe când. Să nu fi căzut în spatele bibliotecii.

– Hai s-o dăm la o parte.

– Nici nu mă gândesc. Roag-o pe Marie, la următoarea curățenie generală. Mi-am luat între două degete unghiile tăiate și le-am aruncat la coș, murmurând: De fapt, ar trebui să le îngrop.

– Unghiile? Cum adică? Învelită în șalul ei albastru, Iva s-a ridicat ca să se strecoare pe lângă perete. Nu pot sta multă vreme aplecată, a simțit ea

nevoia să-mi explice. Bătrânețea.

– Unghiile, părul, tot ce dai deoparte din trup. De teamă să nu le folosească cineva la vrăji.

– Ușa asta e de zile întregi încuiată; nu cred că avea cum s-o ia. Și nici n-ar avea ce să facă el cu Oamenii din Dublin.

– Vanaker?

– Da.

Iva încă îl mai considera vinovat pentru dispariția sticluțelor ei de parfum.

– Lasă că ți-o găsesc eu mâine.

– Dar ar trebui să fie aici.

– Da, ar trebui. Dar dacă nu e, n-o să apară așa, din neant, oricât de mult ți-ai dori tu.

– Vrei să zici că de fapt nu e în cameră?

– Nu zic asta.

– Atunci ce vrei să zici?

– Vreau să zic că preferi să pierzi o seară întreagă în loc să citești altă carte.

– Chiar tu mi-ai spus s-o citesc, a pufnit ea indignată. Ba chiar ai insistat.

– Asta a fost acum ceva vreme, sunt luni de atunci. Nu ți-ar fi luat decât câteva ore să o citești.

– Da, a spus ea. Și de luni întregi nu te-a mai interesat de soarta mea. În ultima vreme, cred că nici nu observi dacă sunt sau nu aici. Nu ești atent la ce spun. Dacă n-aș veni acasă o săptămână, nici n-ai observa.

Aceste acuzații au fost întâmpinate de tăcere.

– Ei? a făcut ea agresiv.

– Spui prostii.

– Ăsta nu e un răspuns.

– Iva, e din cauza situației ăsteia. Ne afectează pe amândoi. Dar nu va dura la nesfârșit.

– Vrei să zici că vei pleca curând și se va termina și asta.

– Of, nu mă mai bate la cap! E din cauza situației. Doar știi asta.

– E clar că pe tine te-a schimbat.

– Sigur că m-a schimbat. Oricine ar fi schimbat în condițiile astea.

Ridicându-mă, mi-am luat haina din cuier și m-am îndreptat spre ușă.

– Și-acum unde te duci?

– Să iau puțin aer. E o atmosferă închisă aici.

– Dar nu vezi că plouă? Presupun însă că e mai bine decât să-ți petreci seara cu o nevastă cicălitoare.

– Da, chiar așa este! am exclamat, pierzându-mi răbdarea. Cu zece cenți primesc un pat la un hotel de mâna a doua, fără să mă ia nimeni la întrebări. Nu e nevoie să mă aștepți acasă în seara asta.

– Frumos îți stă, să trâmbițezi în gura mare…

– Iar ție doar de asta îți pasă: ce-o să spună vecinii. Să-i ia dracu’ pe vecini. Ce e mai îngrozitor? Că ne purtăm așa, sau că află vecinii? Mie puțin îmi pasă de nenorociții de vecini!

– Joseph!

Am trântit ușa, conștient deja, dincolo de mânia mea, că acest comportament nu-mi făcea cinste și că reacționasem exagerat. Mi-am tras pălăria pe ochi să mă feresc de ploaie. Ferestrele noastre, cu storurile luminate, proiectau două dreptunghiuri portocalii, simboluri ale căldurii și confortului, peste ploaia torențială și întuneric, peste pomii lucitori și armura de gheață de pe stradă. Frigul cumplit al ultimei săptămâni se înmuiase. Fusese urmat de ceață, care se ridica acum în flori spongioase și cenușii din aleile ude, adăsta în curți și peste bălțile de ploaie, peste culorile schimbătoare de la semaforul umbrit – verde, chihlimbar, roșu, chihlimbar, verde – care închidea unghiul străzii. Dintr-odată, fereastra domnului Vanaker s-a ridicat, și el a azvârlit o sticlă care a aterizat fără zgomot în lut, lângă celelalte; erau zeci de sticle în tufișuri, iar apa se scurgea pe umerii lor înalți de parcă ar fi fost picături de mercur. Fereastra s-a coborât rapid.

Pantofii mei, cu botul pe vremuri lustruit acum scorojit și deformat, plescăiau când mergeam printre burlanele șiroinde. M-am îndreptat spre colț inhalând mirosurile hainelor ude, ale cărbunelui ud, ale hârtiei ude, ale pământului ud care pluteau odată cu fuioarele de ceață. În depărtare s-a auzit un claxon ca un țipăt șters; s-a stins, apoi a mai răsunat o dată. Felinarul se apleca peste curba străzii ca o femeie care nu se mai poate întoarce acasă dacă nu a găsit inelul sau moneda pe care a scăpat-o în gheață și în nisipul rigolei. Am auzit în spatele meu țăcănitul unor tocuri feminine și, pentru o clipă, am crezut că mă urmărise Iva, dar era o străină care a trecut pe lângă copertina magazinului din colț. Fața ei avea contururi aspre în lumina difuză a becurilor și în umbra gulerului înnegurat de blană. Copertina s-a lăsat, prin spărturi începând să alerge în jos spirale de apă. Încă o dată s-a auzit claxonul peste zgomotul apei, avertizând bărcile de pe lacurile din depărtare. Nu era greu să-ți imaginezi că acolo nu mai era nici un oraș, nici măcar un lac, ci, în loc, o mlaștină străbătută de acel strigăt disperat; copaci putrezi în loc de locuințe, viță-de-vie în loc de cabluri de telefon. Sunetul clopotului unui tramvai care se apropia a alungat această imagine. I-am făcut semn să oprească, mi-am plătit biletul, apoi am coborât pe peron. Nu eram departe de casa lui Kitty. Dacă aș fi avut pantofi impermeabili, m-aș fi dus acolo pe jos.

Scopul meu nu era să recuperez cartea – deși, sigur că da, puteam să i-o cer dacă tot eram acolo –, ci s-o văd pe Kitty.

Nu mi-aduc aminte cum s-a întâmplat că mi-a cerut cartea și nici cum m-am oferit să i-o dau. N-avea de unde știi de ea și nu-mi pot imagina cum s-a făcut că am pomenit-o. Iată încă o confluență pe care nu puteam s-o identific ori s-o interpretez. Kitty – și nu spun acest lucru ca pe o laudă – nu este o fată inteligentă, nici măcar una ageră. Este simplă, caldă, necomplicată, cu capul pe umeri. Cu doi ani în urmă i-am conceput un traseu în Caraibe și, după ce s-a întors din excursie, a venit să-mi spună ce bine s-a distrat și să mă roage să mă uit la niște lucruri pe care le cumpărase. Din acest motiv m-am dus la apartamentul ei. Mi-a acceptat verdictul cu privire la suvenirele ei turistice cu atâta nonșalanță și m-a tratat cu asemenea prietenie, încât am început să mă gândesc – nu fără o umbră de emoție și plăcere – că era mai puțin interesată de verdictul meu, cât de persoana mea. Cu prima ocazie i-am menționat-o pe Iva, dar din reacția ei, sau mai bine zis din lipsa unei reacții, mi-a fost clar că știa prea bine că sunt căsătorit. Din punctul ei de vedere, mi-a spus, căsătoria nu exista. Nu existau decât oamenii. Apoi a început o conversație despre căsătorie și dragoste pe care nu mi-o aduc aminte în detaliu. M-am străduit să-i dau de înțeles că puteam sta de vorbă despre astfel de lucruri, însă cam atât. Cu toate astea, m-am simțit flatat că o femeie așa de drăguță era atrasă de mine. Îmi spunea că multe dintre colegele ei de excursie se dăduseră în stambă cu ghizii și cu băieții de pe plajă, însă ei nu-i plăcea absolut deloc genul ăsta de comportament ușuratic, iar fețele latino-americane, cu romantismul lor și frumusețea lor lipsită de caracter, o umpleau de dezgust. Niște bărbați care arătau ca niște papițoi.

În timp ce plecam, mâna ei prietenoasă și-a încheiat gestul pe umărul meu, nu se știe cum. Spera că voi mai veni să stăm la povești. Data viitoare era rândul meu să spun mai multe. Ei îi plăcea să asculte.

N-am mai văzut-o o lună. Apoi, într-o zi, a apărut la Agenție și, fără preliminarii, m-a întrebat de ce n-am mai vizitat-o. I-am răspuns că fusesem ocupat.

– Dar ai putea să ieși mai devreme într-o seară, nu?

– Da, sigur, dacă vreau.

– Haide joi, atunci? Putem lua cina împreună.

Iva și cu mine nu ne prea înțelegeam bine în ultima vreme. Nu cred că vina era în totalitate a ei. O dominasem ani de zile, iar acum era capabilă de rebeliune (cum făcuse, de pildă, la petrecerea de la familia Servatius). La început nu am înțeles cauza rebeliunii ei. Era posibil să nu mai vrea să fie călăuzită, formată de mine? Mă așteptasem la o oarecare opoziție. Căci nimeni, aș fi spus eu atunci, nimeni nu ajunge de bunăvoie și fără efort să prețuiască adevăratele tradiții umane, citadelele cerești. Trebuie să fii învățat să te lupți ca să ajungi la ele. Nu e suficientă înclinația. Înainte să dai drumul la motor, trebuie să fii tras din mlaștină. Era însă de acum clar că Iva nu voia să fie trasă din mlaștină. Acele visuri inspirate de doamnele renascentiste ale lui Burckhardt și de nu mai puțin profundele femei augustane erau doar în capul meu, nu și în al ei. În cele din urmă, mi-am dat seama că Iva nu putea trăi cu visurile mele frumoase. Erau alte lucruri, precum hainele, aparențele, mobila, distracția facilă, romanele polițiste, mirajul revistelor de modă, radioul, o seară agreabilă. Ce să zici la așa ceva? Femeile – așa îmi explicam eu – nu erau echipate prin educația lor să reziste unor astfel de tentații. Puteai tu mult și bine să le obligi să citească Jacob Boehme, că tot nu le scădea apetitul pentru ele; puteai să le înveți să admire Walden, însă niciodată să le convingi să poarte haine vechi. Iva fusese deja formată la cincisprezece ani, când o întâlnisem eu; avea simpatiile și antipatiile ei pe care (pentru că, din cine știe ce motiv, nu le agream) le pusese deoparte până când avea să se simtă în stare să le apere sau pur și simplu să mi le trântească în față. De unde și dificultățile noastre. Aveau loc certuri. Ea, în noua ei sfidare, plină de curaj și nesiguranță, începea să se bucure de independența abia dobândită. Iar eu o lăsam în pace, prefăcându-mă indiferent.

Așa că am început s-o vizitez adesea pe Kitty Daumler. Locuia într-o pensiune asemănătoare celei în care locuisem cu Iva în primii doi ani de căsnicie, înainte să ne permitem un apartament. În parte, consideram că apartamentul fusese de vină pentru schimbarea suferită de Iva, așa că-mi făcea plăcere să văd camerele lui Kitty. Avea o mobilă murdară, tapetul de lângă oglindă era mânjit de ruj, hainele erau aruncate alandala, patul întotdeauna nefăcut. Îi păsa așa de puțin de cum arăta, că-și înfigea grăbită un singur pieptăn în păr, astfel că trebuia să-și ferească mereu șuvițele de pe fața ei solidă, cu sprâncene mari și gură mare. O față afectuoasă, înțeleaptă, nerușinată, generoasă.

Vorbeam despre tot felul de lucruri obișnuite. Prietenii mei părăseau orașul unul câte unul. Dar, oricum, nu găseam nici o alinare în prezența lor. Nu aș fi avut astfel de conversații cu nimeni altcineva decât cu Kitty. Învățasem s-o disting pe adevărata Kitty, cea plină de viață, durdulie, îmbujorată, parfumată, vulgară, în spatele conversației, și-mi plăcea de ea. E drept însă că n-am mers niciodată mai departe de o simplă conversație. Ea a recunoscut cinstit că-i plăcea să fie în compania bărbaților dacă aceștia erau cumsecade și o interesau. Iar de interesat, o interesam. Eram amabili unul cu celălalt și tot timpul ne zâmbeam. Iar povara acestei amabilități și a zâmbetelor, așa cum înțelegeam amândoi, era dublă, constând deopotrivă în intenție și în reținerea de la a duce această intenție la bun sfârșit; zâmbetele ne reținеau. Iar eu continuam să zâmbesc.

Până când, într-o seară umedă și neașteptat de geroasă de la începutul toamnei, am găsit-o în pat, bând ceai cu rom. O prinsese ploaia și răcise. Am stat pe marginea patului, cu o ceașcă de whisky cu buza mânjită de ruj (marca ei: așa erau și prosoapele, fețele de pernă, lingurile, șervetele, furculițele, toate erau mânjite de ruj). Camera, în starea ei obișnuită – lampa cu frunze de bronz, foița de hârtie din cutiile de pantofi, păpușa cu telefonul ascuns în jupon, scena venețiană înrămată, combinezonul care se usca pe cotul țevii caloriferului –, nu mai constituia, nu se știe de ce, refugiul confortabil cu care mă învățasem. Nu mai zâmbeam. Nu zâmbisem de când intrasem. Ea își sorbea băutura cu capul ridicat în scobitura pernelor; bărbia, când a coborât cana, i s-a cuibărit peste cealaltă scobitură, cea mai frumoasă ilustrare a naturii, despărțitura delicată a cărnii ce începea deasupra liniei dantelate a cămășii de noapte. Sângele mi-a năvălit cu rapiditate în obraji. Eram copleșit când mi s-a adresat, am răspuns bâlbâindu-mă. Nici n-o auzisem.

– Poftim?

– Am spus: „Îmi aduci geanta?“ E în cealaltă cameră.

M-am ridicat cu stângăcie.

– Vreau să mă pudrez, mi-a explicat ea.

– Sigur.

Pantofii mei lăsaseră o pată mare, cenușie, pe covorul rotund.

– Am lăsat pete pe covor. Scuze, am murmurat.

Ea s-a întors să se uite, ținând cana în echilibru.

– Mai bine îți spuneam să te descalți.

– E vina mea. Du-l la curățat, plătesc eu, am zis, simțind cum îmi creștea roșeața din obraji.

– Dar nu asta am vrut să spun. Bietul de tine, probabil că ești ud leoarcă. Scoate-i imediat și arată-mi să vad dacă nu ai ciorapii uzi.

M-am aplecat să-mi desfac șireturile, iar capul mi s-a îngreunat dintr-odată de sânge.

– Ești ud până la piele, a spus ea. Dă-mi-i imediat, să-i pun la uscat.

Am privit cum ciorapii mei se întindeau lângă furou. Kitty a venit lângă mine cu un prosop în mână.

– Usucă-te. Doar nu vrei să faci pneumonie!

Și, lăsându-mă într-un scaun, am simțit cum mâna ei a trecut peste capul meu și a apucat lanțul lămpii, trăgând de el cu grosolănie. L-am auzit apoi în întuneric, lovindu-se de cochilia becului. Am așteptat să se stingă sunetul, apoi am întins mâinile. Ea mi-a prins degetele între ale ei.

– N-are rost să mai amânăm, Joey.

Retrăgându-mi mâna, m-am apucat să mă dezbrac grăbit. Ea a bâjbâit pe lângă scaun și s-a așezat pe pat.

– Știam eu că până la urmă ai să ajungi la vorba mea!

– Scumpo!

Și „am tot ajuns la vorba ei“ vreo două luni, până când a început să-mi bată apropoul s-o părăsesc pe Iva, susținând că Iva nu mă trata bine și că nu eram potriviți. Nu-i dădusem nici un moment vreun motiv să creadă așa ceva, dar mi-a zis că-și dădea și singură seama. Eu nu eram deloc omul să umblu cu vicleșuguri; tensiunea de a locui de ambele părți ale baricadei era copleșitoare. Nu se potrivea cu firea mea. Era complet în afara caracterului meu. Nu a durat mult până să înțeleg că la baza întregii probleme se afla dorința mea de a nu pierde cumva ceva. Un pact cu o femeie plasează într-o zonă interzisă ceea ce ar putea altele să-ți ofere; blondele tandre și brunetele afrodiziace ale imaginației noastre sunt date toate deoparte. Să părăsim oare această viață fără a le cunoaște? Oare așa trebuie? Iată cum apărea din nou aviditatea. De îndată ce mi-am dat seama de acest lucru, m-am pregătit să închei legătura mea cu Kitty. Finalul s-a produs la capătul unei conversații lungi, în care i-am spus răspicat că un om trebuie să-și accepte limitele și că nu poate să cedeze impulsului dement de a fi orice și oricine și orice pentru oricine. Ea s-a arătat dezamăgită, dar și mulțumită de onestitatea mea, de tonul pe care-l adoptasem, și s-a simțit onorată că cineva se adresa astfel minții ei, naturii ei superioare. Am căzut de acord să continuăm să ne vedem, dar numai ca prieteni. Nu făceam nimic rău, nu? De ce să nu ne purtăm rațional? Kitty mă plăcea, îi plăcea să mă asculte; învățase multe de la mine. Oare înțelegea, am întrebat-o, că motivele mele nu aveau nimic cu ea, personal? În multe sensuri, eram reticent… eu… nu eram genul de om care să alerg după doi iepuri, mi-a completat ea amabil fraza.

Am fost cum nu se poate mai ușurat. Însă povestea nu s-a încheiat aici. La început m-am simțit obligat s-o vizitez, pentru a o asigura c-o prețuiam ca întotdeauna. Nu voiam s-o rănesc lăsându-i impresia că nu mai eram interesat de ea. Dar vizitele mele nu erau lungi, obligatorii și unilaterale, pentru că, odată ce-am intrat în starea de suspendare, mi-am dat seama că-mi făcea bine să trec din când în când pe la ea, să fumez câteva țigări și să beau un pahar de rom. Mă simțeam bine cu Kitty.

Cartea lipsă mi-a amintit că n-o mai văzusem de câteva săptămâni, și m-am gândit că voi petrece restul serii cu ea, evitând ciondăneala cu Iva și dormitul într-o stare de enervare maximă.

Fereastra lui Kitty era întunecată, dar ea era acasă. I-am auzit vocea când am ciocănit. A urmat o scurtă tăcere. Mi-am scos mănușa și am ciocănit din nou. Fereastra fusese vopsită, pentru că înainte, dacă stăteai pe scară, puteai să vezi în apartament. Nu aveam deci cum să-mi dau seama dacă erau stinse luminile. Chiar și așa, ea ar fi putut să se afle alături, în bucătărie. Dar, la a treia ciocănitură, lumina a răzbătut prin zgârieturile și stratul inegal de vopsea al ferestrei. Am auzit-o vorbind cu cineva, după care mânerul s-a mișcat și a apărut Kitty, legându-și cordonul halatului. Firește, nu s-a arătat mulțumită să mă vadă, iar eu, la rândul meu, m-am simțit stânjenit. I-am spus că eram în trecere și mă oprisem să-i cer înapoi cartea. Nu m-a poftit înăuntru, deși am menționat, cu o ironie nelalocul ei, că aveam picioarele ude.

– N-am cum s-o caut în momentul ăsta. Casa e cu susul în jos. Nu vrei să treci mâine?

– Nu știu dacă mai pot veni mâine, i-am răspuns.

– Ai treabă?

– Da.

Era rândul ei să fie ironică. Începuse să se bucure de situație; cu brațul întins leneș pe ușă, îmi zâmbea fără să pară defel nemulțumită că fusese prinsă.

– Lucrezi?

– Nu.

– Atunci ce treabă ai?

– Am eu o treabă. Nu pot să vin. Dar îmi trebuie cartea. Știi, nu e cartea mea…

– E a Ivei?

Am încuviințat din cap. Privind în cameră, am zărit o cămașă bărbătească atârnată pe spătarul unui scaun. Dacă m-aș fi tras mai încolo, știu că aș fi

văzut brațul unui bărbat pe cuvertură. Camera era întotdeauna supraîncălzită și, prin ceață, mirosul puternic, confortabil și totuși atâțător pe care învățasem să-l asociez cu ea era difuz. Ajungea până la mine, pe hol, stârnindu-mi nostalgie și invidie, și nu puteam să nu simt că, prost ce eram, aruncasem pentru totdeauna confortul și plăcerea pe care mi le oferise pentru o existență lipsită de ambele. Ea s-a uitat îndărăt, apoi s-a întors spre mine cu un zâmbet pe jumătate disprețuitor, de parcă ar fi vrut să spună: „Nu e vina mea că nu cămașa ta e cea care atârnă acum pe scaun“.

Am spus mânios:

– Când o pot lua?

– Cartea?

– E important s-o recuperez. Chiar nu te poți uita după ea? O să aștept.

Ea a părut surprinsă.

– Nu am cum. Ce-ar fi să ți-o trimit mâine prin poștă? E bine așa?

– Bine atunci, dacă altfel nu se poate…

– Atunci noapte bună, Joseph.

A închis ușa.

Am rămas cu ochii ațintiți la fereastră. Dârele de lumină s-au stins, lăsând în urmă un maroniu șters, fără luciu. Am pornit în jos pe scări, inhalând mirosul stătut de varză cu carne și praful de pe tapet. Apropiindu-mă de etajul unu, am zărit în apartamentul de dedesubt, prin ușa deschisă, o femeie în combinezon care ședea în fața unei oglinzi cu un aparat de ras, cu brațul dat în spate. Din țigara așezată pe marginea radioului de lângă ea se ridicau două firișoare dantelate de fum. Această imagine m-a făcut să mă opresc o clipă; apoi, poate pentru că sunetul pașilor mei încetase, sau simțind că era privită, ea a ridicat ochii speriată – o față lată, mânioasă. M-am grăbit să cobor restul de trepte până în vestibulul cu perdelele lui fără vârstă, fără nume, de pensiune, cu scaunele de pluș, ușile glisante înalte, lăcuite și, pe

bufetul de stejar, cu mameloanele de aramă ale soneriilor. Se auzeau sunete din diverse părți ale casei: zgomot de apă și de prăjeală, voci ridicate, certându-se, sau coborâte în încercarea de a liniști sau a convinge, cântând cântece la modă:

Dinner in the diner

Nothing could be finer

Chattanooga choochoo. ...

telefoane sunând, radioul portarului, dat tare, cu un etaj mai jos. Pe un piedestal de bronz, Laocoon își întindea mâinile suferinde într-un abajur uriaș, îmblănit în mod barbar, cu margini de dantelă înnegrită. Încheindu-mi nasturii mănușilor, am ieșit în holul mare. În momentul acela, mă gândeam, Kitty se băgase la loc în pat și ea și tovarășul ei (nu-mi dădea prin cap alt apelativ) se apucaseră iar de treabă, cu poftele stârnite de intruziune. Deși nu reușeam să găsesc un motiv pentru care n-ar fi putut face exact ce poftea, eram incapabil să-mi reprim o senzație ambiguă de mâhnire și enervare.

Ceața și ploaia pieriseră, abolite de vântul puternic, și, în locul a ceea ce îmi imaginasem a fi o mlaștină în ale cărei ape vâscoase aștepta moartea, cu fălcile ei de șopârlă larg deschise, se zăreau o alee curată și copaci fremătători. Printre nori, vântul săpase o gaură în care sclipeau stins câteva stele. Am alergat până la colț, sărind peste bălțoace. Venea un tramvai, duduind năvalnic, rostogolindu-și vagoanele dintr-o parte în alta și smulgând scântei din cablul care se hâțâna. L-am prins din mers și am rămas în picioare, gâfâind; vatmanul mi-a spus că nu e înțelept să te sui din mers într-o mașină pe umezeala asta, că e bine să te păzești să faci asemenea șmecherii. Am pornit furtunos, cu zăngănit de geamuri, clipind în curenții de aer, iar zgomotul clopoțelului a fost îngropat de vuietul vântului.

– Furtună în toată regula, a spus vatmanul, ținându-se strâns de bară.

S-au suit și un soldat tânăr și o fată, amândoi beți; o bătrână cu o față ascuțită, de lup; un polițai cu mutră dubioasă, care stătea cu mâinile în

buzunare de parcă încerca să-și susțină burta, cu bărbia coborâtă în gulerul lăbărțat; o femeie cu o fustă scurtă și o haină prăpădită de blană, cu ciorapi cu burți la genunchi, ochi înlăcrimați și dinți încleștați.

– Ai zice, a spus vatmanul cu milă, în timp ce ea își croia drum prin vagon, că o femeie ca asta, care nu mai e o copilă, știe că nu trebuie să plece de acasă pe o noapte ca asta, să se fâțâie prin oraș cu ultimul tramvai. Asta dacă n-o fi plecată la produs, a adăugat el către polițai și către mine, dezvelindu-și dinții galbeni într-un zâmbet.

– Urmează Do'ch'ster. Do'ch'ster!

Am sărit și m-am îndreptat spre casă luptându-mă cu vântul, oprindu-mă pentru o vreme sub copertina magazinului din colț ca să-mi trag nițel sufletul. Norii fuseseră decupați din masa de stele ce sporovăiau în întunericul emisferic – universul, acest miez de noapte bătut de vânt, pornit în eterna sa peregrinare.

Am găsit-o pe Iva așteptându-mă. Nu m-a întrebat unde am fost, luând de bun, probabil, obiceiul meu de a mă plimba pe marginea lacului după o ceartă. De dimineață am avut o conversație scurtă și ne-am împăcat.

13 ianuarie

O zi înnegurată, îngreunată. M-am trezit ca un iureș din somn în această dimineață, neștiind ce să fac mai întâi – să-mi caut papucii sau să mă apuc imediat să mă îmbrac, să deschid radioul ca să ascult știrile, să-mi pieptăn părul, să mă pregătesc de bărbierit. Am căzut înapoi în pat și am petrecut vreo oră încercând să mă adun, privind umbrele de pe dungile obloanelor cum se rotesc pe partea de sus a peretelui. După care m-am ridicat din pat. Norii erau joși; ferestrele șiroiau de apă. Acoperișurile din jur – verzi, aramă sângerie înnegrită – străluceau ca niște capace de cratițe într-o bucătărie întunecoasă.

La unsprezece m-am tuns. M-am dus până pe Strada 63 să iau prânzul și am mâncat la o tejghea albă înconjurat de mirosurile de pește prăjit, privind în zare la docurile pe suporți de fier și la lespezile uriașe, semănând cu acelea din sala motoarelor a unui vapor de croazieră. Deasupra restaurantului, în celălalt colț, un hamburger cu brațe și mâini, atârnat pe o sârmă roșie, se înclina către un borcan de muștar. Am șters resturile dulci din cană cu o bucată de pâine și am plecat să mă plimb printre fulgii uriași care se topeau. Am intrat și într-o prăvălie de mărunțișuri, uitându-mă la felicitările comice, m-am gândit să cumpăr plicuri și am cumpărat în schimb o pungă de bomboane cu cremă de ciocolată. Pe care le-am mâncat cu poftă. Apoi, pașii m-au condus într-o sală unde am tras cu pușca. Am plătit douăzeci de gloanțe, n-am reușit să folosesc nici măcar jumătate, nelovind nici una dintre ținte. Înapoi în stradă, m-am încălzit la un godin lângă un chioșc de ziare, cu zidul său de reviste înălțat la adăpostul lui E1. Scene de dragoste și de groază. După aceea am intrat într-o sală de rugăciune a adepților științei creștine și m-am uitat la un număr din Monitor. Nu l-am citit. Am stat jos, ținându-l în mână, încercând să-mi aduc aminte care era numele companiei ale cărei sobe cu gaz aveau reclamă pe prima pagină a ziarului Manchester Guardian. Peste câteva minute mă aflam iar în stradă, în fața sălii de sport a lui Coulon, privind fotografii de boxeri. „Tânărul Salemi, acum cu rangerii în Pacificul de Sud.“ Ce umeri frumoși!

Am luat-o înapoi, alegându-mi străzi necunoscute. Care nu s-au dovedit cu nimic deosebite de cele pe care le cunoșteam. Doi bărbați tăiau cu fierăstrăul un copac. Un câine a sărit din spatele unui gard, fără nici un avertisment, lătrând. Nu pot să sufăr astfel de câini. Un bărbat îmbrăcat într-o scurteică cadrilată și ghete roșii se afla în centrul curții, punând niște cutii pe foc. La fereastra înaltă a unei case de piatră, un copil, un băiețel blond, se juca de-a regele, cu o coroană de hârtie pe cap. Avea pe umeri o pătură și, în chip de sceptru, ținea cu degetele subțiri un băț verde subțire. Văzându-mă, și-a prefăcut numaidecât sceptrul în pușcă, iar buzele sale s-au mișcat spunând: „Poc!“ Mi-a zâmbit când mi-am scos pălăria și i-am indicat cu disperare o gaură imaginară.

Cartea a sosit la prânz cu poșta. O s-o găsesc diseară. Sper că e ultima înșelătorie care mi se mai vâră pe gât.

14 ianuarie

Azi m-am întâlnit cu Sam Pearson, vărul Ivei, pe Strada 53. Mi-a spus:

– Nu mă așteptam să te văd aici, n-ai plecat?

Deși știa că n-am plecat.

I-am răspuns sumbru:

– Nu sunt în Alaska.

– Și cum te descurci, ce faci?

– Nimic.

A zâmbit, acceptându-mi gluma.

– Cine mi-a spus că urmezi un curs de agent de vânzări?

Răspuns: Nu e decât un zvon.

Întrebare: Și-atunci cu ce te ocupi?

Răspuns: Trăiesc și eu pe spinarea Ivei.

Din nou a zâmbit, însă nu se mai simțea așa de sigur pe sine.

Întrebare: Am auzit că studiezi ceva, nu?

Răspuns: Nu, stau acasă toată ziulica și nu fac nimic.

Întrebare: Nimic?

Răspuns: Absolut nimic.

Întrebare: Ei, nu-i grav, până la urmă tot plecăm noi, nu? (Sam are trei copii încă mici.)

Răspuns: Dacă lipsa de cadre începe să devină o problemă.

A venit timpul să fiu bădăran cu Sam. Întotdeauna m-a bombardat cu întrebări, exercitând un soi de tiranie socială sau familială asupra mea, verificând mereu dacă sunt de nasul Ivei. Fără îndoială că le va da raportul soților Almstadt.

15 ianuarie

Ai grijă de pielea ta, căci așa servești interesele întregii lumi.

Ieri am stat de vorbă cu domnul Fanzel, croitorul, de felul lui din Alsacia. În primăvara trecută a adus niște ață de Lille, cam vreo două sute de mosoare, pe un preț de nimic. A plătit douăzeci și cinci de cenți mosorul; azi, prețul este de șaptezeci și cinci. Nu intenționează să le vândă. Această creștere se adaugă la prețul hainelor pe care le face, iar comenzi are mai multe decât a avut în anul lui cel mai productiv, 1928. Un client tocmai i-a comandat șase costume noi și două jachete.

– Nu mai durează mult și rămân fără material. Trebuie să mă asigur pentru mai încolo. Așa că măresc prețul, spune domnul Fanzel.

E versiunea lui de înțelepciune, înțelepciunea afaceristului. Dacă cineva are grijă de propria persoană, este asigurată și bunăstarea generală. Cu un an în urmă, domnul Fanzel mi-a cusut gratis un nasture la palton; anul acesta mi-a luat cincisprezece cenți. Poate, cine știe, o fi folosit un pic din prețioasa lui ață de Lille, sau poate că valoarea timpului său a crescut, acum că are atâția clienți. Domnul Fanzel este speriat. Se prezintă el ca un tip sigur pe sine și descurcăreț, dar temerile sale sunt vizibile. Chiriașii lui care acum patru ani erau în șomaj sunt angajați de armată pe salarii bune și, spre consternarea lui, unul dintre aceștia i-a bătut la ușă și i-a comandat un costum de optzeci de dolari. Până mai ieri, clienții domnului Fanzel erau bogătașii din cartierul Kenwood. Nu mai contenește să vorbească despre acest chiriaș pe care a fost pe vremuri gata să-l dea afară în stradă și care acum câștigă o sută zece dolari pe săptămână. Domnul Fanzel nu e decât stăpânul foarfecii și al acelor sale, nu și al destinului superior care provoacă astfel de schimbări, și, în teama sa de războaie și chiriași transformați și poate și de umbra avionului lui Jeff Forman care se prăbușește peste viața lui, se hotărăște să se protejeze cerând optzeci de dolari pe costume care nu valorează mai mult de patruzeci și cincisprezece cenți pe un nasture pe care înainte îl cosea din pură bunătate. Domnul Fanzel este inocent. Eu dau vina pe climatul spiritual, în care ne bucurăm să-l pomenim pe Jeff Forman fără

să ne gândim de fapt la el, fără un cuvânt de recunoștință măcar. Oferta este ofertă și cererea, cerere. Lumea trebuie mulțumită, fie că e vorba de piepteni, fluiere, cauciuc, whisky, carne stricată, mazăre la conservă, sex sau tutun. Pentru fiecare necesitate se găsește un antreprenor, datorită unei providențe extraordinare. Poți găsi un om care să-ți îngroape câinele, să-ți facă masaj, să te învețe swahili, să-ți citească horoscopul, să-ți omoare adversarul. În megapolis, orice e posibil. Pe vremea lui John Law, speculantul scoțian, era la Paris un schilod care umbla pe străzi și-și închiria cocoașa ca pupitru celor care n-aveau un loc pentru a-și încheia tranzacțiile.

Ce să facă și bietul domn Fanzel? Trebuie să strângă și el bani cât mai poate; e unul dintre cei mărunți. De-abia a reușit să-și păstreze avutul în timpul Marelui Crah. Deși știe că sunt șomer, trebuie să-mi ia cincisprezece cenți pe nasture. Altminteri, dacă se lasă pradă firii lui cumsecade, se poate trezi în coada cozii, unde diavolul, care e așa de departe în frunte că și-a dublat ruta, poate să-l înhațe oricând. Și atunci, dacă-și păstrează prețurile mici și-și permite impulsuri caritabile, cine-i va da oare domnului Fanzel friptura lui, mâncarea lui de varză, chifla și cafeaua, patul, acoperișul, ziarul lui de dimineață, prețul filmului, tutunul lui Prince Albert?

Mi-a arătat un articol scris de fostul președinte Hoover care propunea abolirea controlului asupra prețurilor, pentru a se încuraja astfel inițiativa în interesul sporirii producției de armament.

– Ce credeți? m-a întrebat el.

– Dar dumneavoastră ce credeți, domnule Fanzel?

– Un astfel de plan ar putea salva țara.

– Dar e cazul să-i plătim ca s-o salveze? N-au și alt motiv pentru care să producă lucrurile astea?

– Așa sunt afacerile.

– Nu fac deja o grămadă de bani?

– Cu cât mai mult, cu atât mai bine pentru toți. Așa e în afaceri. Ah, a râs el fluturându-și mâna către mine, nu înțelegeți. Cu cât mai tare o să-și dea interesul să producă, cu atât mai iute o să câștigăm războiul.

– Dar prețurile vor crește, iar mai mulți bani vor fi de fapt mai puțini.

– Nu, nu înțelegeți cum stă treaba, a spus el încercând să-și oprească râsul în perișorii roșcați ai nasului și mustății.

– Domnule Fanzel, când faceți o rochie pentru soție, o puneți să vă plătească?

– Eu fac doar haine bărbătești, nu femeiești.

I-am lăsat trei monede pe tejghea și mi-am luat paltonul.

– Mai gândiți-vă, mi-a strigat el. Doar nu l-au făcut președinte de flori de cuc.

Am plecat pipăind nasturele care de săptămâni întregi amenința să cadă, punând în balanță valoarea stabilității sale și cei cincisprezece cenți, care reprezentau trei căni de cafea, sau trei trabucuri, sau un pahar și jumătate de bere, sau cinci ziare de dimineață, sau ceva mai puțin decât un pachet de țigări, sau trei telefoane, sau un mic dejun. Întrucât cecul pe care trebuia să-l primească Iva de la bibliotecă întârzia, am rămas fără micul dejun. Nu prea avuseserăm bani în acea săptămână. Dar nu mă deranjează să sar câte o masă din când în când. Nu mai ard tot atâtea calorii câte ardeam când eram activ, așa că am de unde da jos. Domnul Fanzel, sunt sigur, ar fi fost tare mâhnit să afle că mă lipsise de pâine prăjită și de cafea pe ziua aia, în ciuda faptului că are, în teorie, tot dreptul din lume la o conștiință curată. Eu sunt cel care trebuie să aibă grijă de mine. Nu e el răspunzător pentru bunăstarea mea. Mi-aduc aminte de cuvintele lui Lujin, petițorul Soniei din Crimă și pedeapsă. Omul îi citise pe economiștii englezi, sau așa spunea. „Dacă ar fi să-mi rup în jumătate haina ca s-o împart cu cine știe ce bătut de soartă, nu ar fi nimeni câștigat“, afirma el. „Amândoi am tremura de frig.“ Și de ce trebuie să tremure amândoi? Nu mai bine unuia îi e cald? O concluzie fără cusur. Dacă ar fi să-i citez aceste cuvinte domnului Fanzel (fără a-i pomeni

de micul dejun), cu siguranță că i-ar da dreptate lui Lujin. Viața e grea. Vae victis! Cei învinși n-au decât să sufere.

16 ianuarie

O zi destul de liniștită.

18 ianuarie

În dimineața asta am stat și-am privit-o pe Marie cum schimba cearșafurile, ștergea praful și spăla geamurile. M-a fascinat mai ales s-o văd la geamuri. Nu făcea decât munca ei obișnuită, dar părea să găsească o plăcere sobră în a urmări traseul cârpei de șters pe suprafața lucioasă, împingând dâra curbă de apă din ce în ce mai departe pe geamul pătat.

Să cureți o suprafață murdară – un gest foarte simplu, foarte omenesc. Am început să îmi dau seama de asta în timp ce lustruiam pantofii. Cât de diferită era Marie, cât de umană atunci când spăla geamurile! Mă întreb și eu uneori dacă poate să-ți facă atâta plăcere curățenia. Mie mi se pare că presupune prea mult zor; uneori devine o preocupare a trupului și a sufletului deopotrivă. „Ah“, stau eu și mă gândesc în anxietatea mea, „ce suprafață să mai curăț mâine?“ Dar acest lucru e important ca idee a centrului, a echilibrului, a ordinii. O femeie o învață în bucătăriile copilăriei; se diversifică treptat de la chiuvete, geamuri și mese până la fețele și mâinile copiilor, devenind apoi, cum se întâmplă pentru multe femei, parte din natura divină.

19 ianuarie

Susie Farson a venit în lacrimi s-o întrebe pe Iva cum să se descurce cu bărbatu-său. Eu m-am retras și le-am lăsat să vorbească. Susie și bărbatul ei sunt la cuțite. El, Walter, este un vlăjgan blond și fălcos din Dakota, roșu în obraji, genul de băiat după care se dau în vânt fetele de la oraș. Susie, care a fost colegă de școală cu Iva, este cu șase ani mai mare decât el. Lui nu-i convine diferența asta de vârstă, nu-i convine deloc că a fost prins în lațul căsniciei și nici nu vrea s-o vadă pe fetița lor, Barbara. De curând, Iva mi-a spus indignată să mă duc să-l pocnesc pentru că i-a băgat copilei o batistă în gură ca să-l lase să doarmă. Săptămâna trecută i-a strâns fălcile până aproape a sufocat-o. Săptămâna asta i-a învinețit fața lui Susie. Iva a sfătuit-o pe Susie să-l părăsească, iar Susie spune că așa intenționează.

20 ianuarie

Iva și cu mine ne-am întâlnit la șase în oraș. Cu ocazia celei de-a șasea aniversări de la nuntă. Ea decisese că aveam nevoie să sărbătorim, mai ales că nu ne-am dus nicăieri de Revelion. Fusese un an prost – cu atât mai mult aveam deci nevoie de o cină bună și de o sticlă de vin franțuzesc. Era hotărâtă să ne bucurăm de o seară specială.

Am venit pe E1, coborând la stația Randolph și Wabash. La capătul străzii erau niște dâre strâmbe de roșu, iar la celălalt capăt o dungă de negru, moale ca o dâră de cărbune; în ea se zăreau agățate luminițele lacului. Pe peron, pietonii orei de vârf se topeau sub farurile trenurilor care soseau. Fiecare tren era urmat de un interval de întuneric în momentul în care felinarele gemene colorate de la capătul vagonului se clătinau la cotitură și dispăreau. Scânteile de la strada de dedesubt erau prinse și stinse în scara greoaie și plată a legăturilor. Porumbeii de sub streșinile de tablă pătată de funingine dormeau deja; umbrele lor făcute ghemotoc cădeau pe panourile publicitare și, cu fiece tren, fluturau ca și când un animal de pradă sărise de pe acoperiș în mijlocul lor.

Am luat-o pe East Randolph Street, oprindu-mă să privesc torturile și fructele tropicale. Când am ajuns pe aleea plină de fum de lângă bibliotecă pe unde trec mașinile care o iau spre sud, am văzut un bărbat întins cât era de lung în fața mea, și de îndată m-am trezit în mijlocul unei mulțimi agitate. De la o distanță care nu avea cum să fie așa de mare pe cât părea, un polițist călare ne privea din fața unei mașini Cottage Grove.

Bărbatul era bine îmbrăcat și mai bătrâior. Pălăria îi era strivită sub capul mare și chel, limba îi ieșise printre buze, buzele îi păreau umflate. M-am oprit și i-am desfăcut gulerul. A sărit un nasture. Între timp, venea spre noi și un polițist. M-am dat îndărăt, ștergându-mi mâinile cu o bucată de hârtie. Împreună, am privit lung chipul celui căzut, apoi atenția mi-a fost atrasă de fața polițistului. Era lunguiață și îngustă, ca o cizmă. Avea niște trăsături unghiulare, roșii, brăzdate de vânt, fălci puternice, favoriți alburii ce se intersectau cu banda caschetei sale albastre. A suflat din fluierul de oțel.

Semnalul nu era însă necesar, căci deja își croiau drum spre noi și alți oameni în uniformă. Primul care a ajuns acolo era și el mai în vârstă. S-a aplecat să caute în buzunarul bărbatului prăbușit și a scos un portofel demodat, cu curele, ca al tatălui meu. A tras dinăuntru o carte de vizită și a citit numele. Paltonul victimei era ridicat la spate, iar pieptul și burta masive se înălțau împreună în timp ce, horcăind, se chinuia să respire. S-a făcut loc pentru ambulanța care sosea. Claxonul ei suna cadențat; privitorii s-au dat deoparte, nu prea dornici să plece. Oare fața roșie avea să devină cenușie, mâinile pestrițe aveau să se oprească din fluturat, falca avea să se prăvălească? Poate că nu era decât o criză de epilepsie.

În timp ce mă dădeam îndărăt împreună cu restul, mi-am atins fruntea; începuse să mă usture. Degetele au căutat zgârietura pe care mi-o lăsase mătușa Dina în noaptea în care murise mama. Fuseserăm chemați de infirmieră. Ne grăbiserăm să alergăm din toate părțile casei. Se prea poate ca mama să fi fost încă în viață, deși avea ochii închiși, pentru că atunci când s-a aruncat mătușa Dina peste ea, mi s-a părut că a strâmbat din buze într-un ultim efort de a vorbi sau de a o săruta. Mătușa Dina a început să țipe, iar când am încercat s-o iau de pe mama s-a repezit la mine, tăbărând pe mine cu unghiile. În următorul moment confuz, mama murise. Mă uitam la ea, apăsându-mi fața cu mâna, ascultând țipătul mătușii Dina: „Voia să-mi spună ceva! Voia să vorbească cu mine!“

Multora din mulțimea fascinată, silueta acelui bărbat căzut la pământ trebuie să fi fost ceea ce era și pentru mine – o prevestire. Fără nici un fel de atenționare, te trezești jos. Te lovesc o piatră sau o rangă, îți trece prin cap un glonț, și osul se sparge ca un pahar făcut într-un creuzet de proastă calitate; sau un dușman mai subtil scapă din cușca anilor; negura se pogoară; zăcem cu fețele apăsate de o povară imensă, chinuindu-ne să tragem în piept o ultimă suflare care vine asemenea pietrișului ce scârție sub un pas greu.

Am urcat scările bibliotecii, iar de acolo am văzut ambulanța înaltă și albastră strecurându-se din pasajul îngust și calul îndepărtându-se calm de lângă mașină.

Nu i-am pomenit nimic despre asta Ivei; am vrut s-o scutesc. Însă nu mă puteam scuti pe mine, și imaginea bărbatului căzut s-a interpus între ochii

mei și mâncare de câteva ori în timpul cinei, până ce am pus jos furculița. Nu am reușit să ne simțim bine. Ivei i s-a părut că sunt bolnav.

21 ianuarie

Susie Farson ne-a vizitat extrem de emoționată și ne-a spus că urmează să plece cu soțul ei la Detroit. Departamentul de Război i-a oferit soțului ei un curs de operator radio. Susie speră să fie loc și pentru ea. Au de gând s-o lase pe fetiță la sora lui, care este „animatoare“ într-un restaurant din centru.

– O să aibă grijă de ea; Janey o adoră. O să-i scriu ca să-i spun cum ne merge. Și, Iva, te duci și tu din când în când s-o vizitezi? O să-ți dau adresa lui Janey.

– Sigur, a spus Iva pe un ton rece.

După ce Susie a plecat grăbită, mi-a spus:

– Proasta! Dacă i se întâmplă ceva bebelușului?

– Nu vrea să-și piardă soțul, i-am zis eu.

– Să-l piardă? Eu una îl împușcam până acum. Să vezi că n-o să ajute la nimic că se duce cu el. O să dea vina pe ea dacă nu-i convine ceva. Iar ea își închipuie că o face din dragoste. Oh, mai taci din gură, omule!

Domnul Vanaker își curăța gâtul, tușea, se oprea cu un hârâit plin de flegmă, apoi o lua de la capăt. Orice zgomot, cât de mic, din camera noastră îi declanșa o criză. A tăcut abia atunci când Iva, cu o ieșire atipică pentru ea, a început să bată cu papucul în perete.

22 ianuarie

Am mâncat un mic dejun consistent, căci aveam de gând să sar peste prânz. Dar, la ora unu, înfometat nevoie mare, am aruncat cât colo broșura lui Abt și am ieșit să iau masa. La întoarcere mi-am cumpărat câteva portocale și o ciocolată mare. Pe la ora patru, le terminasem. Mai târziu, la Fallon's, am luat o cină copioasă. Și peste câteva ore, la film, am adăugat tuturor acestora o pungă cu caramele și aproape o pungă întreagă cu dropsuri. Acum e ora unsprezece, și tot mi-e foame.

24 ianuarie

Ieri am luat cina cu familia Almstadt. Văd că vărul Sam nu a dat raportul. O pregătisem pe Iva, relatându-i discuția noastră, dar nimeni n-a pomenit nimic. Bătrânul Almstadt a dominat întreaga conversație, povestindu-ne despre profiturile pe care le-ar putea face dacă nu ar fi penuria cu care ne confruntăm. Soacră-mea este și ea ocupată zilele astea. Săptămâna trecută a făcut o prăjitură pentru petrecerea de caritate în folosul emigranților ruși. Săptămâna asta, toate membrele clubului ei donează sânge la Crucea Roșie. Tricotează câte un fular pe săptămână. A încercat să facă și mănuși, dar n-a avut succes. Nu se descurcă cu degetele. Iar fetele, Alma și Rose, s-au plâns că toți tinerii au fost luați în armată și că n-au mai rămas decât liceenii. Doamna Almstadt a sugerat din nou ca Iva să stea la ei cât sunt eu plecat în armată. Am spus că avem tot timpul să luăm o hotărâre. O iubesc prea mult pe Iva ca să le-o cedez.

Săptămâna următoare mergem în vizită la tata. Am tot refuzat invitațiile mamei mele vitrege; începe să se simtă ofensată.

26 ianuarie

Răcit, la pat. Marie mi-a făcut ceai de dimineață. Iva a venit acasă după prânz să mă doftoricească. A adus o cutie cu căpșune de Louisiana și ne-am regalat cu ele tăvălindu-le în zahăr pudră. Cuvertura era plină de codițe verzi. S-a purtat ca în zilele ei bune, cu multă generozitate. Mi-a citit o oră întreagă, după care am ațipit amândoi, unul lângă altul. M-am trezit la mijlocul după-amiezii; ea încă dormea. M-am uitat de jur împrejur prin camera confortabilă și am auzit ritmul imperceptibil, întretăiat, al respirațiilor noastre. Și m-a năpădit un sentiment de tandrețe care depășea cu mult recunoștința cuvenită atențiilor ei. Țurțurii și florile de brumă de pe fereastră sclipeau; copacii, asemenea unor instrumente, și-au deschis toate sunetele vânturilor, iar culorile îndrăznețe, înghețate, ale cerului și zăpezii și norilor ardeau cu putere. O zi pentru această lume fără diformități, fără amenințarea vreunei vătămări, iar eu mă simțeam cu atât mai vrăjit de această vreme cu cât ea avea propria frumusețe, nelegată de nimic decât de sine. Lumina împrumuta un aer de inocență anumitor obiecte banale din cameră, eliberându-le de urâțenie. Mi-a pierit aversiunea pe care o simțisem până atunci pentru carpeta lungă și roșie de la picioarele patului, pentru bucata de tapițerie de pe băncuța încălzită, pentru vopseaua cojită de pe pervazul alb, pentru cele șase mânere ale sertarelor comodei pe care le comparasem pe vremuri cu nasurile urâte a șase frați pitici. În mijlocul camerei, ca o sursă întâmplătoare de seninătate, se afla o bucată de șiret roșu.

Se exercită asupra noastră o mare presiune pentru a ne face să ne subapreciem. Pe de o parte, civilizația susține că fiecare dintre noi are o valoare nemăsurată. Pe de altă parte suntem supuși celor două pregătiri: pentru viață, respectiv pentru moarte. Prin urmare, ne apreciem și ne e rușine că ne apreciem, devenim împietriți. Suntem învățați să tăcem din gură și, dacă unul dintre noi își ia vreodată propria măsură, o face detașat, de parcă și-ar cerceta unghiile, nu sufletul, încruntându-se la imperfecțiunile pe care le găsește așa cum procedezi când vezi o ciobitură sau o dâră de murdărie. Pentru că, nu încape îndoială, suntem chemați să acceptăm tot

felul de rele, să așteptăm încolonați sub soarele fierbinte, să alergăm pe o plajă zguduită de răpăitul armelor, să fim santinele, cercetași, muncitori, să fim cei din trenul care este aruncat în aer sau cei de la porțile ce li se trântesc în nas, să n-avem nici o însemnătate, să murim. Drept rezultat, învățăm să nu mai avem nici un fel de sentiment pentru noi înșine și nici o curiozitate. Cine poate fi un vânător cinstit al propriei ființe când știe că de fapt nu este decât o pradă? Nici măcar o pradă nu este, ci o biată plevușcă dintr-un banc împins spre dig.

Eu însă trebuie să știu cine sunt eu.

Mă simțeam bine stând în pat treaz, fără să visez. Izolat toată ziua, inactiv, creierul îmi colcăie de gânduri și, drept urmare, dorm prost. N-am știut niciodată ce înseamnă somnul fără vise. În trecut, visele mă enervau din cauză că erau prolixe. Plecam ca prostul în căutarea răspunsurilor, mă angajam în dezbateri și mai prostești și mă ocupam de cele mai banale și mai plicticoase lucruri. Visele mele sunt acum mult mai dezgolite și mai sumbre. Unele sunt de-a dreptul înspăimântătoare. Acum câteva nopți m-am găsit într-o cameră joasă cu șiruri întregi de pătuțuri sau de coșuri de răchită în care zăceau victimele unui masacru. Sunt sigur că asta erau, pentru că misiunea mea era să recuperez un cadavru pentru o anumită familie. Ghidul meu a ridicat o etichetă și a spus: „Ăsta a fost găsit lângă…“ Nu-mi amintesc numele; se sfârșea în tanța. Probabil Constanța. Ori acolo, ori la București fuseseră atârnați în cârlige de abator cei uciși de Garda de Fier. Văzusem poze. M-am uitat la fața culcată și am murmurat că nu-l cunoșteam personal pe defunct. Nu fusesem decât rugat, ca un outsider… Nici măcar nu cunoșteam familia prea bine. La asta, ghidul meu s-a întors, a zâmbit și mi-am dat seama că voia să spună – nu era destulă lumină în acea catacombă ca să se disipe toate ambiguitățile, dar cred că am priceput – „Mai bine să te ții deoparte de așa ceva“. Ăsta era modul lui de a mă atenționa. Îmi aproba neutralitatea. Câtă vreme jucam rolul emisarului omenos, nu putea să mi se întâmple nimic rău. Dar mă indigna să am o înțelegere cu acest om și să primesc de pe fața lui ascuțită un zâmbet complice. Cum puteam să fiu așa de ipocrit? „Crezi că l-am putea identifica?“ l-am întrebat. „O fi oare aici?“ Neîncrezător, l-am urmat pe culoar; era mai mult un fel de potecă de curent cenușiu decât o podea adevărată. Trupurile, așa cum spuneam, zăceau în pătuțurile lor, arătând

remarcabil de infantile, cu fețe trase și rănite. Nu mi-aduc aminte mare lucru. Nu pot decât să refac imaginea camerei lungi, cu tavan jos, asemănătoare cu unele săli de la Muzeul Industrial din Jackson Park; trupurile copilărești cu capete și membre străpunse; ghidul meu, rapid ca un șobolan printre acestea; o atmosferă de teroare cum nu putuse decât tata să-mi zugrăvească, în urmă cu mulți ani, când îmi descrisese Gheena și osândiții, până când începusem să urlu și-l rugasem să înceteze; și silabele tanța.

Alte vise pe care le-am avut n-au fost decât un pic mai puțin îngrozitoare. Într-unul eram genist într-un pluton în Africa de Nord. Tocmai sosisem într-un oraș și aveam de dezamorsat grenadele dintr-o casă. M-am strecurat pe fereastră, am sărit de pe pervazul de lut și am văzut o grenadă prinsă cu o sârmă de ușă, striată și urâtă. Nu știam însă de unde să încep, ce sârmă să tai mai întâi. N-aveam nici mult timp la dispoziție; mă așteptau o mulțime de treburi. Am început să tremur și să transpir; până la urmă m-am dus în celălalt capăt al camerei, mi-am ațintit pistolul cu mare grijă spre striații și am tras. Când s-a stins zgomotul mi-am dat seama că dacă aș fi nimerit ținta, m-aș fi omorât. Dar nici n-am apucat să mă simt ușurat. Cu cleștele în mână m-am îndreptat spre grenadă, să tai prima sârmă.

În ghidul din primul vis recunosc o figură străveche, temporar deghizată, doar pentru a-mi face groaza și mai cumplită atunci când mi se înfățișează.

Prima noastră întâlnire a avut loc pe o ulicioară noroioasă și lăturalnică. În timpul zilei, pe acolo treceau căruțele, dar la acest ceas de seară nu se zărea decât o capră care trecea peste șleaurile întărite, la fel de dure precum obezile acoperite cu oțel care le săpaseră. Dintr-odată am auzit un alt zgomot de pași, mai apăsat și mai autoritar, iar premonițiile mi s-au concretizat într-o singură spaimă încă înainte de a simți pe spate atingerea unei mâini și a mă întoarce. Apoi fața aceea umflată care s-a îndreptat repede spre mine până ce i-am simțit perii și apăsarea rece a nasului; buzele ei m-au sărutat pe tâmplă cu un râset și un geamăt. Am alergat orbește, în timp ce auzeam în urmă ghetele călcând apăsat. Asta a trezit câinii de după ulucile gardurilor, care au început să urle ca scoși din minți. Am alergat, împiedicându-mă în mormanele de cenușă, până la strada mare.

Oare bărbatul căzut de săptămâna trecută ar fi putut să-și citească, dacă ar fi deschis ochii, iminenta moarte pe chipul polițistului aplecat asupră-i? Știm că suntem căutați și ne așteptăm să fim găsiți. Cât de multe forme îmbracă ucigașul acesta! Franc, sau sărac cu duhul, un om profund și educat, poate unul prozaic, fără distincție. Cu toate acestea, el este Ucigașul, străinul care într-o zi îți va adresa un zâmbet de curtenie sau de convenință pentru a-ți arăta apoi arma pe care o ține în mână, unealta morții tale. Cine n-a auzit de cel care-ți ia măsura pe stradă sau pe scări, cel a cărui prezență trebuie s-o ignori în camera întunecată dacă vrei să închizi ochii și să adormi, agentul care te duce cu el, în acel ultim act neiertător, către inexistență? Cine nu-l așteaptă odată cu deschiderea ușii; și cine, după ce i s-a dus copilăria, se mai gândește cum să fugă sau să-i reziste sau să-i pună pe umeri orice fel de mâini, mai puțin unele ironice, sau chiar binevoitoare, atunci când acesta vine? Momentul rămâne la alegerea lui. Poate veni la apogeul satisfacției sau al răului; poate veni așa cum vine un depanator de radio sau un instalator; poate veni într-o discreție deplină sau ca să petreacă puțin timp cu tine, ca să joace o partidă de cărți; sau, fără nici un preambul, împurpurat de o mânie teribilă, întinzând spre tine o mână gata să te amuțească; sau, cu o mască de calm, să te zorească spre ultima suflare, trasă în piept cu un oftat tremurător din chiar umbra sa.

Cum va fi oare? Cum? Vei cădea cale de o milă în marea încrețită? Sau, așa cum am visat eu, tăind o sârmă? Sau bombardat într-un râu, printre trestii făcute bucăți și apă care se învolburează, cu sângele curgându-ți prin stofa mânecilor și a umerilor?

Nu e nici un pericol să mă gândesc la asemenea lucruri într-o după-amiază atât de senină ca asta. Când însă astfel de gânduri mă năpădesc noaptea, inima, ca un broscoi, își manifestă groaza printr-un pufăit dezgustător. Spre dimineață am un mod încă și mai intolerabil de a mă judeca pe mine însumi. Pe jumătate conștient, chem în instanță o gamă întreagă de mărturii și sunt confruntat cu greșelile, erorile, minciunile, boacănele și temerile unei vieți întregi. Sunt nevoit să-mi dau singur verdictul și să pun întrebări pe care aș prefera categoric să nu le pun: „La ce bun toate astea?“ și „Pentru ce exist?“ și „Asta e menirea mea?“ Credințele mele sunt inadecvate, ele nu mă protejează. Mă gândesc, invariabil, la copertina magazinului din colț. Ea mă

protejează de ploaie și de vânt tot atât cât rezistă credințele mele în fața haosului pe care sunt nevoit să-l înfrunt. „Dumnezeu nu-i iubește pe cei care nu-s în stare să doarmă bine“, spune un proverb vechi. Dimineața mă îmbrac și plec la „treburile“ mele. Mai petrec o zi, cu nimic diferit față de ceilalți. Vine seara și trebuie să mai îndur încă o repriză de somn – acea „aventură sinistră“, cum o numește Baudelaire – și să mă trezesc încet-încet printr-un coșmar al judecății sau al bilanțului, în timp ce mintea mea se scutură asemenea unei cârpe aninate, bătute de un vânt rece.

Apusul era enorm, o ciocnire de culori țipătoare, nuanțe apocaliptice de roșu și violet, întâlnite probabil doar pe trupurile torturate ale sfinților mucenici, tente de albastru grele și opulente. Am trezit-o pe Iva și l-am privit amândoi, ținându-ne de mână. Avea o mână rece și delicată, iar eu încă mai aveam un pic de febră.

28 ianuarie

N-a fost rea vizita pe care i-am făcut-o lui taică-meu. Soția lui s-a purtat cu cordialitate; tata n-a încercat să mă iscodească în nici un fel. Am plecat la zece seara. Iva nu mi-a spus decât azi că, în timp ce se pregătea să plece, mama mea vitregă i-a dat un plic cu o felicitare pentru aniversarea noastră și un cec.

– Te rog să nu te enervezi, Joseph, mi-a spus Iva. Avem ce să facem cu banii ăștia. Ne trebuie tot felul de lucruri.

– Nu m-am enervat.

– Au vrut și ei să ne facă un cadou. A fost frumos din partea lor. Tu ai nevoie de o cămașă nouă. De niște chiloți. Nu mai pot să-i cârpesc la nesfârșit pe ăștia vechi, a spus ea râzând. Sunt plini de petice.

– Cum vrei tu, am răspuns, așezându-i o șuviță de păr după ureche.

Eram oricum mulțumit că scăpasem ieftin, fără obișnuitul interviu cu tata. De fiecare dată, el mă ia deoparte și începe așa: „Ți-am povestit de băiatul lui Gartner, băiatul lui cel mai mic, ăla care e student la chimie? L-au scos din facultate ca să-i dea o slujbă grozavă într-o fabrică militară. Ți-aduci aminte de el.“

Mai încape vorbă?

Acesta e de fapt un fel de a spune că și eu ar fi trebuit să mă fac chimist, sau fizician, sau inginer. O educație fără finalitate profesională este de neconceput pentru clasa de mijloc. E o investiție care n-are cum s-o sfârșească altfel decât prost. Și, dacă e s-o spunem verde în față, nici nu este necesară, căci orice om inteligent se poate școli singur. Tata, de pildă, n-a făcut facultatea și totuși e oricând gata să-și încheie conversația cu citate din Shakespeare „Stăi […] și prețuiește-ți prețul cu dreptate!...“[5], „Bani cu-mprumut nu da, nici nu lua, Că pierzi și banii, și prietenia, Iar împrumutul seacă bunăstarea“[6], sau să înceapă cu „Copile, vino“[7], ca în Regele Ioan.

Sigur, nu poate să nu recunoască faptul că am cunoștințe mult mai vaste decât el; doar am avut mult mai multe oportunități. Dar tot banul pe masă contează. În afară de asta, nu poți spune că profesioniștii nu pot avea cultură generală. Uite-l de pildă pe George Sachs (medicul nostru de familie din Montréal), care e un adevărat cărturar și care chiar a scris o carte în timpul liber. (O broșură pentru Societatea Muzicală din Québec: Hipoacuzia lui Beethoven.) Justificarea tatei este însă că m-am pregătit pentru un gen de viață pe care nu voi fi niciodată în stare s-o duc. Și, dacă înainte obsesia mea era să-mi duc planurile la bun sfârșit, acum știu că va trebui să mă mulțumesc cu foarte, foarte puțin. Adică, va trebui să accept puțin, pentru că oricum n-am cum să fiu mulțumit. Alegerile personale nu mai intră în discuție în vremurile astea.

29 ianuarie

Pe când treceam pe lângă locul unde îi place lui Vanaker să-și arunce gunoaiele, am văzut pe un tufiș, printre sticle, o pereche de șosete care mi s-au părut cunoscute. Am cules una și am examinat-o. Era a mea. Nu încăpea nici cea mai mică îndoială; cumpărasem câteva perechi cu modelul acesta cu vreun an în urmă. Pentru a fi complet sigur, am dus acasă o șosetă și am comparat-o cu restul. Era identică. Poate că într-adevăr furase parfumul Ivei. Și nu voisem să cred așa ceva. Din câte îmi spune doamna Briggs, Vanaker are o slujbă bunicică la un garaj. Duminică dimineața, când îl vedem cum pleacă la biserică, e bine îmbrăcat. Ce l-o fi împins să-mi fure șosetele astea vechi? Nu i-am spus nimic Ivei, am preferat să înfășor proba într-o bucată de hârtie și s-o arunc.

30 ianuarie

I-am scris lui Abt, dar n-am pomenit nici un cuvințel despre broșura lui. Să vezi ce furios o să fie.

31 ianuarie

S-a mai înmuiat gerul. Furia curățeniei. Una dintre cămășile mele a venit de la spălat fără un singur nasture. Trebuie să fac plângere.

1 februarie

Aproape de Strada 63 și Stony Island am dat nas în nas cu Alf Steidler, pe care nu-l mai văzusem de un secol. Auzise și el că mă înrolasem, iar eu știam același lucru despre el.

– M-au respins, mi-a spus. Probleme cu dinții, probleme cu inima, inapt din punct de vedere emoțional. Ultima problemă a cântărit cel mai mult. Dar pe Jack Brill l-au încălțat.

– L-au luat deci?

– Da, în decembrie. La aviație, pe post de bombardier.

– Dar tu ce învârți așa departe de Huron Street?

– Am fost să-l vizitez pe frate-meu la spital. A făcut accident cu taxiul joia trecută.

– Vai de mine. E rănit grav?

– Nu, și-a șifonat nițel mutra, atâta tot.

I-am zis că-mi pare rău să aud asta.

– Eh, asta este, a răspuns Steidler. Oricum nu mai are nici o importanță, acum că s-a însurat. Nu mai are ce ploi să-i strice.

– Nu știam că s-a însurat.

– Păi de unde să știi? N-a scris la ziar.

– Vreau să zic doar că mă miră. Cu cine…?

– Wilma. A luat-o de nevastă.

– Fata cu care l-am văzut la Paxton?

– Da, chiar ea.

De câte ori mă văd cu Steidler mă gândesc la nepotul lui Rameau, descris de Diderot ca „un (personnage) composé de hauteur et de bassesse, de bon sens et de déraison“. Dar unul mai puțin pompos, mai sentimental (cât poate și el), și nici pe jumătate tot atât de șmecher.

Și-a dus chibritul la trabucul pe jumătate fumat, sugând cu sete din capătul celălalt. Părul lui negru, proaspăt tuns, era pieptănat pe spate, ca de obicei, de parcă ar fi fost pictat, bine lipit de fruntea bombată. Îi dădea feței sale ciolănoase, cu pomeți lunguieți, cu nas și buze cărnoase, un aspect curios și golaș. Părea foarte palid, ca de cretă în lumina prăfoasă, pe sub pilonii lui E1. Era bărbierit și pudrat și purta o cravată nouă, în dungi. Dar haina sa, pe vremuri la modă, era acum ponosită, cureaua maro arăta mai degrabă verzuie.

– Ce mai face colegul tău de școală, Morris? m-a întrebat el.

– Abt? Face cum nu se poate mai bine; e la Washington.

– Și tu?

– Eu aștept să mă cheme în armată. Tu ce mai faci, Alf?

– Cum mă știi. Îmi place traiul bun. WPA[8] nu mai funcționează, probabil că știi. Mi-a mers destul de bine vreo doi ani. Eram artist al republicii. La început am făcut teatru, ți-aduc aminte. După aia am organizat un balet acvatic pentru parcuri, după care am condus un cor într-un cămin cultural. Am început de foarte jos. Prima mea slujbă a fost să sap canale. Venea lumea să mă întrebe ce sap și le spuneam că-s geolog. Ha, ha! După aia m-au angajat paznic de incendii.

– Nu înțeleg.

– În cartierul industrial din West Side, stăteam cocoțat pe acoperiș, cu un tabel cu șase nuanțe de fum și urmăream coșurile opt ore pe zi. Apoi am

avut proiectul cu teatrul. Ei, mă rog, când s-a terminat cu asta, am plecat pe Coastă. Ia zi, nu vii să bem o cafea? E un Thompson's mai încolo. Ce bine! Că nu ne-am mai văzut de ani de zile. Da… Pe vesela și măreața Coastă. Aveam eu niște idei și am încercat să pătrund la Lubitsch, dar n-am găsit pe nimeni care să-mi facă lipeala. Doamne, nu știi ce nebunie e acolo. Un adevărat balamuc. Ai fost pe Coastă vreodată?

– Niciodată.

– Nici să nu te duci, e ceva cumplit. Dacă însă vrei să vezi ce e aia tras în piept, acolo e de tine. Știi că nu-s chiar neumblat. Dar în L.A. m-au chelit de cei cincizeci de dolari pe care-i aveam ca pe un copil de țâță. Acum, e drept că mă învârt prin alte cercuri decât tine. Ei, și nu mai aveam para chioară, așa că i-am telegrafiat mamei și am primit douăzeci de dolari și un bilet în care-mi spunea că afacerile merg prost. Urâtă săptămână a mai fost și aia. A trebuit să muncesc o perioadă, să fac niște bani.

M-a privit sumbru, un prinț spaniol scăpătat cu nas generos și buza de sus alungită, acoperită de peri țepoși. Ochii lui albaștri s-au întunecat.

– Nu, nu mi-a fost ușor. Însă există și un lucru bun pe Coastă, a spus el înseninându-se. Unde nu-s mulți soldați, stăm bine la capitolul dame. Nu trebuie decât să fluieri, și-ți stau la dispoziție. Ai auzit de procesul ăla stupid? Ce mai poveste! Dacă am fi mai civilizați, am face o piesă după ea. Un ofițer canadian a sechestrat-o pe o tipă într-un hotel. În instanță, ea a declarat că nu s-a întâmplat nimic între ei. Că el o alinta cu „păsărica lui dulce". „Vreți să spuneți pisicuță", a corectat-o procurorul. Cred că în clipa aia și-a dat și el seama că a pierdut procesul. „Nu", a insistat ea, „păsărică. Înseamnă o pasăre mai mititică." Alf a izbucnit în râs, cu zaharnița și cu linguriță suspendate în aer, deasupra ceștii. Îți dai seama că n-au putut să-l condange pe tip cu asemenea declarație.

A întins mâna și mi-a dat zahărul, dezvelind o revistă Variety făcută sul în buzunarul hainei. Încă furat de gluma spusă, medita zâmbind în timp ce amesteca cu linguriță și sorbea, apoi s-a apucat să-și umezească trabucul cu buzele lui lungi.

La douăzeci și opt de ani, era de modă veche. Avea toate manierismele unei generații teatrale deja pe punctul de a se stinge când, în perioada liceului, chiulise ca să-i admire pe comedianții tomnatici în splendoarea leproasă a Teatrului Oriental. Crescuse în camerele din spate ale coaforului maică-sii. La șaisprezece ani, când ne-am cunoscut noi mai bine, era deja pe scenă, se trezea zilnic la ora două ca să ia micul dejun cu ceai și sardele. Își petrecea serile la Arrow, printre discuțiile amatoricești despre Magda și Patima de sub ulmi. Jucase în toate spectacolele locale, fusese Joxur în Juno și păunul și jucase în Cyrano preț de o triumfătoare săptămână (pe care n-o uitase niciodată) pe scena teatrului școlii.

– Nu m-aș mai fi întors eu de pe Coastă, dar mi-a venit ordinul de chemare, mi-a zis. E semn bun pentru țara asta că m-au respins. Ar fi meritat să piardă războiul dacă m-ar fi luat pe mine în armata lor. Psihiatrul m-a întrebat ce ocupație am și i-am răspuns: „Drept să zic, toată viața am trăit pe spezele altora“. El a zis: „Cum crezi că te vei descurca în armată?“ și eu i-am replicat: „Dumneavoastră ce credeți, domnule doctor?“

– I-ai spus tu așa?

– Sigur, am fost complet sincer. Nu le-aș fi fost de nici un folos. Cred că aș fi stabilit un record în materie de chiul. Voi, ăștia normali, trebuie să duceți lupta. I-am zis: „Dumneavoastră ce credeți?“, iar el s-a mai uitat o dată la dosarul meu și a spus: „Scrie aici că ai probleme cu inima. Cu ce-ți mai pun și eu, ești ca și rezolvat.“ Și a scris: „Personalitate schizoidă“. Adicătelea, sunt pe dublu, nu? Las’ că m-am uitat eu să văd ce înseamnă. Crezi că te dibuiește un doctor numai așa, uitându-se la tine? Sau pentru că-i spui tu că ești profitor? Nu e de ajuns, nu?

– Nu, i-am spus eu. E nevoie de dovezi mai solide. Normal că nu e de ajuns. Nu-ți bate capul.

– Nu-mi bat deloc. Ce, ești copil? Ochelarii săi duplicau flăcăruia unui al doilea chibrit când a adăugat: Ce să știe ei ce-i cu mine? Nu sunt chiar un tip obișnuit. Asta o știu și singur. Dar nici să plec să mă lupt nu pot. Nu e stilul meu. Stilul meu e s-o duc de pe o zi pe alta.

– Și cum o duci de pe o zi pe alta, Alf?

– Mă mir și eu uneori. Dar uite că mai vine un ianuarie și încă n-am murit; m-am descurcat. Nu știu nici eu cum. Mai muncesc pe ici, pe colo, mai cer un ban de la unul, de la altul, mai câștig la cărți. Presupun că asta fac, stau pe spezele altora. Sau asta o să fac până voi deveni ceea ce-mi doresc să devin. Oricum, dacă iau bani de la ei, mă străduiesc să-i și distrez. Tot e ceva, nu?

– Vrei să zici că te-aștepți să plătesc eu cafeaua asta?

– Tu, măi Joseph? Nu, facem juma-juma. Ce tot spui acolo? a exclamat el părând jignit.

– Păi, dacă tot m-ai distrat…

– Oh. Las' c-o să vină și norocul meu…

– Să știi că am glumit, am spus.

– Nu-i nimic. Doar n-o să te iau acum în serios. M-ai văzut în spectacolele federale, nu? N-a fost deloc rău. Mult mai bine ca pe vremuri. Roxanne! Ți-aduci aminte? Ha, ha! E moștenire de acasă. Ai auzit-o pe maică-mea cum cântă, te-ai nimerit vreodată s-o asculți? Ei, ai pierdut! Iar frate-meu scrie cântece. Tocmai a scris unul pentru Națiunile Unite. Se numește „Să dăm mâna peste oceane". Mă tot bate la cap să mă ocup de el. E sigur că o să ajungă la radio, la Parada melodiilor. Acum vrea să mă duc la New York cu banii de asigurare. Wilma nu vrea.

– Și ce faci, te duci?

– Anul trecut, ce m-aș mai fi dus! Dar dacă nu vrea Wilma… Îi sunt dator vândut. I-am făcut o nefăcută acum câțiva ani. A pocnit-o rău Phil când locuiau împreună, o bănuia că-i luase douăzeci de dolari din buzunar. Dar nu-i luase ea, ci eu.

– Și ai spus adevărul?

– Da' de unde! Păi mai vedeam eu vreun bănuț de la el după aia? Eram sigur că se împacă până la urmă. Da' a bătut-o rău. A plâns săraca…

– Erai de față și tu?

– Da, eram chiar în cameră cu ei. N-am putut să mă bag.

– Și cu banii ce-ai făcut?

– S-au dus pe apa sâmbetei. Precis mă crezi un ticălos, așa-i? Poate că n-o să-ți placă ce-ți spun eu acum, dar când se ceartă parcă se umanizează amândoi. În plus, parcă eram la film. El a fost cuprins de remușcări, ea l-a iertat pentru că era omul ei, și tot așa. Până la urmă s-au distrat. Știu eu. Asta datorită mie. Dar acum Wilma spune că ea ar trebui să se ducă cu cântecul la New York, dacă tot trebuie să se ducă cineva. Mă gândesc că se visează și ea pe Tin-Pan Alley[9], cu fața scăldată în lacrimi…

– Ei, dar n-o fi dracul chiar așa negru.

– Zici? Nu știi cu cine ai de-a face. Păi să-ți spun eu. Se va ascunde în timpul nopții în dulapul din camera unui director de editură, iar la prima oră îl va surprinde pe domnul Snaith-Hawkins însuși. „Ce căutați aici?“ o s-o întrebe el. „Domnule, de dragul meu, ascultați acest cântec. L-a scris soțul meu.“ Iar în timp ce el o refuză cu asprime, ea se aruncă la picioarele lui, făcându-l să murmure: „Of, fată dragă!“ Căci nu e un om rău, vezi tu. „Nu doar de dragul meu, domnule, ci de dragul democrației…“ Wilma o să-i dea înainte, iar el o să cedeze. „Nu mai sta pe jos, draga mea. Ia scaunul acesta. O să-l rog pe domnul Trubshevsky s-o cânte“ – așteaptă puțin, Joseph. (Încercasem să-l întrerup.) Trubshevsky cântă; Snaith-Hawkins se încruntă, își mângâie barba. Expresia i se schimbă. Trubshevsky se dezlănțuie, în extaz. Amândoi încep să cânte: „Să dăm mâna peste oceane“ et cetera. „Vai, e grozav!“ exclamă Snaith-Hawkins. Și Trubshevsky, entuziast, cu ochii strălucind, îi spune Wilmei: „Bărbatul dumneavoastră este un geniu!“ „Nu mai plânge, draga mea“, zice Snaith-Hawkins. „Oh, domnule, dacă ați ști! De atâția ani se chinuie săracul, conduce un taxi, stă noaptea să compună muzică.“ Cu toții se simt copleșiți. Ei, ce spui? a încheiat Steidler. Așa gândesc ei. Probabil c-o să se ducă. Bani aruncați. Dar dacă nu te înțelegi cu el!

– Păcat!

– Da’ de unde! Mai bine așa. Gândește-te cum ar fi realitatea dacă s-ar îndeplini chiar toate visurile.

„Sau dacă s-ar îndeplini al tău“, mi-a venit mie să-i spun.

Asta mi-a mâncat toată ziua. A venit cu mine până acasă și a stat până la cinci, trăncănind întruna și fumând atât de multe trabucuri, că a trebuit să aerisesc camera când a plecat. Eram istovit, de parcă mi-aș fi petrecut ziua în dezmățul cel mai înfiorător, cu Steidler ca tovarăș de orgie. Nu i-am spus Ivei nimic despre vizită. Nu-l vede cu ochi buni.

2 februarie

Nici pomeneală încă de fructe și flori. Am fost mult prea leneș ca să ies din casă. Știu însă că de fapt nu-s leneș. Iată o înșelătorie incalculabilă. Leneși, nu suntem de fapt. Când ni se pare că suntem, dorințele noastre tumultuoase sunt pradă unei confuzii, iar mândria ne cere să părem indiferenți.

Aveau dreptate egiptenii să venereze o pisică. Știau ei că numai ochii unei pisici ar putea pătrunde negura din interiorul tău.

Scrie în ziar că de vara trecută până acum n-a mai fost înrolat din Illinois nici un bărbat căsătorit. Acum însă numărul de recruți este mai mic, așa că vor fi în curând încorporați și cei căsătoriți care n-au copii. Steidler m-a întrebat cum mă bucur de libertate. I-am răspuns că mă pregătesc spiritual, că n-am nimic împotrivă să fiu membru al armatei, atâta timp cât nu sunt parte din armată. I s-a părut o replică foarte isteață. Crede că sunt un comediant înnăscut și râde la orice spun. Cu cât sunt mai serios, cu atât mai tare râde.

Îmi spune acum că a locuit trei luni, anul trecut, la Spitalul Local, într-una dintre camerele medicilor rezidenți. Conducerea spitalului habar n-a avut. L-a găzduit prietenul lui, Shailer, care-și făcea rezidențiatul, iar ceilalți doctori au fost de acord să păstreze secretul. Mânca la cantină și-și spăla hainele la spălătoria spitalului. Iar bani făcea jucând cărți; au fost escapade, glume; le-a fost prezentat pacienților ca specialist; a dat sfaturi. Rezidenții au fost foarte amabili și admirativi; li se părea un tip amuzant, iar camera lui Shailer era toată noaptea plină de musafiri. I-au organizat o petrecere chiar în spital înainte să plece în California. Și nu văd de ce n-ar fi adevărat. Steidler exagerează, dar nu spune minciuni.

3 februarie

O oră cu Spiritul Alternativelor.

– Ia hai să stăm noi de vorbă, Joseph, ce zici?

– Cu dragă inimă.

– Să ne așezăm cât mai comod.

– Nu prea te poți simți comod aici.

– Nici o problemă. Micile greutăți mă fac cu atât mai competitiv.

– Atunci ai să te simți bine aici.

– Nu-ți bate capul cu mine. Tu ești cel care nu se simte în largul său.

– Păi, deși mă bucur de această ocazie, nu știu prea bine cine ești.

– Nu știi cum mă cheamă?

– Nu, asta nu contează.

– Că bine zici. Oricum am mai multe nume.

– Cum ar fi?

– Oh… „Dar, Pe De Altă Parte“, sau „Tu As Raison Aussi“. Eu știu cine sunt; asta e ceea ce contează.

– Ești de invidiat.

– Da, așa cred și eu.

– Ia o portocală.

– Nu, mulțumesc.

– Haide, ia una.

– Sunt așa de scumpe acum…

– De dragul meu.

– Bine atunci…

– Am început să te simpatizez. Îmi place de tine.

– Hai să o facem jumate-jumate.

– Bine.

– Deci, ție îți place de mine, Joseph?

– Sigur.

– Mă simt flatat.

– Nu, n-are de ce. Chiar te apreciez.

– Ai antipatii și simpatii subite?

– Încerc să fiu cât mai rezonabil.

– Știu.

– Greșesc oare?

– Că încerci să Înțelegi?

– Ai vrea să mă încred în Irațional?

– Nu vreau nimic. Sugerez doar.

– Sentimentele?

– Doar sunt sentimentele tale, Joseph.

– Instinctele?

– Și instinctele sunt ale tale.

– Știu ce ai de gând să spui. Văd bine încotro bați.

– Încotro?

– Vrei să spui că puterea omului e prea mică și că n-are rost ca el să încerce să se lupte ca să rezolve ce nu se poate rezolva. Natura noastră, natura minții noastre este slabă, și sufletul este singurul pe care ne putem sprijini.

– Te grăbești, Joseph. N-am spus deloc așa ceva.

– Probabil că asta ai gândit. Rațiunea trebuie să se cucerească singură. Atunci la ce bun o mai avem? Să descoperim ce binecuvântată e lipsa rațiunii? Un argument care nu stă deloc în picioare.

– Încerci să mă combați fără nici un rost. Concluziile tale sunt interesante, dar n-au nici o bătaie. Însă înțeleg că nu ți-a fost ușor în ultima vreme.

– Nu mi-e ușor nici acum.

– Chiar așa.

– Și nici mai încolo n-o să-mi fie.

– Desigur. Trebuie să fii pregătit.

– Sunt, sunt.

– Oricum, deștept din partea ta că nu te aștepți la prea mare lucru.

– Dar e trist, trebuie să recunoști și tu.

– Trebuie să știi cât ai dreptul să ceri.

– Cât?

– Mă refer la fericire.

– Eu mă refer la umanitate. Că nu suntem mai răi ca alții.

– Care alții?

– Cei care au demonstrat că e posibil să fii uman.

– Ah, în trecut.

– Ia ascultă, Tu As Raison Aussi. Ne luăm prea tare de prezentul acesta, nu crezi?

– Nu prea îți place.

– Să-mi placă? Ce vorbă e asta?

– Te simți înstrăinat.

– Nici termenul acesta nu e tocmai potrivit.

– Dar e la modă.

– Da, se vorbește mult despre înstrăinare. Cai verzi pe pereți.

– Zău?

– Divorțezi de nevastă, îți abandonezi copilul, dar pe tine nu te poți abandona…

– N-ai cum să exilezi întreaga lume printr-un decret, dacă se află înlăuntrul tău. Nu-i așa, Joseph?

– Cum ai putea oare? Doar i-ai urmat școlile, i-ai văzut filmele, i-ai ascultat emisiunile de radio, i-ai citit revistele. Cum ar fi să te declari alienat, să spui că respingi visul hollywoodian, serialele cu drame de familie, filmele polițiste de duzină? Până și acest refuz te face părtaș.

– Dar ai dreptul să decizi că nu mai vrei să știi de lucrurile astea.

– Lumea tot vine peste tine. Îți face cadou o armă sau o unealtă de mecanic, te alege pe tine special pentru un rol sau altul, îți aduce vești frapante despre dezastre și victorii, te aruncă dintr-o parte într-alta, îți taie masiv din drepturi, îți ciuntește viitorul, este greoaie sau vicleană, apăsătoare, trădătoare, ucigașă, neagră, dezmățată, venală, naivă, fără să vrea, sau amuzantă. Orice-ai face, tot nu poți scăpa de ea.

– Și-atunci?

– Poate că purtăm în noi semințele eșecului, poate că ele se află în sufletul meu. O incapacitate de a gândi lucrurile la scară mare…

– Nu crezi că ai pretenții prea mari de la propria persoană?

– Sunt cât se poate de serios.

– Unde să arunc sâmburii ăștia?

– Îmi pare rău, stăteai cu ei în mână? Uite, pune-i în scrumieră. Cum îți spuneam: e prea ușor să te lepezi de ea sau s-o detești. E prea meschin. Prea laș.

– Dacă ai putea vedea, oare ce-ai vedea atunci?

– Nu sunt sigur. Poate că nu suntem decât copiii săraci cu duhul ai îngerilor.

– Acum nu ești serios, Joseph.

– Da, bine. Atunci aș vrea să văd și eu unde au dispărut acele capacități care ne-au adus pe vremuri pe culmile măreției.

– Ar fi tragic.

– Nu spun că n-ar fi. Ai niște tutun?

– Nu.

– Sau niște hârtie? Dacă aș avea niște hârtie, aș putea să fac niște țigări din mucurile astea.

– Îmi pare rău. Am venit nepregătit. Dacă nu ești alienat, atunci de ce te cerți cu atâta lume? Știu că nu ești de fapt mizantrop. Să fie oare pentru că te obligă să recunoști că aparții acestei lumi?

– Nu m-am exprimat bine, sau poate am greșit. N-am spus că nu există un sentiment de alienare, ci că nu ar trebui să facem o doctrină din sentimentul nostru.

– Este o părere publică sau personală?

– Nu te înțeleg.

– Cum rămâne cu politica?

– Ce? Vrei să discuți politică cu mine? Tocmai cu mine? Acum?

– De vreme ce refuzi să subscrii alienării, poate te va interesa să-ți modifici existența.

– Ha, ha, ha! Ai vreo sugestie?

– Nu se cuvine.

– Știu, știu, însă tu ai deschis subiectul.

– Sunt într-o poziție imposibilă. Nu înțelegi.

– Ba înțeleg, cum să nu.

– Deci, să ne întoarcem la schimbarea existenței…

– Mie unul nu mi-a plăcut niciodată să fac pe revoluționarul.

– Nu? Chiar n-ai urât pe nimeni?

– Ba da, dar n-am simțit nici o plăcere. De fapt…

– Da?

– Ești așa de atent… Mie politica mi s-a părut o activitate inferioară. Platon ne spune că, dacă totul ar fi cum trebuie, cei mai buni dintre noi n-ar ști cum să fugă mai repede de funcții, în loc să umble după ele.

– Și totuși uite că au umblat…

– Da, așa e. Viața publică e dezgustătoare. Îți este impusă.

– Aud deseori lamentațiile astea. Dar asta nu contează prea mult, atâta vreme cât se pot lua măsuri.

– Dar cu cine, în ce condiții, cum, în ce scop?

– Ah, asta era problema, nu? Cu cine.

– Nu crezi în rolul istoric al claselor, nu?

– Mereu uiți. Domeniul meu este cel al…

– Alternativelor. Scuză-mă. Cu cine, ca să ne întoarcem la ce spuneam. O întrebare teribilă, fără un răspuns. Cu acei oameni dispersați în colțuri opuse, incapabili să comunice? Una din puținele libertăți care le-au mai rămas este aceea de a se întreba ce mai urmează să se întâmple.

– Totuși, dacă ai avea puterea să vezi… aici ești gata să spui că alienarea e cauzată de o slăbiciune a imaginației, dar nu și că o slăbiciune similară te face neputincios din punct de vedere politic. Dacă ai vedea în ansamblu… Dar unde pleci?

– Mă duc să caut o țigară în buzunarul hainei. Poate oi fi uitat vreuna pe acolo.

– Dacă ai putea să vezi…

– Nici urmă de țigară.

– În ansamblu…

– Vrei să spui, dacă aș fi un geniu politic. Dar nu-s. Cu ce te confrunți acum?

– Cu ce-i de făcut în aceste condiții.

– Să încerci să trăiești.

– Cum?

– Tu As Raison Aussi, nu ești de nici un ajutor. Printr-un plan, un program, poate chiar o obsesie.

– Un construct ideal.

– Asta-i o vorbă nemțească. Iar tu ai nume franțuzesc…

– Dar trebuie să mă țin deasupra unor astfel de prejudecăți.

– Ei, oricum, e o vorbă grozavă. Un construct ideal, un mecanism obsesiv. Au existat nenumărate varietăți: pentru studiu, pentru înțelepciune, vitejie, război, beneficiile cruzimii, artă; omul-zeu al culturilor antice, omul întreg al umaniștilor, îndrăgostitul curtean, cavalerul, ecleziastul, despotul, ascetul, milionarul, afaceristul. Aș putea da sute de exemple de astfel de constructe ideale, fiecare cu dezideratele și simbolurile lor, fiecare găsind – în comportament, în Dumnezeu, în artă, în bani – răspunsul său aparte, fiecare proclamând: „Aceasta este singura cale de a te întâlni cu haosul“. Chiar și unul ca prietenul meu Steidler se află sub influența unui construct ideal de un soi inferior. Inferior pentru că nu e bine închegat, n-a fost bine ticluit. Asta nu-l face însă cu nimic mai puțin real. Steidler n-are nici cea mai mică problemă să renunțe la orice din viața lui care nu are un element dramatic. Lucrurile simple, inevitabile, nu sunt îndeajuns de dramatice pentru el. Are o idee despre ce înseamnă stilul înalt. Nu e o idee prea clară, însă ceea ce vrea el e o noblețe a gesturilor. Și, cu toată lenea sa asumată, e gata să urmeze acest ideal până îi ies ochii din cap și i se tocesc tălpile pantofilor.

– Vrei și tu un asemenea construct, Joseph?

– Ți se pare că avem nevoie de ele?

– Nu știu.

– Că nu putem să ne descurcăm fără ele?

– Dacă așa vezi tu problema.

– Din câte se pare, avem nevoie să ne alegem un lucru pe care să ne concentrăm complet, pasionat, covârșitor.

– Așa s-ar părea.

– Dar ce ne facem atunci cu golul care se cască între constructul ideal și lumea reală, adevărul?

– Da…

– Și cum se leagă ele?

– Interesantă problemă.

– Și mai e un aspect: obsesia îl istovește pe om. Îi poate deveni dușman. Asta se întâmplă adesea.

– Hmmm…

– Ce spui de așa ceva?

– Ce spun eu?

– Da, ce crezi? Că văd că stai acolo, te uiți la tavan și nu faci decât să dai răspunsuri echivoce.

– N-am răspuns nimic. Nu e treaba mea să dau răspunsuri.

– Nu. Ce carieră inofensivă ți-ai mai ales și tu!

– Uiți că trebuie să fii rezonabil.

– Rezonabil! Hai, că-mi faci silă. Simpla ta prezență îmi face silă. Mi se face greață când te văd cât de prefăcut și sclivisit ești.

– Joseph, te rog foarte mult!

– Ia ieși afară! Afară cu tine! Ești un ipocrit. Nu meriți pic de încredere, diplomat cu două fețe ce ești. Escrocule!

Furios, am aruncat o mână de coji de portocală spre el, iar el a fugit din cameră.

4 februarie

Doamna Kiefer, proprietăreasa, a suferit ieri un atac care i-a paralizat picioarele. Din ce spune doamna Bartlett, pe care doamna Briggs a angajat-o ca infirmieră, nu mai are de trăit decât vreo câteva săptămâni. Ferestrele sunt acoperite; holurile și scările miros a dezinfectant și, dacă urci până la palierul luminat de o fereastră cu vitraliu, ai senzația că ești într-un spital de măicuțe. Cu excepția venirilor și plecărilor lui Vanaker, casa e tăcută. El e zgomotos, ca întotdeauna; tot n-a învățat să închidă ușa când se duce la baie. Dacă vreau să-l fac să înceteze cu asta, trebuie să ies din cameră și să mărșăluiesc amenințător către baie. Abia atunci trântește ușa. De câteva ori am făcut cu voce tare remarci generale, dar agresive, despre decență și politețe. Însă ori e prea beat, ori prea nerod ca să se mai schimbe. Când procedez astfel, mi se face rău. Ies pe ușă să-l mustruluiesc și mă simt ca un tânăr nervos sau irascibil, simt în mine forța răului, a asprimii, pe care nu-mi place s-o văd pe fața altora – aerul acela nesuferit al unui client care se poartă urât cu chelnerul sau al unui părinte față de copil. Așa este și Iva. Șoptește uimită: „Ce tâmpit!“ când ies eu pe hol și deschid ușa enervat. Mă gândesc că s-o fi referind la Vanaker; dar nu e imposibil să se refere și la mine.

5 februarie

Proasta mea dispoziție s-a manifestat pentru prima dată iarna trecută. Înainte să ne părăsim apartamentul, am făcut prostia să mă păruiesc cu proprietarul, domnul Gesell.

Bătaia asta plutea de mult în aer. Toată vara fuseserăm în termeni buni. Ne străduiserăm să fim cât mai politicoși cu Gesell și cu doamna Gesell, care zilnic făcea un vacarm cumplit în prăvălia de jos cu o daltă electrică. În timpul liber sculpta. Deseori, casa se zguduia din temelii. Apoi împrumuta cărți de la noi și le aducea înapoi cu praf de piatră pe pagini. Dar noi nu ne plângeam.

Însă când a dat bruma, casa a rămas neîncălzită. Nu puteam face baie seara; în decembrie a trebuit să ne ducem la culcare la ora nouă, când se oprea căldura. Apoi, într-o săptămână din ianuarie, a căzut și boilerul. Domnul Gesell era electrician; ca să economisească bani, s-a apucat să facă el reparațiile. Dar avea și slujbă, așa că la boiler lucra doar seara și duminica. Am încercat să folosim șemineul, dar era să ne asfixiem, căci era blocat cu cărămizi. La parter, doamna Gesell, înconjurată de lămpile de sudură, meșterea la statuia unui miner pe care o pregătea pentru noua linie de metrou – avea de gând să intre în competiție. Când am coborât să ne plângem, nici n-a răspuns la sonerie. Ne-am luat cina cu puloverele pe noi.

Aragazul din bucătărie, unica noastră sursă de căldură acum, începea să ne dea dureri de cap. Am stat la Myron o săptămână întreagă, împărțind toți trei un pat. În cele din urmă, l-am prins pe domnul Gesell când își scotea câinele la plimbare. A făcut o glumă despre frig, spunând ce băiat zdravăn eram eu de puteam să îndur așa ceva. M-a lovit prietenește peste brațe, alertând câinele, de care m-am ferit speriat. Gesell mi-a zis: „Hai că ești în regulă. Ești destul de vânos pentru un tip care duce o viață așa sedentară. Bine, dacă ai face meseria mea, n-ai rezista nici o zi.“ Era un tip bine clădit, la vreo patruzeci de ani. Purta pantaloni și cămăși de flanel vechi. Nevastă-sa era mereu îmbrăcată cu același costum – blugi, cămașă, fular. A început apoi să-mi povestească cum aproape că înghețaseră amândoi în timpul

Crizei, într-un atelier pustiu de pe Lake Park Avenue. Cum arseseră lădițele în care erau ambalate portocalele așteptând să vină cărbune de la Ajutoare. Apoi dăduseră jos și perdelele și le folosiseră ca să astupe crăpăturile din pereți.

– Dar nu mai e Criză acum, am zis.

El a râs așa de tare, de a trebuit să se sprijine de brațul meu ca să nu cadă.

– Ai perfectă dreptate.

Cățelul, cu niște ochi roșii și necăjiți, privea cum se învălătucea zăpada de-a lungul străzii.

– O să vedem ce se poate face, a spus Gesell.

În cele din urmă a mai dat puțină căldură, dar pereții tot nu s-au încălzit. Iva a propus să nu-i mai plătim chiria. Pe cinci ale lunii, Gesell ne-a făcut o reprezentație belicoasă. Iva a ripostat. I-a spus că nu se aștepta de la un artist să fie un proprietar responsabil.

– Dar dumneata, domnule Gesell! Dumneata nu ești artist, ca soția dumitale!

– Artist! am pufnit eu cu dispreț, gândindu-mă la minerul amărât, cu nasul și picioarele lui groase.

Probabil că Gesell s-a dus și i-a povestit lui Beth Gesell ce am zis, pentru că după aceea femeia nu mi-a mai vorbit. Nu mai eram în relații bune.

Situația s-a îmbunătățit în februarie. În peregrinările noastre, intrând și ieșind din casă, am început să ne dăm iar bună ziua. Chiria a fost plătită, s-a mai încălzit, apa fierbinte a revenit. Am intrat într-o zi cu un cec și i-am găsit pe soții Gesell luând micul dejun la o masă pe care te-ai fi așteptat s-o vezi într-o cabană de bușteni. Dalmațianul a apărut și el și s-a frecat de mine într-un mod cam jenant – bietul animal, era și el un simplu adjunct, fără viață personală. Gesell a luat cecul cu un „mulțumesc“ și a început să scrie chitanța. Beth, cu bărbia sprijinită de dosul palmei, se uita pe fereastră,

privind zăpada. Era o femeie grasă, cu părul roșu tuns pătrat, ca o cutie, într-o manieră bărbătească. Mi-a trecut prin minte că era încă supărată pe mine și nu voia să-mi vorbească, însă ea urmărea căderea fulgilor moi și grei. Dintr-odată a rupt tăcerea:

– Când eram mici, în Montana, spuneam că ninge cu fulgi de gâscă. Mă întreb dacă se mai spune așa.

– Pe asta n-am mai auzit-o, am spus eu, foarte dornic să facem pace.

– Poate a ieșit din uz. E multă vreme de atunci.

– N-are cum să fie chiar așa de mult, am zis eu generos, iar ea m-a răsplătit cu un zâmbet întristat.

– Ba da.

Gesell a continuat să scrie, zâmbind la rândul lui. Poate că se gândea la copilăria soției, sau la alte mituri similare din timpul propriei copilării. Câinele care căsca și-a închis fălcile cu un clănțănit.

– Apoi când ploua, a adăugat Beth.

– Știu, a spus Gesell. Lacrimile îngerilor?

– Fii serios, Peter, a râs ea, și am avut impresia că roșul părului i se întinsese de-a lungul obrajilor. Minerii cerului.

– Nici pe asta n-am mai auzit-o, am spus.

– Poftim chitanța, a zis Gesell, fluturând-o.

Zâmbeam cu gura până la urechi, toți trei.

Nu mult după aceea, într-o după-amiază de duminică, a început să se facă iar frig în casă, iar la ora două s-a oprit electricitatea. Era o zi destul de blândă, am fi putut să rezistăm la temperaturile acelea. Dar ascultam și noi un concert de Brahms. M-am grăbit să cobor și am sunat la ușa lui Gesell. Dalmațianul s-a năpustit turbat în ușă, zgâriind sticla cu labele. Am luat-o la

fugă spre ușa subsolului și, fără să mai ciocănesc, am intrat. Gesell stătea la bancul de lucru cu o bucată de țeavă în mână. Și de-ar fi avut un pistol în loc, tot nu m-aș fi dat îndărăt. M-am dus spre el dând cu piciorul în parii, scândurile și bucățile de sârmă de pe jos, ca să îmi fac loc.

– De ce ai oprit curentul? am întrebat.

– Păi lucrez la boiler, de-aia.

– Și de ce naiba aștepți să faci asta tocmai duminica? Nu puteai să ne anunți și pe noi?

– Nu trebuie să-ți cer ție voie să lucrez la boiler.

– Bun, cât ai de gând să ne ții fără curent?

El a ignorat întrebarea și s-a întors la bancul lui.

– Spune domnule, cât? am repetat.

Cum nu avea de gând să-mi răspundă, l-am înhățat de umăr și, întorcându-l spre mine cu forța, i-am luat țeava din mână și l-am lovit. El a căzut, iar țeava s-a rostogolit zăngănind pe ciment. Dar, într-o clipă, Gesell a sărit în picioare, agitându-și pumnii și strigând:

– Dacă asta vrei!

Totuși, n-a reușit să mă lovească. L-am împins spre perete, cărându-i pumni în piept și burtă și strivindu-mi degetele de gura sa deschisă, care respira greu. După primele lovituri mi-a pierit și mânia. Istovit și plin de dezgust față de ieșirea mea, l-am țintuit de cărămizi. Auzindu-i icnetele șuierătoare, i-am spus pe un ton împăciuitor:

– Nu te mai ambala așa, domnule Gesell. Îmi pare rău. Hai să ne liniștim.

– Nenorocitule! Lasă că vezi tu pe naiba! Nenorocitul dracului! a continuat el cu un glas care tremura de teroare și mânie. Beth, Be-eth! Așteaptă tu și-ai să vezi!

L-am răsucit de la perete și l-am împins cât colo.

– Am să cer să fii arestat. Be-eth!

– Îndrăznește numai! i-am spus.

Știam că amenințările îi erau deșarte. Nespus de rușinat, m-am întors acasă, unde mi-am bandajat mâna și m-am așezat să aștept poliția. Iva a râs de temerile mele și mi-a spus c-o să aștept mult și bine. A avut dreptate, deși toată săptămâna am fost pregătit să merg la tribunal și să plătesc amendă pentru comportament necorespunzător. Iva a ghicit că Beth n-avea de gând să investească într-un mandat de arest. O lună mai târziu, ne-am mutat. Iva și Beth au făcut toate aranjamentele. Am renunțat la banii pe câteva săptămâni de chirie ca să putem evada.

Așa ceva nu-mi stătea deloc în fire; a fost primul simptom. Vechiul Joseph era un tip cu temperament calm. Desigur, știam de ceva vreme că moștenisem o teamă cumplită de batjocură și dispreț, o „onoare“ exacerbată. Nu era exact febra duelistului de acum o sută de ani. Suntem însă o semințe de scandalagii; vezi și în filme că nu e nevoie decât de o singură vorbă, și imediat sărim la bătaie. Doar că în opinia mea aceste accese de furie sunt praf în ochi; suntem prea ignoranți și prea săraci sufletește pentru a ști că ne năpustim asupra „dușmanului“ din motive confuze, ce țin de dragoste și singurătate. Poate și de un anume dispreț de sine. Dar, în cea mai mare parte, de singurătate.

Deși n-a vrut să mi-o arate, Iva a fost surprinsă; mi-a spus după aceea. Era o revoltă împotriva propriilor mele principii. Pe mine m-a alarmat; iar trădările pe care le-am văzut la petrecerea de la soții Servatius erau în parte ale mele, așa cum de altfel am fost nevoit să recunosc atunci.

8 februarie

Termometrul oscilează încă în jurul cifrei zero. Frigul este parte din răutatea generală. Mă gândesc cât de potrivit este acest lucru, pe măsură ce ascult știrile de pe front. Este inevitabil să respecți o asemenea iarnă pentru gerul ei neîmblânzit. „Loviți-mă, voi, forțe-ale naturii; Nu cer îngăduința de la voi“[10], strigă Lear. El le invită „urgia“. Și are dreptate.

9 februarie

Mă simt ca un fel de grenadă umană căreia i-a fost scos cuiul. Știu că voi exploda și nu fac decât să mă gândesc la acel moment, strigând „Bum!“ cu disperare pioasă, însă mereu prematur.

Goethe avea dreptate: continuarea vieții înseamnă așteptări. Moartea este abolirea alegerii. Cu cât este mai limitată alegerea, cu atât e mai aproape moartea. Cea mai mare cruzime este să răpești așteptările fără însă a răpi și viața. Așa se întâmplă în cazul unei condangări la închisoare pe viață. La fel e și cetățenia din unele țări. Cea mai bună soluție ar fi să trăiești de parcă așteptările obișnuite ale vieții n-au fost îndepărtate orbește din fiecare zi rămasă. Dar acest lucru presupune o stăpânire de sine extraordinară.

10 februarie

Steidler a venit de trei ori pe aici în ultima săptămână. Pare să mă găsească simpatic. Ceea ce înseamnă, aș spune, că după părerea lui suntem în aceeași situație. Nu m-ar deranja nici vizitele, nici această presupunere, dacă, după cele câteva ore petrecute împreună, n-aș avea în continuare sentimentul că nu facem decât să exersăm împreună un viciu teribil. Fumăm. Vorbim. El îmi povestește aventurile lui de pe Coastă, de la spital, cu cine s-a mai încurcat. Am aflat că primește zece dolari pe săptămână de la maică-sa și cinci de la frate-său. Făcând economii la sânge, reușește să se descurce cu doisprezece, iar pe restul de trei îi cheltuiește la curse. Uneori mai și câștigă, dar, după calculele lui, a pierdut vreo patru, cinci mii de dolari în ultimii zece ani.

Nu prea vrea să vorbească despre asta. Mai spune în treacăt. Nu e nicidecum orb la meschinăria întregii situații. Însă i se pare natural să fie așa. Nu mai există demnitate, ci doar fățărnicie absurdă, pe care n-are rost să încerci s-o îngropi. Tot va răsări, ca să-și râdă de tine. Asta spune el. Când îi ceri să-ți dezvăluie amănunte din viața lui, îți aruncă o privire surprinsă. Nu se simte jignit; dar îl uimește sincer faptul că te interesează niște lucruri despre care se subînțelege că-s jalnice. Mai degrabă ar vrea să povestească cum a pierdut sau a câștigat cine știe ce pariu, o înșelătorie, o replică inteligentă, o răzbunare interesantă, o scrisoare injurioasă pe care i-a trimis-o unui creditor, o iubire de-a lui.

Ultima dată mi-a spus o poveste lungă și încâlcită despre încercările lui de a-i intra pe sub piele unei norvegience care locuiește la un hotel – Laird Towers. O întâlnise de Ziua Recunoștinței, în holul hotelului. Hartly, funcționarul de la hotel, îi făcuse cu ochiul, așa că sărise pe ea. Și bineînțeles că ei nu-i plăcuse de el. Mereu pățea așa. De Crăciun însă, femeia își mai modificase atitudinea. Din păcate, exact atunci Steidler rămăsese fără bani. Și i-a ajuns la urechi și că alți tipi din hotel îi intraseră în grații. Hartly îi dădea toate informațiile.

– Mai bine nu-mi spunea. De la început mi-am dat seama că e dată dracului.

De sărbători a reușit să dea lovitura cu un ponei pe nume Spotted Cow; poneiul acesta a reușit s-o ia înainte cu două lungimi, câștigând cursa. Așa că a scos-o pe norvegiancă la Fiorenza, la o cină cu spaghete.

– Am crezut că lucrurile merg pe făgașul cel bun, așa că pe la unsprezece, când mi-a spus că va lipsi un pic, am continuat să-mi sorb liniștit cocktailul și mi-am zis: „A mușcat momeala!“ Toată seara băuse Pink Ladies, era făcută bine. Când s-a ridicat de la masă, se clătina. Prin urmare, am așteptat. La unsprezece și un sfert, nici urmă de fată, așa că mi-am zis: „O fi apucat-o greața la toaletă?“ Și m-am dus s-o rog pe șefa de sală să se ducă să verifice. Dar nici n-ajung bine în dreptul orchestrei și văd o tipă așezată în poala unuia. Ei, am încercat să nu mă arăt necăjit, i-am spus că se face târziu și ar trebui să plecăm, dar ea nici c-a vrut să se scoale de acolo. N-avea rost să mă dau în spectacol, așa c-am plecat singur.

Vreo două săptămâni i-a tot trimis scrisori. Ea nu i-a răspuns. După ce a cheltuit aproape tot ce câștigase la curse, s-a nimerit s-o întâlnească în Loop. Era ziua ei de naștere, i-a spus ea. El s-a oferit să-i facă cinste. S-au dus la Blackhawk și au băut vreo patru pahare. Că una, că alta, hop și câțiva tipi chipeși, bine îmbrăcați, la bar, unul în uniformă de marină. Alf s-a ridicat, a plătit băuturile, a pus restul pe masă și i-a spus: „Știu și eu când sunt surclasat“. Fără o para chioară, s-a întors binișor la hotel.

Povestea și-a urmat cursul firesc – cucerirea, când în sfârșit norvegianca a ajuns să-și dea seama ce bărbat superior este el, atât ca inteligență, cât și ca înfățișare, și i-a cedat la beție, glumeață și condescendentă, după care a avut o surpriză plăcută și așa mai departe. Probabil că Alf ar fi fost uimit să afle cât de tare mă plictisea, căci se considera un comendiant foarte talentat. O pleașcă pe capul oricărui club de noapte cu scenă. În șapte dialecte, mă-nțelegi. Dar eu nu voiam să asist la un spectacol. La început m-am bucurat că-l văd, căci mi-e simpatic. Dar tare aș fi vrut să nu vină așa des pe capul meu.

11 februarie

S-a întors Myron Adler; m-a sunat de dimineață și mi-a spus că trece să mă vadă de îndată ce scapă de treburi. Robbie Stillman a venit și el acasă, după șase luni la Școala de Ofițeri. Urmează să fie genist. Să construiască piste de aterizare. Viața militară, zice el, nu e grea dacă te obișnuiești cu disciplina. Nu trebuie decât să înveți să te supui.

Fratele lui, Ben, e undeva în Brazilia. N-a mai primit nici o veste de la el din octombrie.

14 februarie

Nici picior de Myron sau de oricine altcineva. Până și Steidler pare să fi dat bir cu fugiții. Două zile întregi fără musafiri, fără discuții, fără vreun lucru interesant. Nimic. Două căsuțe perfect albe pe calendar. E suficient ca să-ți vină să te rogi la ceruri pentru o schimbare, o simplă schimbare, orice fel de schimbare, o schimbare de dragul schimbării. Dacă aș fi mai puțin încăpățânat, mi-aș recunoaște eșecul și aș spune că habar n-am ce să fac cu libertatea.

15 februarie

O scrisoare de la Abt, plină de bârfe de la Washington și explicații legate de politică. De ce procedăm astfel în Africa de Nord și față de Spania, De Gaulle, Martinica. Mă amuză tonul de o mândrie discretă cu care menționează că se cunoaște cu diverse figuri importante. (Presupun c-or fi importante în cercuri oficiale; eu n-am auzit de ele.)

16 februarie

Doamna Kiefer e „pe cale să se scufunde“, cum zice doamna Bartlett. „O mai duce vreo săptămână, două, dar n-are cum s-o mai țină în viață prea mult așa ceva“, spune ea mimând o injecție în brat. Mergem în vârful picioarelor prin casă. Căpitanul Briggs nu mai iese să fumeze seara. E mult prea frig.

17 februarie

M-am apropiat parcă mai mult de Iva. În ultima vreme a lăsat deoparte toate apucăturile care mă enervau atât de tare. Nu mai protestează împotriva vieții la comun; pare mai puțin preocupată de haine; nu-mi mai critică înfățișarea și nici nu mai pare supărată că rufăria mea e atât de veche încât uneori, când mă îmbrac, bag piciorul în gaura care nu trebuie. Și tot restul: mâncarea ieftină de restaurant pe care o consumăm, faptul că n-avem bani de buzunar. Și totuși e așa departe de ceea ce-mi doream pe vremuri să ajungă! Mi-e teamă că n-are capacitatea să fie ce vreau eu. Dar acum mă frapează aroganța cu care am împărțit oamenii în două grupuri: cei cu idei merituoase și cei fără astfel de idei.

18 februarie

Ieri, pe când treceam pe lângă tufișul unde am găsit ciorapii furați, am văzut o a doua pereche. Vanaker a furat probabil mai multe. I le-am arătat Ivei când am trecut pe acolo seara asta. Și ea le-a recunoscut. Și spune că ar trebui să găsim un mod prin care să-i dăm de înțeles că știm că fură.

19 februarie

A mai venit o scrisoare de la John Pearl, în care-mi cere vești din Chicago. De parcă aș avea cine știe ce vești să-i dau. El și-a dorit să meargă la New York, dar acum are un ton nostalgic și-mi scrie cu un dezgust nemărginit despre „mediul înconjurător în dezintegrare“.

„Mobilă care se dezintegrează, pereți care se dezintegrează, afișe, poduri, totul se dezintegrează și se fărâmițează în South Brooklyn. Ne-am mutat aici ca să nu mai irosim bani, dar teamă mi-e că va trebui să nu ne mai irosim forțele și să plecăm de aici. Și poate cel mai rău lucru e lipsa copacilor. Un mediu mort, nenatural, prea omenesc.“

Îmi pare rău de el. Știu ce simte, ce teroare, știu ce pericol vede în lipsa omenescului din ceea ce e prea omenesc în același timp. Descoperim acest lucru cum au făcut și alții înaintea noastră, în ultimele două sute de ani, și imediat apelăm la „Natură“. Așa e în toate orașele. Și orașele sunt „naturale“. John crede că-i va fi mai bine la Chicago, unde a crescut. Sentimentalisme! Nu la Chicago se referă el, căci Chicago nu e cu nimic mai puțin inuman. Ci la casa tatălui său, la cele câteva clădiri alăturate. Dincolo de ele și de alte asemenea rare ostroave, n-are cum fi altfel decât pierdut.

Dar până și o astfel de scrisoare mă mai înviorează. Îmi dă sentimentul că mai știe și altcineva ce înseamnă greutățile, durerile care există în ceea ce altora li se pare pur și simplu neutru, și anume mediul înconjurător.

22 februarie

Dacă l-aș avea pe Tu As Raison Aussi lângă mine astăzi, i-aș spune că cel mai înalt „construct ideal“ este acela care descătușează eul încarcerat.

Tot timpul ne chinuim să ne eliberăm. Sau, ca să formulez altfel, în timp ce părem așa de concentrați și de disperați să ne păstrăm pentru noi înșine, de fapt ne-ar plăcea să ne dăruim altora. Nu știm însă cum. Așa că, uneori, ne irosim. Când de fapt ceea ce vrem este să nu mai trăim exclusiv și zadarnic doar pentru noi înșine, impuri și ignoranți, centrați pe propria persoană și pe propriile nevoi.

Încep să cred așadar că această goană, fie că este după bani, notorietate, reputație sau mândrie, fie că ne conduce la tâlhării, crime ori sacrificii, această goană este una și aceeași. Toată cazna asta este cu un singur scop. Nu înțeleg în totalitate acest impuls, dar mi se pare că scopul final este dorința de libertate pură. Suntem atrași către aceleași cratere ale spiritului – să știm ce suntem, în ce scop suntem pe lume, să ne știm sensul, să căutăm grație. Și, dacă goana este aceeași, diferențele existente în istoriile noastre personale, care până acum au însemnat atât de mult pentru noi, își pierd din importanță.

24 februarie

A nins mult astă-noapte. Am sărit peste prânz, ca să evit să-mi ud picioarele de trei ori într-o singură zi.

27 februarie

Mai sunt doar douăzeci și două de zile până la primăvară. Jur că în a douăzeci și una voi trece de la hainele groase la cele subțiri și, indiferent de ce vreme avem, fie și viscol, o să umblu prin Jackson Park fără pălărie și fără mănuși.

1 martie

În sfârșit a apărut și Adler. A venit pe la mijlocul după-amiezii, când nu-l așteptam. I-a dat drumul înăuntru doamna Bartlett și, din câte am înțeles eu, l-a atenționat să nu facă zgomot, pentru că atunci când l-am văzut apropiindu-se pe palier umbla în vârful picioarelor.

– Cine-i bolnav, Joseph? m-a întrebat el întorcându-se s-o mai privească o dată pe doamna Bartlett, care monitoriza pe tăcute ușa din față.

Brațul pneumatic care o închidea nu funcționa.

– Proprietăreasa. E foarte bătrână.

– Aoleu! Și am sunat de două ori! a spus el pe un ton spăsit. I-am făcut semn să intre. Părea foarte tulburat. Crezi că n-ar fi trebuit să sun?

– Dar toată lumea sună. Altfel cum să intri în casă? Nu te mai necăji.

Adler avea un aspect foarte îngrijit, într-un palton cu umeri largi și un costum de tweed la modă, fără manșete. Arăta vioi și sănătos. Pălăria teșită era și ea nouă, foarte scorțoasă. Îi lăsase o dungă roșie pe frunte.

– Hai, stai jos, Mike, i-am zis, făcându-i loc pe un scaun. N-ai mai fost la noi, nu?

– Nu, a spus el. S-a uitat prin cameră, ascunzându-și cu greu surpriza. Credeam că locuiești într-un apartament.

– Vorbești de vechiul nostru apartament? Dar am renunțat de mult la el…

– Știu. Dar credeam că acum te-ai mutat într-unul din apartamentele alea, gata mobilate.

– E bine și aici.

E drept că încăperea nu arăta grozav. Marie dereticase pe cât putuse, dar cuvertura era boțită, prosoapele de pe suport păreau să nu fi fost schimbate de săptămâni întregi, pantofii Ivei se zăreau de sub pat ca o linie strâmbă de tocuri. Nici ziua nu părea chiar prielnică. Cerul atârna jos, desprins, cu nori pângăriți care pătau cu umbre strada de la trotuar până la linia orizontului. Pereții de deasupra caloriferului erau la fel de murdari ca zăpada din curte, iar cuverturile și prosoapele păreau făcute din același material ca cerul.

– Locuiești aici din toamna trecută, nu? a spus Adler.

– Din iunie, l-am corectat eu. Sunt aproape nouă luni.

– Așa de mult? a făcut el uimit.

– Merg pe a zecea.

– Și, nici o veste?

– Arăt eu ca și cum aș păstra pentru mine vreo veste bună? Cum exclamația mea l-a făcut să tresară, mi-am luat seama și i-am zis: Nici o schimbare.

– Nu trebuie să te enervezi așa doar pentru că ți-am pus o întrebare.

– Păi, vezi tu, toată lumea îmi pune aceeași întrebare. Și am obosit să mai răspund. Trebuie să spun același lucru de o sută de ori. Sunt asaltat de întrebări și, ca un copoi, trebuie să sar și să aduc în gură răspunsurile. De ce? Pentru că dacă nu procedez așa, nu primesc diplomă de politețe. La naiba!

Adler s-a schimbat la față, așa că dunga făcută de pălărie deasupra ochilor s-a înălbit.

– Nu e frumos din partea ta, Joseph.

Fără să scot o vorbă, m-am uitat la stradă, la curți, la mormanele de zăpadă adunate ca niște zoaie murdare.

– Te-ai schimbat mult. Toată lumea o spune, a continuat el mai calm.

– Cine?

– Păi, cine te cunoaște.

– Nu m-am mai văzut cu nimeni. Cred că te referi la episodul de la Arrow.

– Nu, aia n-a fost decât o singură ocazie.

– Să știi că am avut motivele mele.

– Ești din ce în ce mai urâcios.

– Bine, sunt urâcios. Și ce vrei de la mine? Ai venit să-mi spui că sunt urâcios?

– Nu, am venit să te văd.

– Vai, frumos din partea ta!

Din ce în ce mai enervat, m-a privit lung, cu buzele strânse. Am izbucnit în râs, ceea ce l-a făcut să se ridice și să se îndrepte spre ușă. L-am tras îndărăt.

– Haide, Mike, nu pleca. Nu fi prost. Stai jos. Nu de tine râdeam. M-am gândit și eu cum mereu sper să vină cineva în vizită. Și uite, vine cineva în vizită și reușesc să-l insult.

– Bine că-ți dai și tu seama, a mormăit el.

– Îmi dau, bineînțeles că-mi dau.

– De ce te iei așa de oameni? Doamne apără…

– Nu știu ce am. Cum spun francezii, „c'est plus fort que moi". Crezi că asta înseamnă că nu mă bucur că te văd? Nici poveste. Nu e de fapt o contradicție. E ceva natural. Aproape un salut de bun venit, cum s-ar spune.

– Ce mai bun venit, a zis el; dar părea că-i mai trecuse.

– Văd lume așa de rar, aproape că am uitat cum să mă port. Nu vreau să fiu urâcios. Pe de altă parte, cei care mă acuză de asta nu mi-au spart ușa, încercând să mă viziteze. Lucrurile s-au schimbat, Mike. Tu ești ocupat, prosper, și foarte bine, mă bucur pentru tine. Dar, hai să fim cinstiți…

– Ce vrei să zici?

– Suntem pentru moment în clase sociale diferite, iar asta are un efect asupra noastră. Așa este. De pildă, modul în care te-ai uitat la camera asta, cum te-ai uitat în jur…

– Nu înțeleg la ce te referi, mi-a spus el perplex.

– Ba da. Că nu ești prost. Nu te purta ca Abt, făcând pe niznaiul. Chiar suntem din clase diferite. Se vede asta până și la hainele pe care le porți.

– Ce mai schimbare! Ce mai diferență, a oftat el clătinând din cap plin de nostalgie. Erai un tip așa de rezonabil!...

– Eram sociabil.

– Iar acum te porți ca un necioplit.

Nu mai avea rost să continuăm discuția.

– Cum a fost călătoria? l-am întrebat.

A stat toată după-amiaza, încercând să se poarte ca și cum nu era decât una din obișnuitele lui vizite de pe vremuri. Dar după un astfel de început, acest lucru s-a dovedit imposibil. Arăta sănătos și pus pe treabă și, evident, n-avea chef de o ceartă cu mine. Așa că, târâș, grăpiș, am reușit să acoperim o gamă întreagă de subiecte – opinia publică, războiul, prietenii, din nou războiul. Minna Servatius urma să aibă un copil. Auzisem și eu ceva despre asta. George Hayza aștepta să intre în marina militară. Și despre asta auzisem ceva. Umbla zvonul că Abt avea să fie trimis în Puerto Rico. Adler spunea că va afla cu certitudine săptămâna viitoare. Cât despre el, urma să fie trimis în est.

– Vezi tu, Joseph, mi-a spus când s-a făcut ora patru, tuturor ne-ar plăcea să venim și să stăm de vorbă cu tine, ca pe vremuri. Dar nu se mai poate. Suntem ocupați. Și tu vei fi ocupat cât de curând, n-ai să-ți vezi capul de treburi.

– Da, lucrurile se schimbă. C'est la guerre. C'est la vie. Vorbe cu tâlc.

– Hei, ți-l mai amintești pe Jeff Forman?

– Da, am citit. A primit o medalie post-mortem. Bietul Jeff. C'est la vie.

– Nu e deloc amuzant, a spus Adler pe un ton dezaprobator.

– Păi, citam și eu din războiul trecut. Nu era intenția mea să fiu amuzant. Dar să știi că nu-l mai ajutăm cu nimic pe Jeff acum dacă plângem și ne smulgem părul din cap.

– Ai dreptate.

Și, uite-așa, a venit timpul să plece.

– Când ajungi pe Coasta de Est, i-am spus, caută-l pe John Pearl. Are nevoie de o gură de aer de Chicago. Du-te pe la el, fă-i o vizită. Apoi am adăugat râzând: S-ar putea să mai dai de un alt concetățean, Steidler. N-a mai fost pe aici de multă vreme. Am bănuiala că i-a șparlit banii lui frate-său.

– Alf?

– Frate-său a compus un cântec și l-a rugat pe Alf să se ducă să i-l plaseze la New York. Caută o editură.

– Dacă există vreo șansă să dau nas în nas cu Steidler, mai bine nu mai trec deloc pe la Pearl. Dar de ce nu s-a înrolat?

– Zice că ne lasă pe noi, fraierii normali.

– Te-ai întâlnit cu el. Eu nu vreau. Ai grijă, ține-te departe de Steidler.

– Ei, și tu acum! N-are ce să-mi facă. În plus, cerșetorii n-au dreptul să facă nazuri. O citez pe nepoată-mea. Că asta mi-a spus, cu gurița ei.

– Serios? Fata lui Amos?

– Da, da. A crescut, e mare de-acum.

Myron a plecat în cele din urmă, nemulțumit de rezultatul vizitei. L-am condus până în stradă. Am mers până la colț, călcând peste zăpada decolorată. În timp ce așteptam să traversăm spre stație, Myron s-a oferit să-mi împrumute bani.

– Nu, i-am zis, dându-i cu delicatețe mâna la o parte. Avem destul. Ne descurcăm binișor. El a băgat banii înapoi în portofel. Uite și tramvaiul. Grăbește-te, să nu-l pierzi, l-am îndemnat.

M-a bătut încă o dată pe umăr și a luat-o la picior, scoțându-și brusc pălăria, ca să-i facă semn cu ea vatmanului.

3 martie

Dolly mi-a telefonat să mă invite la cină duminică. I-am spus că suntem deja invitați în altă parte.

Soții Farson s-au întors de la Detroit, s-a terminat cursul. Susie a trecut s-o vadă pe Iva la bibliotecă. Fetița are gripă; nu e o formă gravă. S-au hotărât s-o trimită la părinții lui Farson în Dakota, iar ei să plece în California, să lucreze la o fabrică de avioane. Susie e binedispusă, o încântă perspectiva Californiei. Lui Walter i-a fost mai dor de fetiță decât i-a fost ei. Au de gând s-o aducă pe Coasta de Vest de îndată ce se acomodează.

5 martie

Prin cartier tot umblă o femeie care are o sacoșă plină cu broșuri despre Știința Creștină. Oprește tinerii pe stradă și-i invită să stea de vorbă. De vreme ce și eu mă plimb pe aceleași străzi, o văd adesea, dar ea nu-și aduce aminte de mine, și uneori nu reușesc s-o evit. Femeia nu are nici un pic de tact și nu știe cum să oprească lumea la discuții. Se năpustește asupra ta, folosindu-și corpul ca pe un obstacol, greoaie, aproape disperată. Dacă nu te prinde, nu e în stare să te urmărească, iar dacă reușești să o eviți – adică dacă vrei s-o ocolești, dacă ai inima să faci asta de fiecare dată –, rămâne acolo, înfrântă, privind în urma ta. Dacă te oprești însă, își scoate broșurile și începe să vorbească.

Să tot aibă cincizeci de ani, e o femeie înaltă și solidă. Are însă o față bolnăvicioasă – cu buze subțiri, crăpate, dinți pătrați și galbeni, ochi căprui cufundați în orbite în care zadarnic ai încerca să cauți un sens. Pielea de sub ochi este brăzdată de o rețea de vinișoare vineții. Are părul cărunt și fruntea lată, împurpurată de o cicatrice care aduce cu o rană veche de glonț. Vorbește repede, șoptit. În timp ce o ascult, caut un prilej ca să dau bir cu fugiții.

Discursul ei este mecanic, învățat pe dinafară. Îi privesc buzele crăpate prin care vorbele țâșnesc sec, rapid, deseori pronunțate ca și cum nu le-ar înțelege. Tocmai cuvintele astea, cu dificultatea pe care o presupun, îi mai domolesc fervoarea. Spune că a vorbit cu mulți tineri care sunt pe punctul de a pleca pe front, care se duc la pieire. Datoria ei este să-i informeze că au la îndemână posibilitatea de a se mântui dacă o doresc. Nimic nu-i poate mântui în afară de credință. A vorbit și cu mulți care s-au întors din junglă și din tranșee, care au supraviețuit focului ucigaș doar prin credință. Doctrina științei nu este o superstiție, ci știință adevărată, așa cum s-a dovedit. Are un pliant cu mărturii scrise de soldații care știu cum să-și manifeste credința.

Între timp, fața ei și cochiliile cafenii ale ochilor rămân neschimbate. Scrie într-un carnețel în timp ce vorbește. După ce a terminat, îți dă foaia, care conține denumirile și adresele diverselor biserici și săli de rugăciune din

cartier. Asta este tot. Femeia este acum la mila ta. Așteaptă, cu buzele împreunate asemenea cusăturilor strâmbe de pe o minge de baseball. Fața îi arde și se macină sub ochii tăi; până și perișorii de la colțul gurii par să se fi chircit. Când, după o lungă pauză, nu te oferi să cumperi o carte, ea pleacă bocănind pe trotuar cu pantofii scâlciați, cu tașca bălăngănindu-se greoaie ca un săculeț de nisip.

Ieri arăta mai rău ca oricând. Tenul ei avea culoarea prafului de cărămidă; respirația îi era acră. Cu bereta ei veche care-i acoperea pe jumătate cicatricea, cu paltonul grosolan și înnegrit încheiat până la gât, arăta ca un lider politic mărunt trimis în exil, nepoftit, ponosit, arzând de o febră dublă.

Mi s-a adresat cu obișnuita ei șoaptă.

– Ați vorbit cu mine acum două săptămâni, i-am spus.

– Bine atunci… dar am aici un pliant despre principiile Științei. Și un interviu cu…

S-a apucat să cotrobăiască în sacoșă. În momentul acela mi-am dat seama că durase ceva până să audă ce-i spusesem. Mă pregăteam să întreb: „Vă simțiți rău?“, însă, de teamă să n-o necăjesc, m-am abținut. Avea buzele și mai crăpate decât de obicei. Iar pe buza de sus se făcuse o coajă.

– Da, oamenii din Bataan, i-am zis. Mi-ați povestit despre asta data trecută.

– Da. Cinci cenți.

– Pe care vreți s-o iau, pe asta sau pe cealaltă?

Mi-a întins broșura cu interviurile veteranilor.

– Plecați și dumneavoastră pe front, nu-i așa? Luați-o pe asta. A luat de la mine moneda și a strecurat-o în buzunar, care era tivit cu un fel de blăniță jerpelită, apoi mi-a spus: O s-o citiți, nu?

Nu știu ce m-a împiedicat să-i răspund afirmativ.

– O să încerc să îmi fac timp, am zis.

– Ah, deci n-o s-o citiți. Atunci mai bine o iau înapoi.

– Dar vreau s-o păstrez.

– Luați-vă moneda. Poftim.

Am refuzat-o. Ea și-a clătinat capul plecat, asemenea unui copil obidit.

– Am s-o citesc, i-am promis, vârând pliantul în buzunar.

– Nu e motiv de mândrie, mi-a spus ea.

Îmi interpretase greșit zâmbetul. În momentul acela arăta rău de tot; deși ochii își păstrau centrul căprui, albul lor își pierduse umezeala, și în fiecare răsărise o venă uscată.

– Pe cuvânt c-am s-o citesc.

Își ridicase mâna cu o mișcare bățoasă pentru a lua pliantul înapoi. Dar și-a retras-o. O vreme, privindu-i fața cu bărbie minusculă și frunte lată, urâțită, am crezut că nici nu mai știa unde se află. Dar apoi și-a luat de jos sacoșa și s-a îndepărtat.

10 martie

Ploaia de ieri s-a transformat în zăpadă în timpul nopții. S-a făcut iar frig.

12 martie

Am primit de la Kitty un bilet prin care mă întreabă de ce n-am mai vizitat-o. L-am rupt imediat, să nu-l vadă Iva. Nu m-am mai gândit la Kitty în ultima vreme. Ceea ce înseamnă că nu mi-e dor de ea.

15 martie

Duminică a fost cald, se simțea în aer primăvara. I-am vizitat pe soții Almstadt. Seara m-am plimbat prin Humboldt Park, în jurul lagunei, peste pod, până la casa în formă de vapor în care pe vremuri discutam Om și supraom și unde, chiar mai demult, împreună cu John Pearl, aruncam cu mere pădurețe în îndrăgostiții de pe băncile de sub balcon. Aerul avea un miros stătut de rămurele umede și păstăi cafenii mucegăite, dar era numai un iz; prin el se profilau, cu indistinctă dar tulburătoare substanță, pajiști și pâlcuri de copaci, pietre albastre și roșietice și băltoace sclipitoare. După ce s-a lăsat întunericul, în timp ce mă întorceam, a început să cadă dintr-odată o ploaie deasă călduță, pe care am salutat-o cu un suspin uimit. Am luat-o la fugă.

16 martie

Încă o discuție cu Spiritul Alternativelor.

– Apreciez că te-ai întors.

– Da?

– Și aș vrea să-ți cer scuze.

– Nu e nevoie.

– Și să mă justific.

– Sunt obișnuit cu insultele. În munca mea e ceva la ordinea zilei.

– Dar vreau să precizez că sunt un om cu nervii în batistă.

– Îți ieși ușor din răbdări.

– Știi și tu cum este. Sunt tracasat, înghiontit, sâcâit, îngrijorat, cicălit, batjocorit.

– De către cine? De conștiință?

– Păi, un fel de conștiință. Nu o respect cum o respect pe a mea. Este conștiința mea de persoană publică. Are rădăcini adânci. Este lumea asimilată de ființa mea, pe scurt.

– Și ce vrea?

– Vrea să nu mai trăiesc așa. Îmi dă ghes în așa hal, că aproape că nu-mi mai pasă ce se întâmplă cu mine.

– Și nu știi când o să cedezi nervos?

– Da, asta-i problema.

– Poate ar fi mai bine să cedezi. Uită-te și tu la tine, te pregătești de viață…

– Și tu chiar crezi c-ar trebui să renunț.

– Îți atrag atenția că cea mai mare parte a timpului pe care-l petreci n-are legătură cu viața. Te-ai gândit să te pregătești pentru asta?

– Pentru moarte? Îmi porți pică pentru cojile alea de portocale…

– Nu, încerc să-ți dau un sfat.

– Pentru ce să mă pregătesc? Nu te poți pregăti pentru nimic altceva decât pentru viață. Nu trebuie să știi nimic ca să fii mort. Am aflat asta de multă vreme. Nu, cred că glumim. Știu și eu că n-ai vrut să spui așa ceva.

– Oricum îmi interpretezi greșit fiecare afirmație.

– Ba deloc. Dar nici nu te iau complet în serios. Vrei să mă apuc să venerez anti-viața. Iar eu spun că nu există valori în afara vieții. Nu există nimic în afara vieții.

– N-o să ne apucăm acum de polemici pe subiectul acesta. Dar ți-ai fixat niște țeluri imposibil de atins. Cu toții trăim într-o stare de incertitudine, ca suspendați de firul unui pendul. Iar când și dacă supraviețuiești, poți să te apuci să te stabilizezi.

– Dar, Tu As Raison Aussi, asta e ceva important. Și de ce m-aș grăbi? Sunt probleme cu adevărat importante. Precum menirea mea reală de om, nu cea superficială.

– Ei, și tu acum. Ce te face să crezi că poți rezolva asemenea probleme de unul singur?

– Dar cu cine să încep, dacă nu cu mine?

– Ce prostie!

– Trebuie să răspund la întrebările astea.

– Nu te-ai săturat de camera asta?

– M-am săturat până în gât.

– Și n-ai prefera să fii în mișcare pe undeva pe afară?

– Uneori mă gândesc și eu că ar fi grozav.

– Chiar crezi că îți poți da singur răspuns la întrebări?

– Nu sunt foarte sigur.

– Atunci nu ești tare pe poziție.

– Ascultă, sunt momente când am senzația că ar trebui să mă duc la comisia de recrutare și să cer să mi se trimită imediat ordinul acela.

– Și?

– Ar însemna să-mi neg sentimentele cele mai intime dacă aș spune că vreau să fiu trecut cu vederea și scutit de a afla cu ce se confruntă generația mea. Nu vreau să stau ghemuit ca o carapace protectoare peste propria-mi viață. Nu sunt nici atât de corupt și nici atât de cinic încât să mă bucur de ea doar atunci când sunt pe cale s-o pierd. Pe de altă parte, valoarea acestei vieți aici, în camera asta, se depreciază pe zi ce trece. Și se prea poate să mi se facă silă de ea.

– Deci îți dai și tu seama de asta.

– Așteaptă, nu fac decât să-mi adun sentimentele și temerile. Sunt oarecum speriat de vanitatea ideii că aș putea să-mi croiesc drum spre claritate. Dar este cu atât mai important să știu dacă am dreptul să mă conserv în acest noian de moarte care a absorbit atâția ca mine, amuțindu-i și trăgându-i la fund din ce în ce mai adânc, minți nevalorificate și mușchi nefolosiți – atâta balast. Și se cuvine să mă întreb dacă ar trebui să mă feresc de o soartă identică.

– Și răspunsul?

– Din câte mi-aduc aminte, Spinoza a scris că nici o virtute nu este mai mare decât încercarea omului de a se conserva.

– Cu orice preț?

– Nu înțelegi. A se conserva. Nu spune nimic despre viață. Ci a se conserva. Vezi și tu care e diferența?

– Nu.

– El știa că toată lumea moare. Așadar, nu ne recomandă să facem transplanturi sau să mâncăm mațe de pește pentru a trăi trei sute de ani. Nu putem fi nemuritori. Însă putem decide ce avem dreptul să decidem. Restul este dincolo de puterile noastre. Pe scurt, nu s-a referit la conservarea animalului.

– Vorbea despre suflet, despre spirit?

– Despre minte. Oricum, despre eul pe care trebuie să-l guvernăm. Nu șansa are dreptul acesta, nici întâmplarea. Stă în puterea omului să fie responsabil de acest lucru, de demnitate, de libertate. Acum, într-o situație ca a mea, nu am cum să cer imunitate față de război. Trebuie să-mi asum riscurile supraviețuirii așa cum am făcut și mai înainte, când am luptat împotriva bolilor copilăriei și a tuturor pericolelor și accidentelor în pofida cărora am reușit totuși să devin Joseph. Înțelegi încotro bat?

– Sună imposibil, fiecare amănunt.

– Ne e teamă să ne guvernăm pe noi înșine. Sigur, e tare greu. Nu trece mult și vrem să renunțăm la libertate. Nici măcar nu este o libertate reală, pentru că nu este însoțită de înțelegere. Este doar o condiție preliminară pentru libertate. Însă ne displace. Și nu trece mult și scăpăm din această situație, ne alegem un stăpân, ne dăm cu burta în sus și cerem lesa.

– Ah, a spus Tu As Raison Aussi.

– Asta se întâmplă. Nu dragostea ne îndeamnă să ne scârbim de viață, ci incapacitatea noastră de a fi liberi.

– Și ție ți-e teamă că s-ar putea să ți se întâmple și ție?

– Da.

– Cum ai vrea să privești războiul, dacă ai putea s-o faci în mod ideal?

– L-aș vedea ca pe un incident.

– Doar ca pe un incident?

– Unul important; poate cel mai important incident care s-a petrecut. Totuși, un incident. Va schimba oare natura reală a lumii? Nu. Va decide, într-un sfârșit, problemele majore ale existenței? Nu. Ne va salva spiritual? Nu, și iarăși nu. Ne va elibera în modul cel mai grosolan, și anume ca să ne permită să respirăm și să ne hrănim? Sper, dar nu pot fi sigur că așa va fi. Nu are o importanță capitală în nici un mod esențial – dacă accepți sensul pe care-l atribui eu esențialului. Să zicem că înțeleg viața în toate aspectele ei. Atunci nu voi fi afectat esențialmente. Războiul mă poate distruge fizic. Asta da. Dar și bacteriile pot face același lucru. Și firește că și ele mă preocupă. Trebuie să le iau în calcul. Căci mă pot anihila. Dar, câtă vreme sunt în viață, trebuie să-mi urmez destinul indiferent de existența lor.

– Atunci nu mai rămâne decât o singură întrebare.

– Care?

– Dacă ai un destin separat. Te fofilezi cu dibăcie, dar te-așteptam de mult la cotitură, mi-a spus Tu As Raison Aussi. Ei, ce spui de asta?

Cred că m-am făcut palid.

– Nu sunt gata să răspund. N-am nimic de spus.

– Văd că iei lucrurile foarte în serios, a strigat Tu As Raison Aussi. Nu este decât o discuție. Ia uite, îi clănțănesc dinții băiatului. Ți-e frig?

La care s-a repezit să ia o pătură de pe pat.

I-am spus pe o voce pierită:

– N-am nimic.

El mi-a înfășurat umerii în pătură și, tare îngrijorat, mi-a șters fruntea și a stat cu mine până la căderea întunericului.

17 martie

M-am spălat, m-am bărbierit și m-am dus în centru să mă întâlnesc cu Iva. Am mers de pe Van Buren Street până pe Randolph Street, pe partea cu parcul a lui Michigan Boulevard, am trecut de leii Institutului de Artă și de tipii care, după o iarnă lungă de stat în casă, ieșiseră la o țigară în lumina apoasă și în gazele de eșapament care luceau în aer. Iarba sleită începe să capete o culoare gălbuie în unele locuri și câteva tulpinițe verzi de irișI și-au ițit capetele, ceea ce aproape că m-a făcut să strig: „Băgați-vă la loc, n-aveți idee ce vă așteaptă!“

18 martie

Nici o scrisoare în cutia poștală. Cu excepția ziarului care zace în dezordine pe pat și a trecerii câte unui soldat sau a vreunui camion pe stradă, suntem izolați aici, departe de război. Dacă vrem, putem să tragem obloanele și să azvârlim ziarul pe hol, pentru ca Marie să-l ia și să-l arunce definitiv.

19 martie

Totuși, primăvara începe duminică. Întotdeauna mă simt copleșit de emoție pe 21 martie. „Slavă Domnului, am mai supraviețuit un an!“

22 martie

Am dat curs amenințării mele și am ieșit în parc la plimbare în jachetă, după care mi-am blestemat zilele. Era o zi cu lapoviță, cu vânt, cu firicele de zăpadă care lunecau printre copaci. M-am oprit la un local în drum spre casă și m-am tratat cu un pahar de whisky.

Din cauza doamnei Kiefer nu mai putem asculta Filarmonica după-amiaza, așa că, după ce ne-am lăfăit în pat mâncând portocale și citind reviste și ziarele de duminică, pe la patru ne-am hotărât să mergem la film. În timp ce ne încheiam hainele pe hol, hop și Vanaker cu pălărie și fular cu picățele, ducând o pungă plină cu sticle care se ciocneau cu zgomot între ele.

– *Sacre du Vin Temps*[11]*, am zâmbit eu.*

Am luat cina târziu și ne-am culcat la unsprezece. Vanaker a tușit toată noaptea ca un bețivan, și nici nu se crăpase bine de ziuă că m-a trezit cu ușile trântite și cu obișnuitul lui jet matinal.

23 martie

Săptămâna trecută s-a mutat de aici domnul Ringholm. În locul lui a venit o chiriașă chinezoaică. De dimineață i-au sosit bagajele de la International House. Am citit ce scria pe etichetă – Domnișoara Olive Ling.

24 martie

Pe măsuța din hol mă aștepta în dimineața asta o ilustrată de la Steidler cu următorul mesaj: „Mă gândesc să stau aici o perioadă nelimitată“. Probabil că a tocat toți banii lui frate-său.

Doamna Bartlett mi-a făcut semn când urcam scările; m-a rugat s-o ajut să care un pat din magazie. Avea de gând să doarmă în aceeași cameră cu doamna Kiefer. Am coborât odată cu ea. Scosese deja patul pliant din dulapul cu miros de mucegai și-l târâse prin cameră. În lumina fierbinte a rezistenței de la boiler, chipul ei, chipul unei fete de la țară îmbătrânite, cu niște dinți mari, ușor ieșiți în față, care îi confereau un soi de inocență, arăta aproape îmbietor. M-am bucurat că mă rugase s-o ajut.

– Luați-l pe dedesubt. Acum, sus! Ies eu prima, mi-a spus ea gâfâind. Doamne, de ce n-or fi făcând paturile astea din lemn?

Ne-am chinuit în sus pe scări și l-am cărat în camera unde zăcea bătrâna, cu părul alb aranjat într-un breton care aproape că-i cădea în ochi. Și Kitty purta genul acela de breton. Obrajii doamnei Kiefer erau căzuți și avea fața umedă. Aducea cu o franzelă înainte să fie pusă de brutar la cuptor, unsă cu albuș de ou. Am ieșit repede pe hol.

– Mulțumesc, mi-a șoptit doamna Bartlett destul de tare din pătratul întunecat al holișorului. Mulțumesc tare mult.

Și dinții i-au lucit cumsecade către mine.

25 martie

Dimineața a început banală și nătângă, după care s-a luminat ca prin minune, așa că am pornit să colind prin cartier. Pe la ora unu se încălzise bine de tot, cu o adiere de mirosuri văratice dinspre abator și canalizare (mirosuri atât de adânc înrădăcinate în memoria orășeanului, că nu mai sunt respingătoare).

Deasupra, în lumină, se iteau căpșoare blonde de nori. Prin contrast, străzile arătau arse de istoveală; hornurile își înălțau epuizate gurile spre cer. Peluza, traversată de trotuar, era ponosită de la depozitul de lemne tăiate pentru iarnă, de la cutii de chibrituri, țigări, murdărie de câine, moloz. Iarba din spatele stâlpilor și al plasei de sârmă era încă galbenă, deși pe alocuri soarele reușise s-o dezmeticească, înverzind-o. Iar casele, cu ușile și ferestrele deschise, respirând aerul proaspăt, aduceau cu niște bețivani bătrâni sau cu niște tuberculoși la sanatoriu. Într-adevăr, atmosfera caselor, cărămizile, ipsosul, lemnul, asfaltul, țevăraia, grilajele și hidranții de afară, precum și interioarele – perdelele și cearșafurile, mobila, tapetul vărgat și tavanele coșcovite, gâtlejurile sfâșiate ale holurilor de la intrare și obloanele ca niște ochi mânjiți ai ferestrelor –, această atmosferă, cum spun, era una de speranță deșartă, speranța unei întineriri zadarnice.

Cu toate acestea, în copaci își făceau simțită prezența câteva păsări mari, măcălendri și mierle, pe ramuri care începeau și ele să înmugurească. Învelișul gros și aspru se crăpa la vârf, dând la iveală un verde cleios, iar unul dintre copaci irupea într-un roșu crud de-a lungul crengilor sale mai înalte. Ba într-un gang de cărămidă am zărit și un fluture, complet nelalocul lui în acest anotimp și în inima orașului, un soi de intrus pentru întreaga condiție a acestui secol.

Erau și copii, pe patine cu rotile, pe biciclete, plecați în recunoaștere după cine știe ce pleașcă, bătând mingea sau țopăind în căutarea unor cioburi colorate în pătratele cu var. O revărsare de cornete de înghețată, în ciuda rațiilor stricte, o învălmășeală de haine primăvăratice, deși cei mici erau încă înfofoliți cu pantaloni de lână și bătrânii erau încheiați până la gât și

sumbru acoperiți de pălării. Sunetele se auzeau intensificate, imaginile erau mărite, roșul era aspru și sângeriu, galbenul, limpede, dar precar, albastrul, din ce în ce mai cald. Cu excepția galbenului de soare, care sfâșia mijlocul fiecărei străzi, împărțind toate cele în două – în obiect și umbra sa.

Camera, când m-am întors acolo, era la fel de plină de galben cum este plin un ou de gălbenuș. În cinstea transformărilor provocate de vreme, m-am hotărât să mă pun la patru ace pentru cină; în timp ce-mi schimbam cămașa, pe când mă priveam în neobișnuita strălucire a oglinzii, am observat noi cute în colțul gurii, în jurul ochilor și la baza nasului, semne ce nu fuseseră acolo cu un an în urmă. Nu este plăcut să descoperi astfel de schimbări. Totuși, înnodându-mi cravata, le-am înlăturat dând din umeri, considerându-le inevitabile, prețul experienței, o cheltuială ce trebuie acceptată fără cârcoteală, de vreme ce oricum, vrei, nu vrei, tot ajungi s-o faci până la urmă.

26 martie

De câteva zile suntem strâmtorați cu banii. Iva și-a primit cecul joi, însă, în loc să-l schimbe în bani, l-a adus acasă și l-a lăsat în sertarul biroului cu instrucțiuni pentru mine să-l duc la bancă. Mi-a explicat că nu s-a dus ea să-l încaseze, cum procedează de obicei, deoarece săptămâna asta lucrează seara în arhiva bibliotecii și nu vrea să umble noaptea târziu cu sume mari de bani asupra ei. A auzit c-au avut loc jafuri.

Dar eu am refuzat să merg cu cecul la banca din apropiere.

Pățisem diverse necazuri cu cecurile Ivei. De două ori, în toamna trecută, îmi respinseseră cererea; o dată pentru că nu aveam actele la mine și a doua oară când vicepreședintele băncii se uitase de la actele mele către mine și înapoi și zisese: „De unde știu eu că sunteți cine spuneți că sunteți?“

La care i-am răspuns:

– Puteți să mă credeți pe cuvânt.

El n-a zâmbit. Nu că aș fi contat pe un zâmbet din partea lui. Era însă probabil ca în alte circumstanțe – dacă, de pildă, aș fi fost proaspăt bărbierit și n-aș fi avut cămașa tocită, sau dacă nu mi s-ar fi văzut căptușeala ruptă atârnând din mâneca hainei – cuvintele mele să-i fi stârnit un astfel de zâmbet. El s-a rezemat de spătar cu seriozitate și a privit încă o dată cecul. Era un individ grăsuț, la vreo treizeci de ani. Pe o tăblie de lemn, aflată lângă degetele lui, scria cu litere de alamă Dl Frink; părul său blond și curat i se rărea deja pe creștet în două arcuri late și pistruiate. În câțiva ani avea să chelească, iar scăfârlia lui golașă avea să fie stropită cu o mulțime de pistrui negricioși.

– E un cec din centru, domnule… Frink, nu?

El a încuviințat, recunoscând că așa îl chema.

– Nu-mi imaginez că ar fi o mare nenorocire să-mi plătiți contravaloarea lui.

– Dacă știți cine îl garantează, a spus domnul Frink, deșurubând capacul stiloului și răsfoind profesionist prin hârtiile mele cu o singură mână. Dumneata, Joseph, unde lucrezi?

În astfel de cazuri răspund că lucrez la Agenția Interamericană; este o referință impresionantă, nu complet falsă; domnul Mallender m-ar sprijini, sunt sigur. Însă, pentru că mi s-a adresat pe numele mic, de parcă aș fi fost un emigrant sau un adolescent, sau negru, i-am spus, aruncând pe apa sâmbetei diplomația:

– În momentul de față nu lucrez nicăieri. Aștept să fiu luat în armată.

Cu acest răspuns am pierdut orice șansă. M-a informat ritos, punând la loc capacul stiloului, că banca nu are obiceiul să plătească cecuri de la persoane care nu au cont acolo. Și că-i pare rău.

Mi-am strâns actele într-un teanc.

– Aici vei observa că am și un nume de familie, Frink, i-am zis, ridicând o foaie în aer. Îmi dau și eu seama cât de greu este să lucrezi cu publicul și să rămâi eficient și politicos. Cu toate astea, nimănui nu-i place să fie tratat ca și cum ar fi un infractor și nici să fie luat de sus.

Făcusem un efort să mă controlez, dar când am încheiat am băgat de seamă că erau deja câteva persoane care se uitau la noi. Tonul meu părea să-l alarmeze pe Frink mai mult decât cuvintele. Nici nu sunt convins că le-a înțeles, însă mă privea de parcă voia să-mi demonstreze că mă răsteam la un om curajos. Un incident stupid. Cu un an în urmă i-aș fi acceptat politicos explicația și aș fi plecat de acolo.

Prea târziu, am vârât cecul în buzunar și, fără să-i mai arunc vreo privire, am plecat.

Desigur, când a trebuit să-i explic de ce nu mai vreau să merg la bancă, n-am putut să-i depăn Ivei toată povestea. Nu i-am spus decât că mă

refuzaseră de două ori deja și că nu voiam să pățesc asta și a treia oară.

– Joseph, dar nu înțeleg. De ce să te refuze? Eu am încasat sute de cecuri.

– Pe mine m-au refuzat. Și este extrem de jenant.

– O să-ți dau actele mele. Nu trebuie decât să le prezinți.

– Nu vreau.

– Atunci du-te altundeva. Du-te la banca de lângă Lake-Park Avenue.

– Înainte să te servească te pun să completezi un formular interminabil. Vor să știe tot… unde ești angajat. Dacă spun că nu lucrez, o să mă dea afară cu un picior în spate: „Cum? Nu lucrezi? Oricine poate face rost de o slujbă în zilele noastre.“ Nu mă duc. De ce nu te duci tu?

– N-am de gând să umblu noaptea cu bani mulți la mine. Nici nu mă gândesc. Dacă mă jefuiește cineva o să ajungem să împrumutăm de la tata, sau de la taică-tău, sau de la Amos.

– Te-a jefuit vreodată cineva?

– Știi bine că nu.

– Atunci de unde și până unde ți-a intrat așa ceva în cap?

– Citești câte două ziare pe zi, de la cap la coadă. Ar trebui să știi. Au fost jefuiți oameni.

– Prostii. Două persoane. Și nu aici, ci mult mai departe, pe Strada 60.

– Joseph, te duci sau nu să încasezi cecul?

– Nu, am spus.

Poate că ar fi trebuit să-i povestesc despre experiențele mele cu domnul Frink. Poate că atunci refuzul meu n-ar mai fi părut atât de irațional. Dar n-aș fi reușit decât să o supăr și mai tare. Și ar fi avut perfectă dreptate să se

supere și să mă certe. Deși m-ar fi lăsat în pace și nu m-ar mai fi trimis la bancă, sunt sigur că ar fi găsit ea cum să-mi scoată asta pe nas. Așa că n-am mai spus nimic.

– Bine, a zis ea în cele din urmă. Atunci cecul rămâne în sertar și stăm nemâncați.

– Eu n-am nimic împotrivă.

– Da, nu mă îndoiesc. Preferi să ajungi piele și oase, ca Gandhi, decât să te dai bătut. Ești încăpățânat ca un catâr.

– Nu cred că ai dreptul să mă numești încăpățânat. Tu ești de două ori mai încăpățânată ca mine. Și n-am chef să ne certăm, Iva. E adevărul adevărat. Nu mă pot duce acolo. Am motivele mele.

– Da, mereu ai tu motive, ai motive și principii. Principii cu P mare, a spus ea, desenând litera cu degetul în aer.

– Nu fi proastă. Crezi că e plăcut să mergi la un ghișeu de bancă și să te trezești refuzat?

– Ești sigur că nu te-ai luat la harță cu cineva pe acolo? m-a iscodit ea, nu fără temei. Am eu bănuielile mele.

– Bănuieli complet greșite. Mereu te grăbești să tragi concluziile cele mai proaste. Dacă aș face și eu așa…

– Ce-ar fi?

– Aș avea multe de spus.

– Ca de pildă?

– Mereu mă pui să fac tot felul de lucruri pe care înainte nu mi le cereai. De unde te-a lovit așa dintr-odată teama că vei fi jefuită? Aș putea și eu să zic că ai inventat-o. De ani de zile umbli cu bani la tine, uneori sume chiar măricele. Și, pe nepusă masă, ți-e frică. Adevărul este că vrei să mă pui pe mine să alerg.

– Așa crezi?

– Da.

– Hai, acum varsă-ți tot sacul. Trebuie să fie un principiu pe-acolo.

– Nu e cazul să-ți bați joc de mine, Iva. Lucrurile nu mai stau la fel. Acum tu aduci banii în casă, și, că îți dai sau nu seama de asta, nu-ți convine de fapt să mă vezi stând acasă în timp ce tu pleci la muncă. Așa că-mi găsești diverse treburi de făcut. Vrei să vezi că merit banii pe care-i cheltui cu mine.

– Frumos gândești, a spus ea albindu-se la față. Nu știu niciodată ce e în capul ăla al tău. Taci ce taci și, dintr-odată, trântești ceva… ceva absolut îngrozitor.

– Dar eu cred că este adevărat.

– Ba nu este.

– Cred că nici tu nu-ți dai seama, Iva. Nu este un reproș. Însă realitatea rămâne că tu aduci banii în casă. Iar asta trebuie să te afecteze cumva.

– Tu mă afectezi. Mi se face rău.

– Nu, ascultă-mă, Iva, am insistat. Nu inventez nimic. Văd asta, simt asta. Știu că nu vrei să fie adevărat, dar este. Consideri că n-am nimic mai bun de făcut. Și, în fiecare dimineață, îmi enumeri sarcinile de peste zi. Doar singură ai spus că nu fac decât să citesc ziarul.

– Mi-ai răstălmăcit complet cuvintele, a oftat ea plină de amărăciune.

– Nu așa de mult pe cât crezi. Cum Iva întinsese mâna după o batistă, am adăugat: De îndată ce deschid un subiect care nu-ți convine, te pui pe plâns. Nu vrei să mai pomenesc nimic?

– Oh, pot să fiu sigură că n-o să taci atunci când crezi că te-a nedreptățit cineva. Și-așa ai impresia că toată lumea vrea să profite de tine. Chiar și eu…

S-a întrerupt, nemaiputând să continue.

– Da, asta se întâmplă când deschid un subiect neplăcut. Nu fac decât să încerc să-ți atrag atenția asupra unui lucru de care nu cred că ești conștientă. Credeam că vrei să-ți spun. Pe vremuri nu protestai.

– Pe vremuri nu erai așa meschin și urâcios…

Moment în care s-a oprit și a început să plângă.

– Doamne sfinte! Nu putem și noi să avem o conversație fără un potop de lacrimi? Ce ușor ți-e ție să plângi… Dar eu? Eu ce pot face? Să plec din casă.Să plec poate pentru totdeauna. Că asta nu e viață. Mai termină odată cu hohotitul!

A încercat să se oprească, dar eforturile ei s-au soldat cu un geamăt grotesc, gutural. S-a răsucit pe pat, întorcându-și fața de la mine.

Până în acest punct al disputei noastre Vanaker tușise de câteva ori în semn de protest, iar acum am auzit pași pe hol, după care a intrat în baie. Exact cum mă așteptam, a urmat un plescăit în timp ce-și ghida jetul în centrul closetului, acolo unde era apa mai adâncă. Cu mers târșâit, m-am furișat afară și am înaintat spre silueta lui. Când s-a întors, auzindu-mă, aveam deja piciorul în ușă. Nu apăsase pe întrerupător, dar îl vedeam destul de bine în lumina becului mic de afară. În semiîntuneric, ochii lui umezi și beți s-au mărit de spaimă și s-a împins în mine, însă eu mă proțăpisem pe prag.

– În sfârșit te-am prins! i-am strigat. Bețivan bătrân ce ești. Sunt sătul până în gât de prostiile tale. O femeie trage să moară jos, iar tu trânțești ușa cum poftești, murat în alcool, făcând tot tărăboiul din lume.

– Joseph! m-a strigat pe o voce tremurată Iva, care ieșise și ea pe hol. Joseph!

– A venit timpul să-și primească papara. Mi-a ajuns cuțitul la os. Cât credeai c-o să-ți meargă? am urlat la el. Să faci tărăboi în toiul nopții, tușind ca un nesimțit și ușurându-te în așa fel încât să te audă tot palierul? Nu te-a

învățat mă-ta să închizi ușa când te duci la baie? Că văd că atunci când ai dat foc la casă ai fost în stare s-o încui!

– Domnule! am auzit-o pe doamna Bartlett strigând de pe scări.

S-a auzit o ușă închizându-se. Iva intrase înapoi în cameră, și alte sunete similare mi-au indicat că ori doamna Fessman, ori domnișoara Ling ieșiseră să asculte și apoi se întorseseră rapid înăuntru. A răsunat un bocănit din apartamentul căpitanului Briggs, urmat de pașii unui bărbat pe palierul de sus.

– Ca să nu mai spun de furturi, am continuat.

– Furturi? a bâiguit Vanaker.

– Furturi, am repetat. Și după aia te duci la biserică, la Sfântul Toma, la slujbă, purtând ciorapii mei și puțind a parfumul nevesti-mii. Ce-ar fi să-i povestesc preotului despre asta? Ți-ar plăcea?

Se holba la mine prostit, iar capul lui arăta ca o pată gelatinoasă de umbră în luciul de tuci al oglinzii de la dulăpior. Peste câteva clipe a înaintat un pas, plin de speranță, căci în spatele meu se afla căpitanul, îmbrăcat în halat, însoțit de doamna Briggs.

– Ce faceți aici? a întrebat el aspru. Încheie-te la pantaloni, i-a ordonat lui Vanaker, care se adăpostise în spatele ușii.

– Ori pleacă el, ori eu și nevastă-mea… Nu mai vrem să mai avem de-a face cu individul ăsta, am spus eu.

– Haide, mi-a zis căpitanul. Ai țipat destul. Calmează-te. Se aude în toată casa.

– E urât ce faci, a adăugat în șoaptă soția lui. Mama e bolnavă.

– Îmi pare rău, doamnă Briggs, am spus pe o voce scăzută. Dar mi-a ajuns. Recunosc că mi-am pierdut cumpătul.

– Într-adevăr.

– O clipă, Mil, a întrerupt-o căpitanul, după care mi s-a adresat mie: Nu putem accepta un astfel de comportament și…

– Dar comportamentul lui? am ripostat mânios. Văd că face exact ce dorește, dar dacă eu obiectez, sunt vinovat. De ce nu-l întrebați? Acum de ce se ascunde în baie?

– Dacă aveați motive de supărare, trebuia să mi le spuneți mie sau soției, în loc să vă certați. Aici nu e cârciumă…

– Nu mai spun cât de indecent este, dar de asta îmi pasă mai puțin. Nenorocirea este că e și nesimțit pe deasupra, mi-am continuat eu perorația.

– Urât din partea dumneavoastră, foarte urât, a zis doamna Briggs.

– Nu tolerez așa ceva, a spus căpitanul, nicidecum. Câtă bădărănie!

– Howard, a murmurat rugător doamna Briggs.

– Dumneavoastră sunteți cel care țipați acum, domnule căpitan, i-am atras atenția.

– Nu-mi spui dumneata cum să vorbesc, a izbucnit căpitanul.

– Nu sunt subordonatul dumneavoastră. Sunt civil. Nu văd de ce aș asculta așa ceva.

– Vezi că acum te trezești cu un pumn în ochi!

– Încearcă numai! am strigat, dându-mă un pas înapoi și strângând pumnul.

– Howard, te rog. Howard, a îngăimat doamna Briggs.

– Joseph, a spus Iva, răsărind în prag. Vino încoace. Vino în cameră. M-am strecurat pe lângă ei, pregătit să răspund cu aceeași monedă. Intră în cameră, mi-a ordonat Iva.

– Dacă mă lovește, îl nenorocesc, indiferent că poartă sau nu haină militară, am mârâit eu în timp ce intram înăuntru.

– Mai taci din gură, a spus Iva. Doamnă Briggs, vă rog, un moment.

Iva s-a grăbit spre ei.

Mi-am pus pantofii, mi-am luat hainele de stradă din dulap și am ieșit ca o furtună din casă. M-am îndepărtat rapid prin ploaie. Nu era târziu, nu se făcuse încă ora zece. Aerul dens și negru apăsa pe siluetele ca niște clepsidre ale felinarelor de pe stradă. Nu eram în stare să încetinesc; nu-mi puteam controla picioarele. Așa că am mers ceva vreme, până am ajuns pe un teren viran, cu o poartă de sârmă pentru meciurile de baseball. Era ud pe jos, apa adusă de vânt se strânsese într-o baltă complet neagră. În spatele porții era o țâșnitoare albă, și jetul ei se revărsa în aerul cald. Am băut, apoi am continuat să merg, nu atât de repede ca la început, însă la fel de alandala, prin ploaia statică de lumini presărate în depărtare peste luciul trotuarului. În cele din urmă am luat-o înapoi.

Nu reușeam să-mi închipui cât de necăjită trebuia să fie Iva, nici în ce hal era casa. Iva probabil că încerca să se explice; doamna Briggs probabil că o asculta încruntată, în măsura în care catadicsea s-o asculte; în timpul acesta, Vanaker se îndrepta spre camera lui, supus, însă răzbunat, întrebându-se fără doar și poate ce se întâmplase. Și, din câte mi se părea mie, redevenind ființa neroadă, poate chiar retardată de mai devreme.

Am mers prin cenușa unei curți de școală până am ajuns pe o alee care se învecina cu ferestrele noastre. Am încercat să disting silueta Ivei la fereastră. Nu era acolo. Mă oprisem lângă un gard de care se sprijinea un copac ai cărui muguri abia ieșiți clocoteau sub ploaie. Am încercat să-mi șterg fața. Apoi mi-a dat prin minte că motivul pentru care n-o zăream era acela că se întinsese iar pe pat. Și, brusc, mi-am simțit fața scăldată de sudoare așa cum mi-o simțisem cu o clipă înainte scăldată de ploaie. M-am întors și am luat-o înapoi spre curtea școlii. Un inel de oțel atârnat de o frânghie se lovea cu zgomot de catargul unui steag. Apoi, pentru o clipă, silueta mi-a fost luminată de farurile unei mașini. M-am dat deoparte și am mers după roșeața aceea care se depărta, însă ea s-a făcut nevăzută. Am zărit ceva alergând printre cutiile de conserve și ghemotoacele de hârtie. Un șobolan, m-am gândit plin de scârbă, și am grăbit pasul spre capătul străzii, ocolind o băltoacă în care ședea udă fleașcă o umbrelă mânjită de cenușă. Am inhalat adânc aerul cald.

Cred că știam de ceva vreme că momentul pe care-l așteptasem sosise, că era imposibil să mai rezist. Că trebuia să mă predau. Și am recunoscut că adierea aceea de aer cald era în același timp o răsuflare ușurată la decizia mea de a mă supune. Se sfârșise. Nu era însă așa de dureros să recunosc, nu era dureros deloc. Nici atunci când m-am verificat, șoptind cu reproș cuvântul „lesă“, nu m-am simțit nici îndurerat, nici umilit. Aș fi putut alege un simbol mai oribil decât acela pentru predarea mea. Nu m-ar fi durut, pentru că nu simțeam decât mulțumire și dorința de a-mi pune imediat decizia în aplicare.

Nu cred că era trecut de zece și jumătate. Comisia de recrutare stătea până noaptea târziu. M-am dus la sediul ei de la hotelul Sevier. Traversând holul acela demodat, încercând să-mi aduc aminte pe ce parte aveau birourile, m-am trezit strigat de recepționer.

– Dacă vrei să te duci la Comisie, să știi că toată lumea a plecat acasă.

– Pot măcar să las un bilet? Ei, nu-i nimic, pot să-l trimit și prin poștă.

M-am așezat la o masă dintr-un colț, lângă o draperie, și am scris pe o foaie:

Prin prezenta solicit să fie urgentată

procedura de recrutare în armată.

La aceste rânduri mi-am adăugat numele întreg și numărul de telefon, iar în josul paginii am scris:

Sunt disponibil la orice oră.

După ce am pus scrisoarea în cutie, m-am oprit la o cârciumă și mi-am cheltuit ultimii cenți pe o băutură.

– Gata, plec pe front, i-am spus barmanului.

Mâna acestuia a ezitat deasupra banilor. În cele din urmă i-a luat și s-a dus spre casa de marcat. Căci, în fond, locul era înțesat de soldați și marinari.

27 martie

În această dimineață i-am spus Ivei ce am făcut. N-a avut decât un singur comentariu, și anume că ar fi trebuit s-o întreb și pe ea, dar eu am zis:

– Nu-mi fac nici un serviciu așteptând aici.

La aceasta n-am mai primit nici un răspuns. Și-a luat cecul cu ea, ca să-l încaseze. Am așteptat-o pe treptele bibliotecii, citind ziarul înconjurat de porumbei. La amiază a ieșit și ea și am luat împreună prânzul. Nu arăta bine. Avea pete pe față, care-i apar de câte ori este întoarsă pe dos. Nici eu nu mă simțeam prea grozav, așa cum stăteam în picioare în lumina soarelui.

Doamna Briggs ne somase să ne mutăm, pe noi, protagoniștii scandalului de ieri.

– N-ai decât să rămâi tu aici, i-am spus Ivei. Pe tine n-o să te dea afară.

– O să văd. Când crezi că-ți vine ordinul?

– Nu sunt sigur. Cred că într-o săptămână.

– Nu cred c-ar trebui să ne petrecem ultima săptămână în mutări, a spus ea. Mai stăm un pic. Sunt sigură că doamna Briggs o să ne dea voie.

N-a pomenit nimic de propriile ei planuri.

29 martie

Doamna Kiefer a murit în noaptea asta. Când m-am dus să-mi iau micul dejun am văzut ușa larg deschisă, patul gol, perdelele date deoparte, fereastra căscată. Mai târziu a apărut și doamna Briggs, îmbrăcată în negru. După-amiază au venit pe rând și alte persoane îndoliate, care s-au adunat în salon. La ora cinci au început să se reverse pe strada tăcută, îndreptându-se în alai spre firma de pompe funebre. Bucătăria împrăștia aromă de cafea în toată casa.

În acea seară, pe când ieșeam de la restaurant, am văzut-o și pe doamna Bartlett vizavi. Își lepădase uniforma albă și era acum îmbrăcată într-o rochie de mătase și o scurtă de blană. Avea o pălărie stranie, teșită, cu un văl de călugăriță care-i cădea pe gât – un stil care nu mai era de mulți ani la modă. Ne-am închipuit că se ducea la film, după ce stătuse atâtea zile închisă în casă cu doamna Kiefer. Geanta ei lungă, neagră și lucioasă era petrecută sub braț; mergea cu pași apăsați, energici, către bulevardul bine luminat.

31 martie

Azi are loc înmormântarea. Căpitanul așezase o coroană mare pe mașină; către el s-a îndreptat o femeie într-o capă albastră, cu pene la pălărie și niște piciorușe scurte în ciorapi de plasă. A pus piciorul pe prag de parcă s-ar fi avântat într-un bar, după care a sărit în mașină și au plecat împreună. Toată dimineața au venit telegrame. Nu știu câți copii avusese bătrâna. Avea un fiu în California, spusese odată Marie. Familia s-a adunat pe verandă. Fețele femeilor erau roșii de plâns; bărbații arătau morocănoși. S-au întors la amiază de la înmormântare și au luat prânzul la o masă lungă, în salon. I-am văzut când am coborât să-mi verific corespondența. Căpitanul m-a zărit privindu-i și s-a încruntat, așa că m-am retras fără să scot o vorbă.

Poștașul, care tocmai punea o scrisoare în cutia vecină, mi-a făcut un semn energic, apoi și-a trecut degetul de-a latul gâtului. Îmi primisem în sfârșit ordinul de chemare: „Un comitet alcătuit din vecinii dumneavoastră…“ Urma să fiu încorporat. Analizele erau programate luni. Am luat din plic hârtiile și le-am pus pe măsuță, să le vadă și Iva când ajungea acasă.

Mai târziu, în timp ce citeam, a intrat și Marie cu prosoape curate. Și ea era îmbrăcată în negru. Își făcea rondul prin casă, sumbră și inabordabilă, de parcă împărtășea cu doamna Kiefer și cu rudele ei un secret nemaiauzit despre moarte. Am profitat de ocazie ca să-i spun că urmează să plec.

– Dar soția dumneavoastră rămâne mai departe aici? m-a întrebat ea.

– Nu știu.

– Hm. Mult noroc, atunci!

Și-a șters înnegurată obrajii cu o batistă tivită cu negru.

– Mulțumesc, i-am zis.

A luat prosoapele murdare și a închis ușa.

2 aprilie

Ușurare generală. Ca să-l citez pe bătrânul Almstadt, dacă tot trebuia să plec, mai bine plecam odată și cu asta, basta. Și taică-meu a spus: „Măcar acum nu mai ai de așteptat“. Când am vorbit cu Amos ieri, m-a invitat să iau prânzul cu el la club. I-am spus că probabil o să fiu ocupat. Știu că m-ar fi prezentat prietenilor lui drept „fratele meu care pleacă pe front“, și apoi m-ar fi ținut cu toții minte ca pe acel tip care „a fost pe front“.

4 aprilie

Vanaker s-a mutat din casă în dimineața asta. După ce a plecat, am auzit-o pe Marie în camera lui. Găsise două sticluțe goale de parfum în gunoi. Deci avusesem dreptate. A lăsat în urmă o gamă interesantă de bunuri în dulapul cu miros de mucegai. Sticle, bineînțeles – cele pe care, din cine știe ce motiv bizar, nu găsise cu cale să le arunce în curte –, reviste cu poze de femei dezbrăcate, mănuși, chiloți murdari, un cap de pipă, o batistă cu pete de grăsime, un exemplar din Călătoria pelerinului și o ediție a cărții O sută de poeme epice, o cutie de chibrituri, o pălărie de fetru, o cravată pătată cu cine știe ce substanță uscată și scorojită. Toată această adunătură a fost pusă într-o cutie pe care Marie a cărat-o la subsol.

Am petrecut câteva ore făcându-mi bagajul.

5 aprilie

Am plecat să-mi fac analizele dis-de-dimineață, când încă se îngâna ziua cu noaptea. Nu mai ieșisem din casă așa devreme de luni de zile. Tramvaiul era plin ochi de muncitori. Când l-am întrebat pe vatman unde era destinația mea, un părculeț de care nu mai auzisem niciodată, el mi-a spus:

– Stai lângă mine. Îți zic eu când trebuie să cobori.

Ne-am avântat pe strada lată preț de câteva sute de metri, apoi mi-a dat un ghiont și mi-a zis:

– Gata, la următoarea stație.

Și, șăgalnic, m-a împins spre ușă, în timp ce restul pasagerilor ne priveau morocănoși, adormiți și înnegurați.

Am stat la coadă într-o clădire mare, sub copacii subțiri. În sala de sport mi-am dat jos hainele și am mărșăluit gol-goluț împreună cu ceilalți, examinându-le cicatricile și petele de pe corp exact cum făceau și ei cu mine. Erau puțini băieți tineri; majoritatea erau bărbați în jur de treizeci de ani. N-a trecut mult și schilozii au fost dați deoparte. A venit un doctor care ne-a pipăit burțile; altul, un bărbat îmbătrânit cu un trabuc în gură, mi-a zis fără mare fason în timp ce-mi înfigea acul:

– Încleștează mâna; deschide-o; gata.

Cu un tampon de vată lipit de braț, privind curios sângele din eprubetă, îți așteptai rândul să ieși de acolo și erai pus pe liber.

Ora opt dimineața, o dimineață plină și strălucitoare; ora la care mă trezeam de obicei. M-am oprit la o cantină să mănânc, m-am dus acasă și am citit toată ziua.

6 aprilie

Iva a adunat câteva lucruri care, după câte crede ea, o să-mi fie de folos în armată – briciul, câteva batiste, un stilou și un blocnotes, pământuful. N-am de gând să-mi iau cele zece zile la care am dreptul. Prefer să le strâng și să am parte de o permisie mai mare după aceea, dacă se poate. Desigur, Iva o ia drept un semn de răceală din partea mea. Numai că eu nu mai vreau nici un fel de întârziere. Iva are de gând să locuiască cu familia ei. Taică-său urmează să vină pe zece și să-i ia lucrurile.

8 aprilie

Când l-am vizitat ieri pe tata, m-am dus sus în odăița mea cea veche. După ce m-am însurat, slujnica a stat acolo o vreme. Acum nu mai locuia nimeni în ea și am descoperit multe obiecte pe care le păstrasem în jurul meu cu zece ani în urmă, înainte să plec la școală. O litografie persană deasupra patului, înfățișând o femeie care punea o floare pe mormântul iubitului – vizibil în giulgiul lui pe sub lespedea funerară; o bibliotecă pe care mi-o cumpărase mama; o acuarelă reprezentând o carafă cu un pahar, făcută stângaci de Bertha, o fată pe care aproape că nu mi-o mai aminteam. M-am așezat în balansoar, simțind că trecuse destul de mult timp din viața mea încât să conțină perioade pe care aproape că nu mi le mai aminteam. De curând începusem să mă simt bătrân, și mi-a trecut prin cap că subiectul vârstei mă preocupa pur și simplu pentru că riscam să nu ating o vârstă venerabilă și fiindcă e posibil să existe în interiorul nostru un mecanism care încearcă să ne restituie toată viața atunci când aceasta e în pericol să fie scurtată. Știam, desigur, că era absurd să mă gândesc la „vârsta“ mea; totuși, ajunsesem, după toate aparențele, în acel punct în care perspectivele temporale păreau mult mai contractate decât fuseseră cu puțină vreme în urmă. Începeam să înțeleg sensul cuvântului „irecuperabil“. Această cămăruță comună, într-un fel chiar meschină, fusese timp de doisprezece ani un standard, persanul bărbos de sub piatra de mormânt și acuarela fuseseră jaloane ale tinereții mele. Acum zece ani eram încă la școală; iar înainte de asta… Pe neașteptate, mi-a fost dat să am parte de una din acele străfulgerări copleșitoare care ni se arată tuturor din când în când. În mod amăgitor, camera s-a micșorat și s-a preschimbat iute într-un pătrățel, iar eu și toate obiectele dinăuntru ne-am micșorat odată cu ea. Nu era doar o iluzie optică. Am înțeles că era o revelație a acordurilor efemere în virtutea cărora ne ducem viața și ne stabilim ritmul existenței. M-am uitat în jur la pereții care reveniseră la dimensiunile obișnuite. Acest loc, pe care de obicei îl evitam, avea o însemnătate personală deosebită. Dar el nu existase acum treizeci de ani. Pe aici zburaseră liber păsările. Poate că peste cincizeci de ani o să dispară. O astfel de realitate, m-am gândit eu, este de fapt foarte periculoasă, înșelătoare. Nu trebuie crezută pe deplin. Și, pe picioarele tremurânde, m-am ridicat din balansoar, simțind un element trădător față de

bunul-simț în chiar obiectele acestui bun-simț. Sau că nu aveam cum să mă încred în ele altminteri decât printr-un acord liber, iar separarea mea de acest acord mă adusese periculos de departe de această încredere necesară, auxiliar al sănătății mintale. Nu mă descurcasem bine în solitudine. Și mă îndoiam că altcineva s-ar fi descurcat. Dacă ești împins către tine, înseși faptele simplei existențe ajung să fie puse sub semnul întrebării. Poate că războiul, prin violența sa, avea să mă învețe ce nu fusesem în stare să învăț în acele luni petrecute închis în cameră. Poate că mi se oferea șansa să sondez creația prin alte mijloace. Poate. Dar acum lucrurile îmi scăpaseră din mână. Următoarea mișcare îi aparținea lumii. Iar eu nu reușeam să regret asta.

Amos și Dolly și Etta și Iva erau deja la masă când am ajuns la cină. Tata îmi făcuse cadou un ceas. Amos mi-a dat o valiză care, zicea el, avea să-mi folosească în permisii. De la Etta și Dolly am primit o trusă de cusut din piele, cu foarfeci și nasturi.

9 aprilie

Asta e ultima mea zi în haine civile. Iva mi-a făcut bagajul. E clar că ar vrea să mă vadă mai afectat de plecare. De dragul ei, aș vrea și eu. Îmi pare rău că o părăsesc, dar nu-mi pare deloc rău că părăsesc restul lumii. Nu va mai trebui să dau socoteală pentru ființa mea; pentru asta mă simt recunoscător. Voi fi în grija altora, scăpat de autodeterminare, lipsit de libertate.

Trăiască orele fixe!

Trăiască supravegherea spiritului!

Trăiască înregimentarea!

Versuri din cântecul „Mr. Five by Five“ (1942) de Ron Raye și Gene DePaul (n.red.)

Jane Addams (1860–1935), reformatoare socială, scriitoare și feministă americană. În 1931 a primit Premiul Nobel pentru Pace. (n.red.)

Aluzie la Mary Baker Eddy (1821–1910), fondatoarea cultului științei creștine; în 1875 a scris cartea Science and Health (Știința și sănătatea) la care se face referire mai jos. (n.tr.)

Vechiul Testament, Isaia, 3:16, trad. Dumitru Cornilescu, 1924 (n.tr.)

Negustătorul din Veneția, actul II, scena 7, trad. Gala Galaction, Shakespeare, Opere, vol. II, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955 (n.tr.)

Hamlet, actul I, scena 3, trad. Petru Dumitriu, Shakespeare, Opere, vol. VII, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959 (n.tr.)

Regele Ioan, actul IV, scena 1, trad. Dan Botta, Shakespeare, Opere, vol. I, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955 (n.tr.)

WPA (Work Projects Administration, Administrația Proiectelor de Muncă) – denumirea unui program înființat la sfârșitul anilor ’30 pentru a oferi milioane de slujbe americanilor rămași șomeri din cauza Marii Crize Economice (1929–1933) (n.tr.)

„Aleea tigăilor de tablă“ – denumire dată Străzii 28 Vest din New York, unde se regrupaseră editorii muzicali la sfârșitul secolului al XIX-lea. (n.red.)

Regele Lear, actul III, scena 2, trad. Mihnea Gheorghiu, Shakespeare, Opere, vol. X, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1962 (n.tr.)

Aluzie la Sacre du printemps, balet compus de Igor Stravinsky, cu premiera în 1913 (n.red.)

Table of Contents

Cover Page
Omul suspendat
15 decembrie 1942
16 decembrie
17 decembrie
18 decembrie
20 decembrie
22 decembrie
23 decembrie
24 decembrie
26 decembrie
27 decembrie
28 decembrie
29 decembrie
31 decembrie
2 ianuarie 1943
3 ianuarie
4 ianuarie
5 ianuarie
6 ianuarie
7 ianuarie
8 ianuarie
11 ianuarie
13 ianuarie
14 ianuarie
15 ianuarie
16 ianuarie
18 ianuarie
19 ianuarie
20 ianuarie
21 ianuarie
22 ianuarie
24 ianuarie

26 ianuarie
28 ianuarie
29 ianuarie
30 ianuarie
31 ianuarie
1 februarie
2 februarie
3 februarie
4 februarie
5 februarie
8 februarie
9 februarie
10 februarie
11 februarie
14 februarie
15 februarie
16 februarie
17 februarie
18 februarie
19 februarie
22 februarie
24 februarie
27 februarie
1 martie
3 martie
5 martie
10 martie
12 martie
15 martie
16 martie
17 martie
18 martie
19 martie
22 martie
23 martie
24 martie
25 martie

26 martie
27 martie
29 martie
31 martie
2 aprilie
4 aprilie
5 aprilie
6 aprilie
8 aprilie
9 aprilie